

ELEKTRŪNŲ SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2012 m. kovo mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. TYRIMO METODIKA	5
2.1. Tyrimo atlikimo metodai	5
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis	5
2.3. Tyrimo atranka	5
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	6
2.5. Duomenų analizė	6
2.6. Sąvokos	6
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO ELEKTRŪNŲ SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	8
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	8
3.2. Mokykla	9
3.3. Studijos	15
3.4. Darbas	20
3.5. Laisvalaikis	36
3.6. Draugai	40
3.7. Kaimynystė	44
3.8. Gyvenimo sąlygos	47
3.9. Dalyvavimas	50
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos	50
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	52
3.10. Žalingi įpročiai	61
3.11. Mityba ir poilsis	68
3.12. Psichologinė savijauta	74
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas	79
3.14. Jaunimo organizacijų žinomumas	82
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS ELEKTRŪNŲ SAVIVALDYBEI	84

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Elektrėnų savivaldybėje 2011 m. gruodžio 5–2012 m. sausio 27 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VšĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 15 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (33–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių (90–100) ir jaunimo organizacijų žinomumo (101) rodiklių.

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų; atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Elektrėnų savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis 2011 metų pradžioje Elektrėnų savivaldybės teritorijoje gyveno 6399 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 23,77 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių bei Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos, lokacijos kvotai taikytas principas kaimiškose vietovėse apklausti ne mažiau 25 proc. numatytos imties. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visumoje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslią arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 403 tiriamieji. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Elektrėnų savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinį, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko-nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinio pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautimumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažyminy (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t. y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

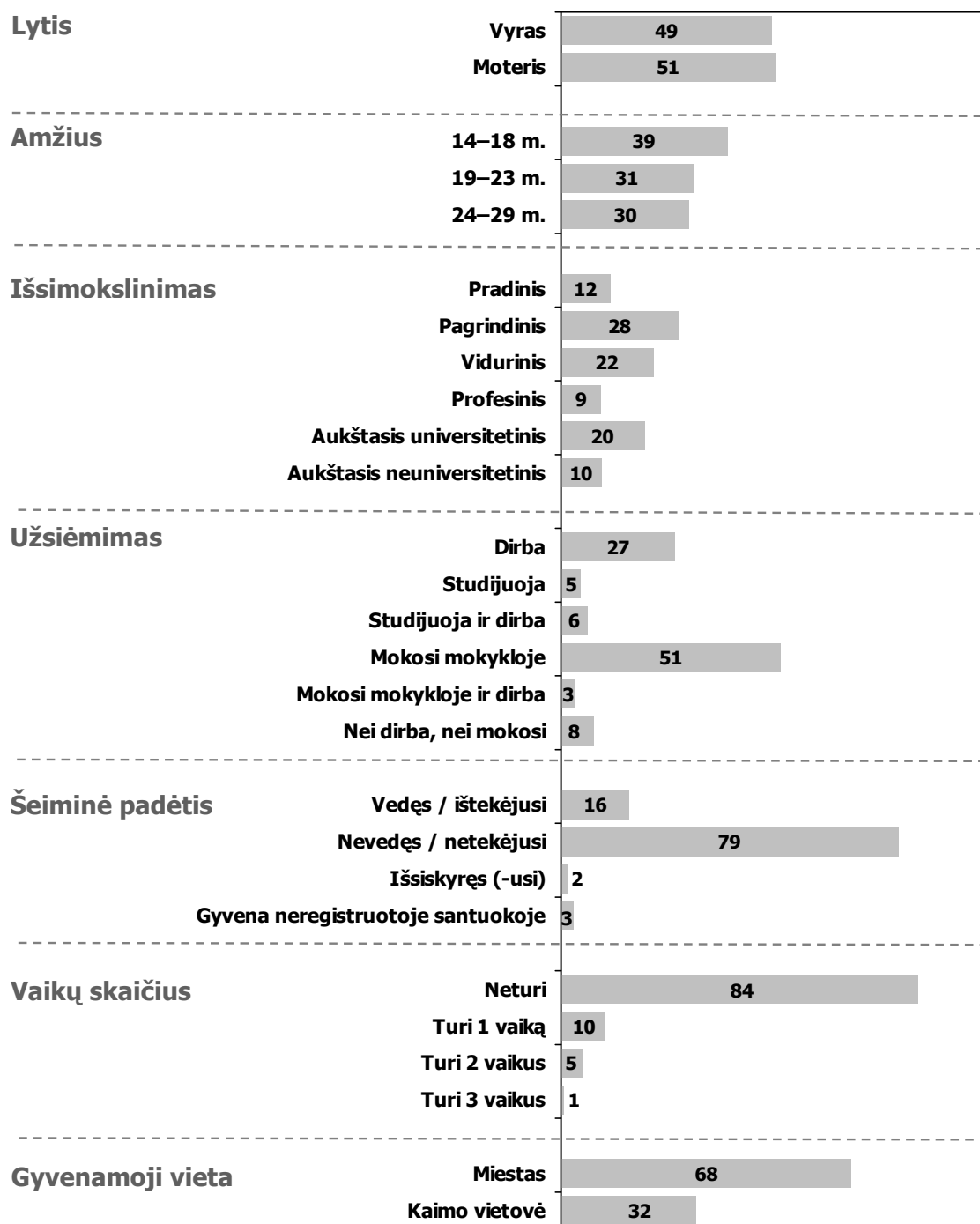
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO ELEKTRŪNŲ SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

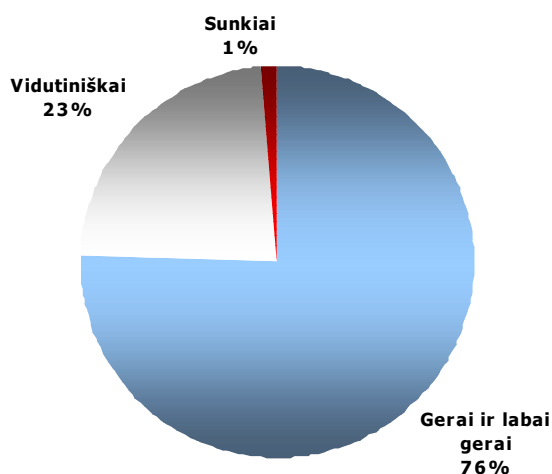
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=403)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 220 moksleivių, jie sudarė 54,6 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

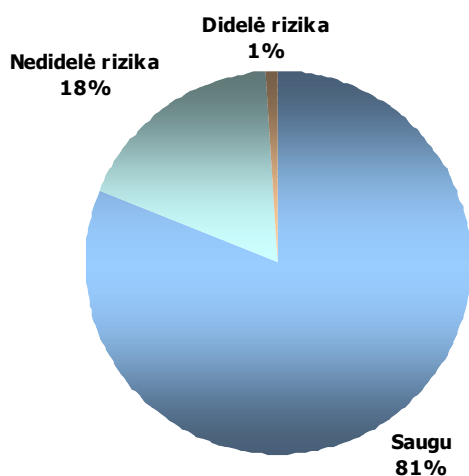
3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=220)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,9; t. y. patenka į gerai ir labai gerai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (76 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 23 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais. 1 proc. apklaustųjų išreiškė silpną gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas bei psichinės savijautos (Spearmano $\rho = -0,136$, $p = 0,043$) rodiklių (šio rodiklio aprašą žr. 3.12 skyriuje). Tai reiškia, kad kuo geriau moksleiviai psichiškai jaučiasi, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokyti pavojinga (nuo 8 iki 12).

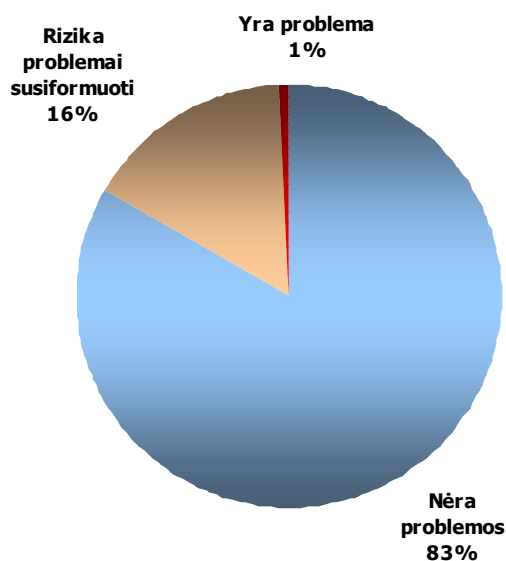

3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=220)

Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 23,2; t. y. apskritai mokyklose mokiniai mokosi saugioje aplinkoje.

Dauguma (81 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 18 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 1 proc. mokosi nesaugioje mokykloje (žr. 3.2.2 pav.).

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

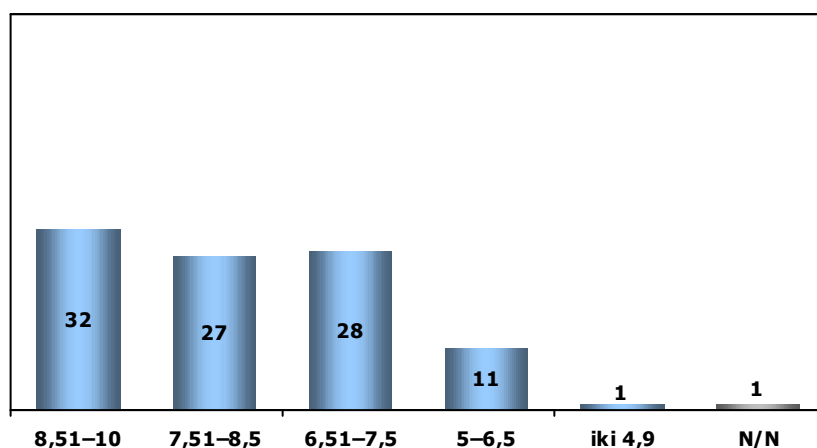

3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=220)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 9,8; t. y. apskritai Elektrėnų savivaldybės moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (83 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 16 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę. 1 proc. turi ženklių mokyklos lankymo problemų (žr. 3.2.3 pav.).

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.

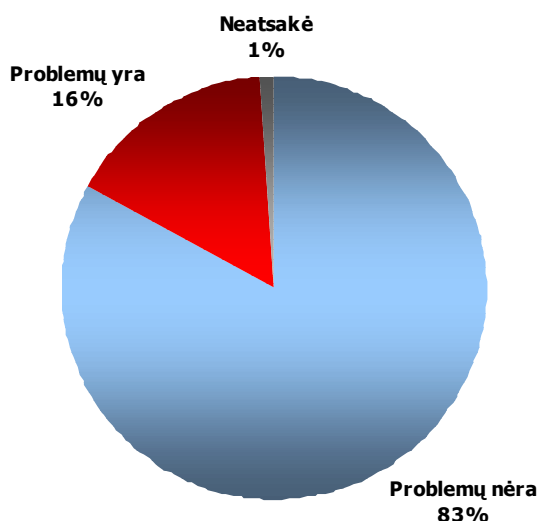

3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=220)

Tyrimo dalyvavusių mokinių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 7,87. Dauguma (55 proc.) apklaustų moksleivių nurodė vidutinį (6,51–8,5 balo) pažymių vidurkį, 32 proc. – aukštą (8,51–10 balų). 12 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas bei pažangumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,246$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad geriau besimokantys moksleiviai geba geriau susidoroti su mokykloje kylančiomis problemomis.

Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

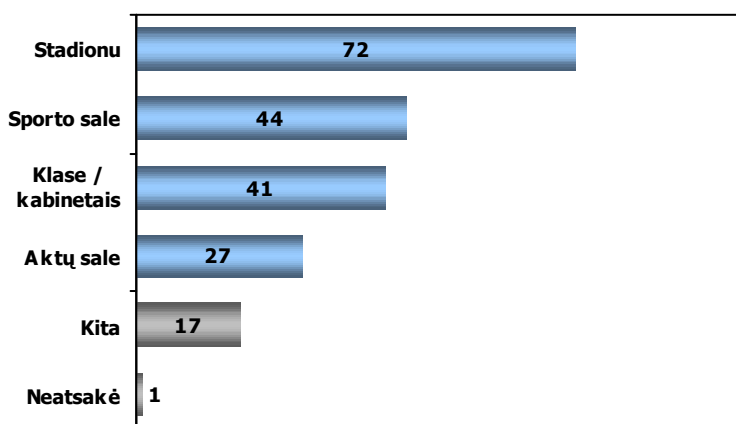

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=220)

Didžioji dalis (83 proc.) tyrime dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 16 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

Dažniau su problemomis nuvykstant į mokyklą susiduria kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$).

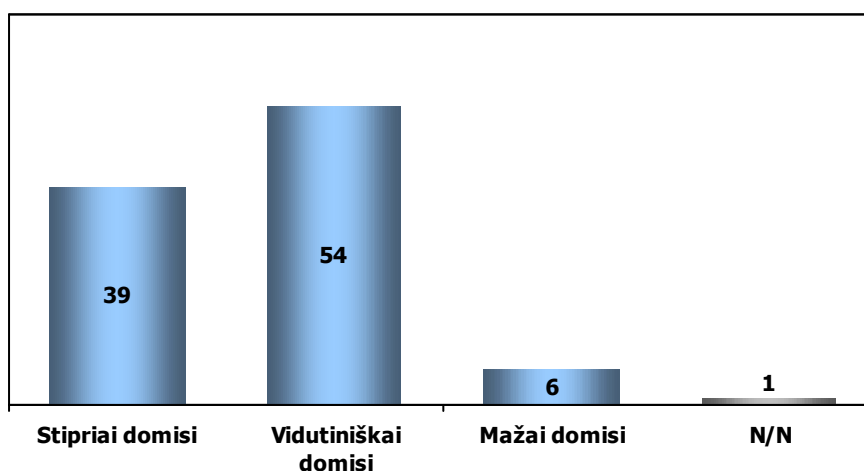
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=220)

Didžioji dalis (72 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. 44 proc. – sporto sale. 41 proc. – klase / kabinetais. 27 proc. nurodė galintys po pamokų naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimą profesiją. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsimai profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkasi profesiją.

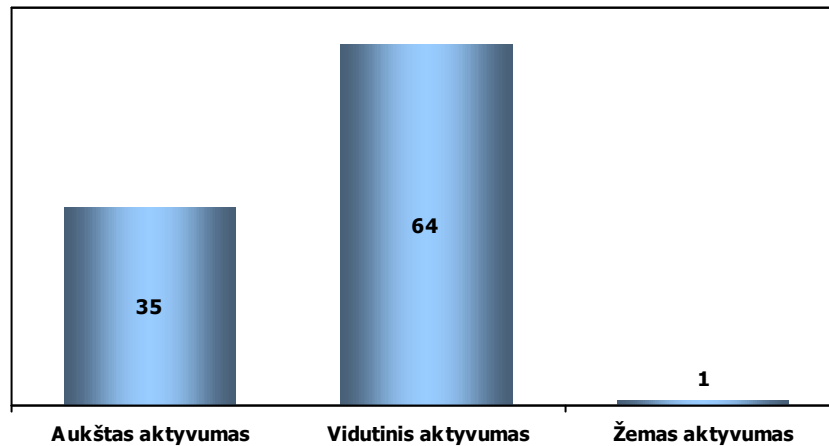

3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=220)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 15,5; t. y. domėjimasis būsima profesija yra vidutinis.

54 proc. respondentų išreiškė vidutinį domėjimąsi būsima profesija. 39 proc. ja labai domisi. 6 proc. apklaustų moksleivių domėjimasis būsima profesija yra žemas (žr. 3.2.7 pav.).

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatoriu rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=220)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 17,5. Tai rodo vidutinį aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Dauguma (64 proc.) respondentų patenka į vidutiniškai aktyvių mokyklos savivaldoje moksleivių kategoriją. 35 proc. būdingas aukštas aktyvumas, 1 proc. – žemas (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpna teigiama koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas (Spearmano $\rho=0,146$, $p=0,030$) rodikliu ir silpna neigiama koreliacija su pažangumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,223$, $p=0,001$). Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni apklaustieji geriau įveikia problemas mokykloje ir geriau mokosi.

Kokybinio tyrimo metu, moksleivių (14–18 m.) buvo prašoma įvardyti didžiausias problemas, susijusias su mokykla. Jaunuoliai išskyrė šias:

- ✓ **didelis mokymosi krūvis** („kiekvienas mokytojas galvoja, jog jo dėstomas dalykas yra pats svarbiausias, todėl užduoda daug namų darbų“, „užduoda labai daug namų darbų“, „krūvis mokykloje per didelis“)
 - ✓ **psichologinis ir fizinis smurtas** („patyčios. Mano mokykloje jų nedaug, tačiau kitose jų labai daug“, „patyčios tarp mokinių“, „patyčios ir smurtas“, „čia visi tyčiojasi vienas iš kito“, „per daug patyčių“)
 - ✓ **atsainus mokytojų požiūris į mokinius** („mokytojų nepakantumas ir nepagarba mokinių atžvilgiu. Tiek mokytojai, tiek direktorius nesigilina į mūsų problemas, jiems nesvarbi mūsų nuomonė“)
 - ✓ **prasta mokyklos būklė** („apgriuvusios mokyklos sienos, netvarka, senas pastatas“)
 - ✓ **renginių trūkumas** („mokykloje būna mažai renginių“)
 - ✓ **žalingi moksleivių įpročiai** („rūkymas“).
- Problemas, susijusias su mokykla, jaunuoliai siūlo spręsti:
- ✓ **priimant į darbą jaunus mokytojus** („priimčiau dirbti tik jaunus mokytojus <...> jauni mokytojai geriau mus supranta, šiuolaikiškai mąsto ir moko“, „labai norėčiau, kad mokykloje neliktų senų mokytojų“)
 - ✓ **patyčių prevencija** („stengčiausi sumažinti mokinių agresyvumą prieš pačius mokinius ir mokytojus, stengčiausi mažinti patyčias“, „rūpinčiausi, kad neliktų“)

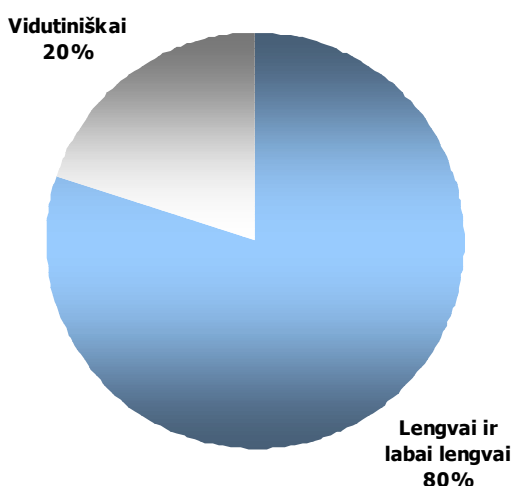
patyčių, daugiau dėmesio skirčiau tiems, iš kurių tyčiojamas", „įvesčiau kokią taisyklę, kuri draustų tyčiotis iš kitų")

- ✓ **įvedant nuotolinio mokymo sistemą** („aš iš viso panaikinau mokyklas, įvesčiau kokį nors namų mokymąsi, kur galėčiau dalyvauti virtualioje mokykloje, pamokoje")
- ✓ **renovuojant mokyklą** („skirčiau lėšų mokykloms, kad jas atrestauruotų, kad jos būtų gražios", „pirmiausia sutvarkyčiau mokyklą, ją atnaujinau")
- ✓ **mažinant mokymosi krūvį** („kad užduotų kuo mažiau namų darbų")
- ✓ **taikant neformalius mokymo metodus** („mokyti neformaliais metodais").

3.3. Studijos

Tyrime dalyvavo 44 respondentai, studijuojantys aukštosiose mokyklose. Rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

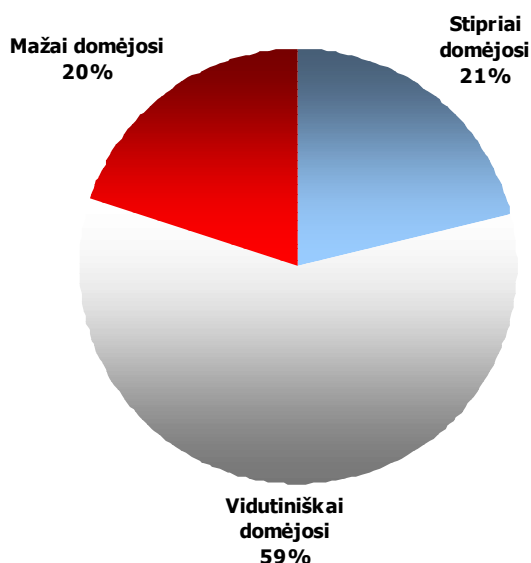
3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=44)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,6; t. y. geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

80 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 20 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai susidoroti su aukštojoje mokykloje kylančiomis problemomis (žr. 3.3.1 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas studijose bei psichinės sveikatos (Spearmano $\rho = -0,300$, $p = 0,048$) rodiklių (šio rodiklio aprašą žr. 3.12 skyriuje). Tai rodo, kad geresne psichine savijauta pasižymintys studentai sėkmingiau įveikia problemas studijose.

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsimąja profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.

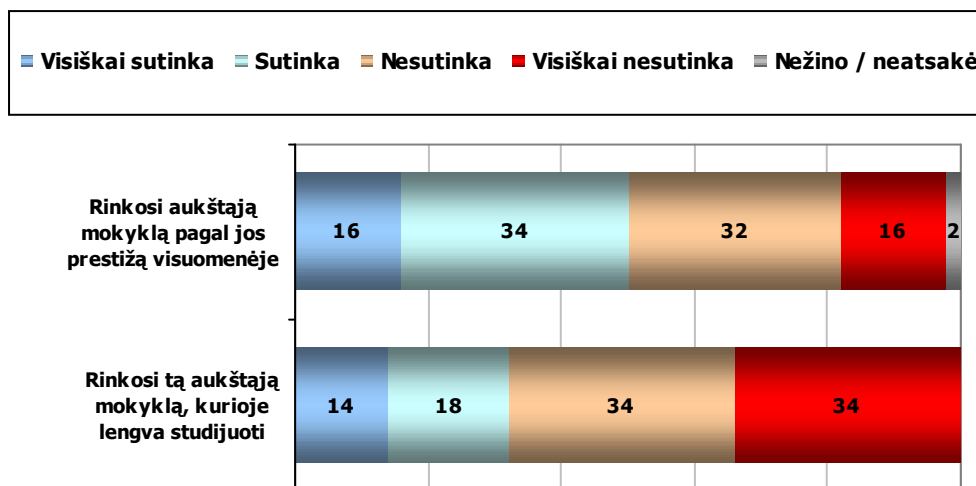

3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=44)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė – 15,6. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsimąja profesija.

Dauguma (59 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsimąja profesija kategorijai. 21 proc. priskirtini labai besidominčiųjų, 20 proc. – mažai besidominčiųjų būsimomis studijomis grupei (žr. 3.3.2 pav.).

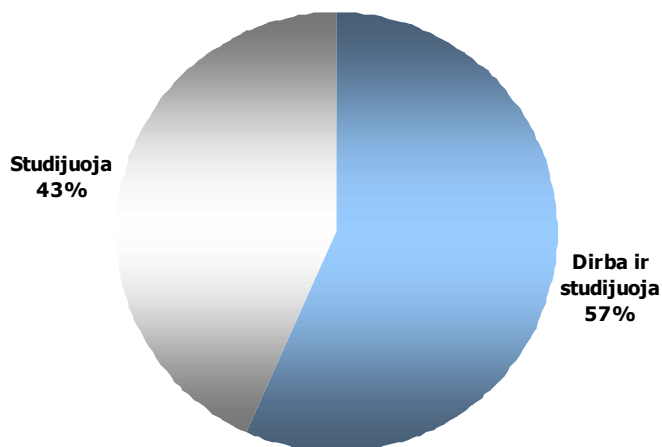
Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=44)

Pusė (50 proc.) studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 48 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva studijuoti, rinkosi 32 proc. tyrimo dalyvių. 68 proc. teigė į šį kriterijų neatsižvelgę (žr. 3.3.3. pav.).

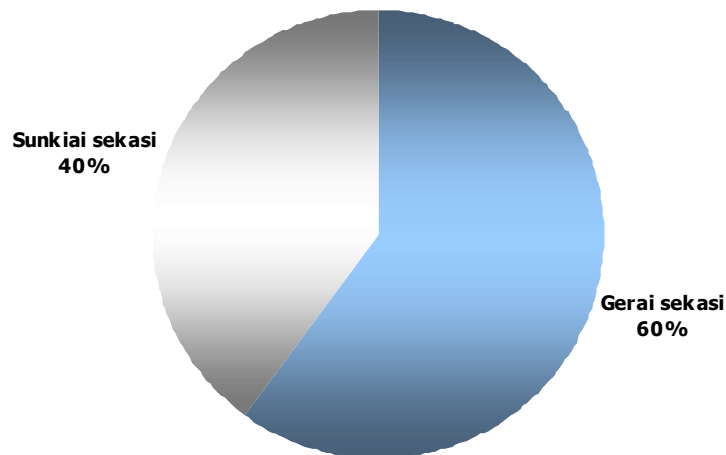
Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=44)

57 proc. apklaustųjų studentų šiuo metu dirba ir studijuoja, 43 proc. – tik studijuoja (žr. 3.3.4 pav.).

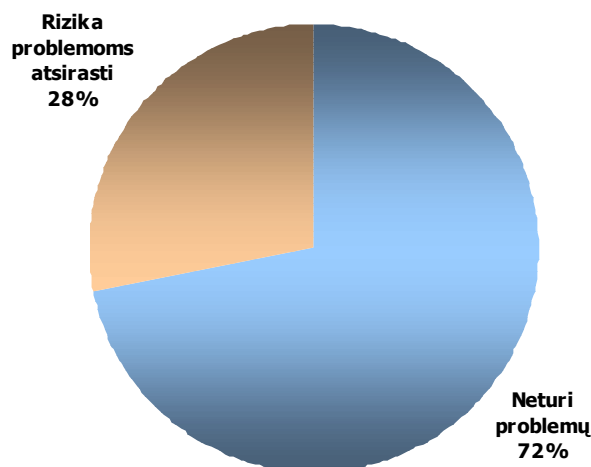
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=25)

Daugumai (60 proc.) dirbančių studentų gerai sekasi derinti studijas ir darbą. 40 proc. sekasi sunkiai (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi ženklių problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

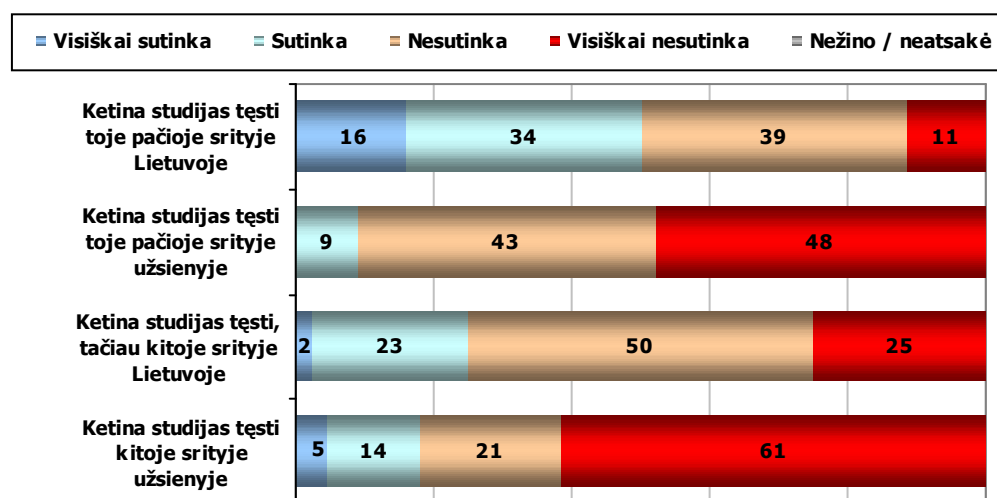

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=25)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 9,2. Ši reikšmė rodo, kad darbo ir studijų derinimo problemų nėra.

Dauguma (72 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 28 proc. priklauso rizikos grupei (žr. 3.3.6 pav.).

Ketiniai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

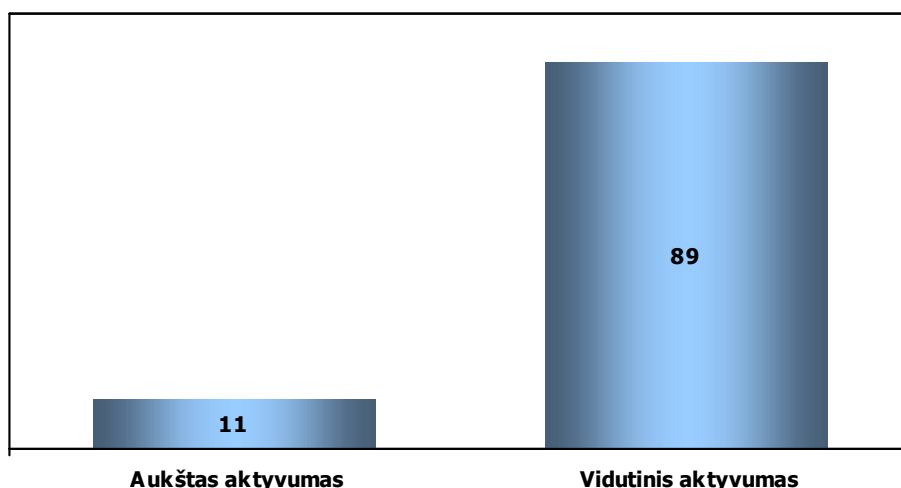

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=44)

Pusė (50 proc.) studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje, 9 proc. – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 25 proc., užsienyje – 19 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp nuomonės, kaip sekasi derinti darbą ir studijas, bei ketinimo tęsti studijas kitoje srityje užsienyje (Spearmano $\rho = -0,408$, $p = 0,043$). Tai reiškia, kad pripažįstantys, jog jiems sunkiau sekasi derinti darbą ir studijas, dažniau ketina jas tęsti kitoje srityje užsienyje. Pastebėta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho = 0,466$, $p = 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti užsienyje, svarsto tiek galimybę pasirinkti tą pačią, tiek kitą sritį.

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=44)

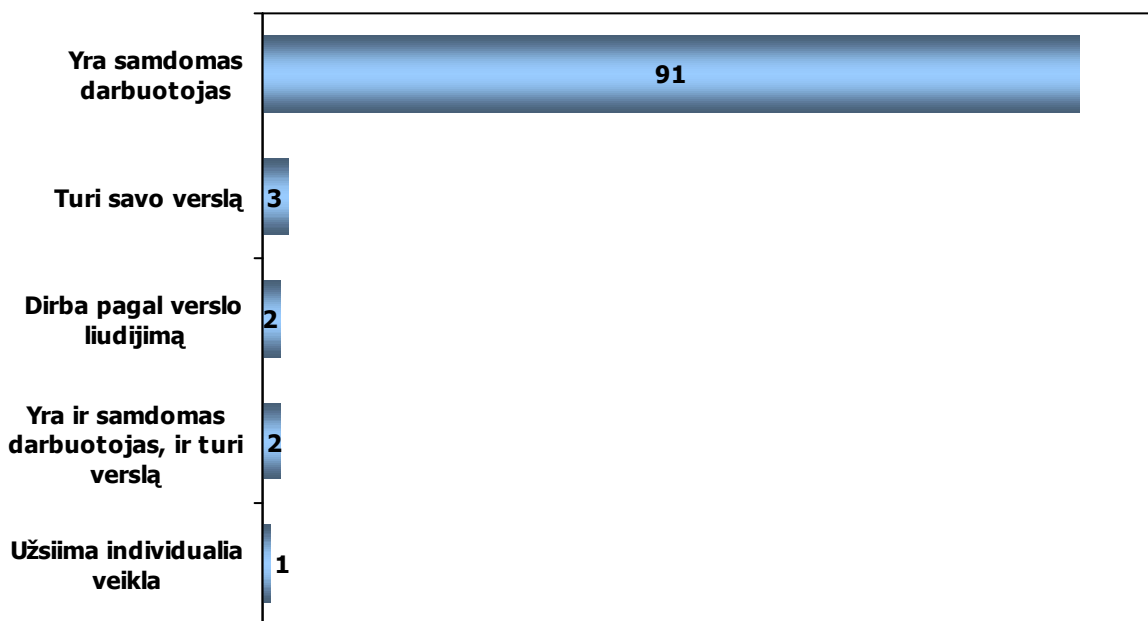
Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 21,8. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

Dauguma (89 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo grupę patenka 11 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.8 pav.).

3.4. Darbas

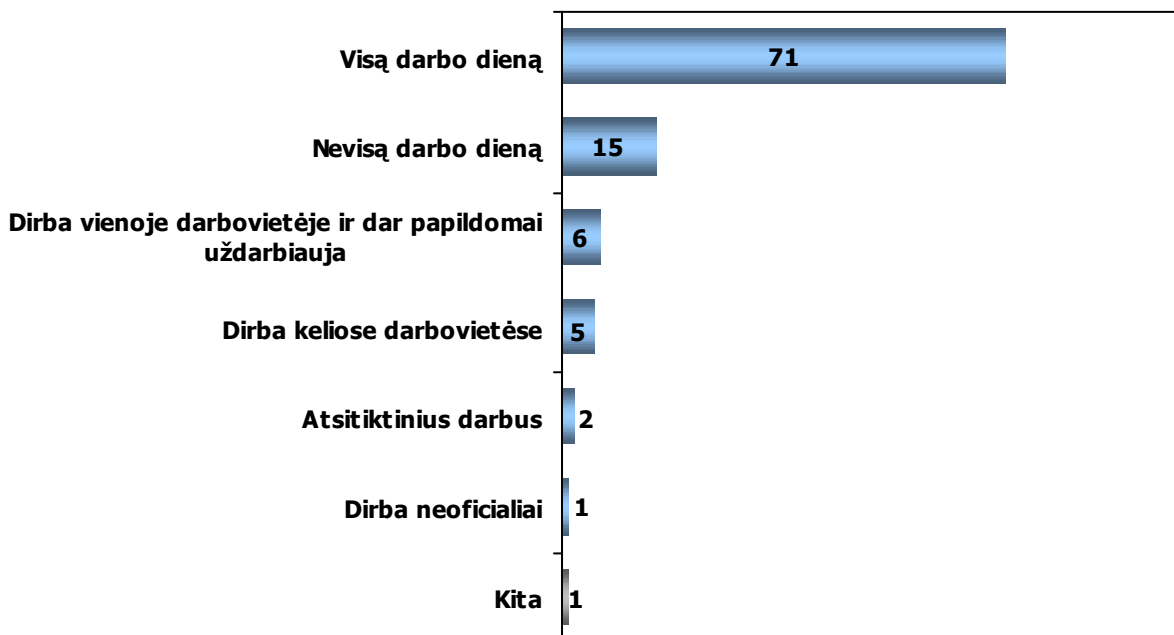
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

36,2 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 26,8 proc. tik dirbo, 6,2 proc. dirbo ir studijavo ir 3,2 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 146 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 4,1 metų.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=146)

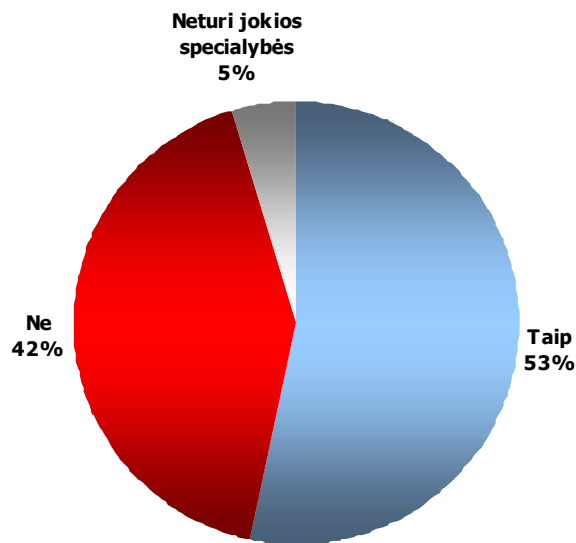
Dauguma dirbančių apklaustųjų (91 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=146)

71 proc. dirbančių apklaustųjų dirba visą, 15 proc. – nevisą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

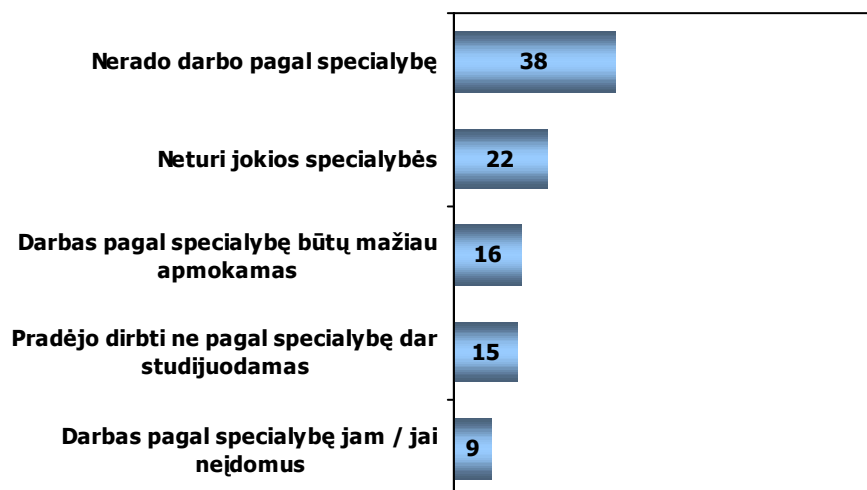

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=146)

Pagal specialybę dirba 53 proc. dirbančių apklaustųjų. 42 proc. dirba ne pagal specialybę, o 5 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

Pagal specialybę dažniau dirba turintys aukštąjį universitetinį išsimokslinimą (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

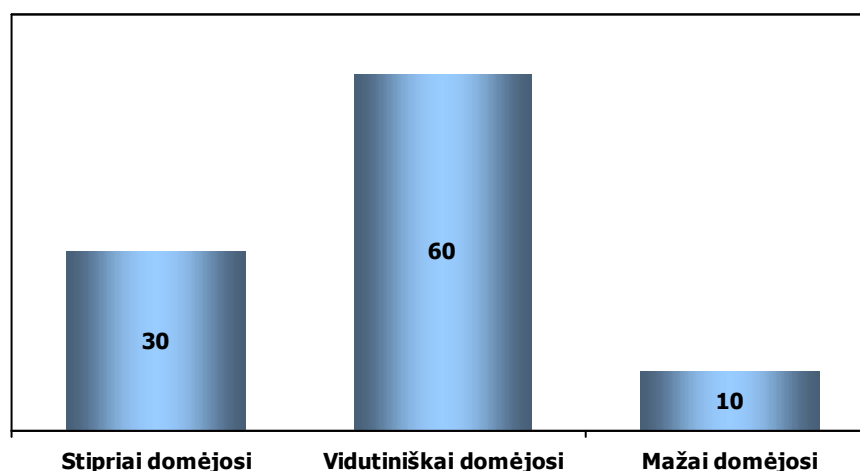
Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=68)

Iš dirbančių ne pagal specialybę, 38 proc. darbo pagal specialybę neranda. 22 proc. jokios specialybės neturi. 16 proc. darbą ne pagal specialybę pasirinko dėl didesnio darbo užmokesčio. 15 proc. dirbti ne pagal specialybę pradėjo dar studijuodami. 9 proc. pripažino, jog dirbti pagal įgytą specialybę jiems būtų neįdomu (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.

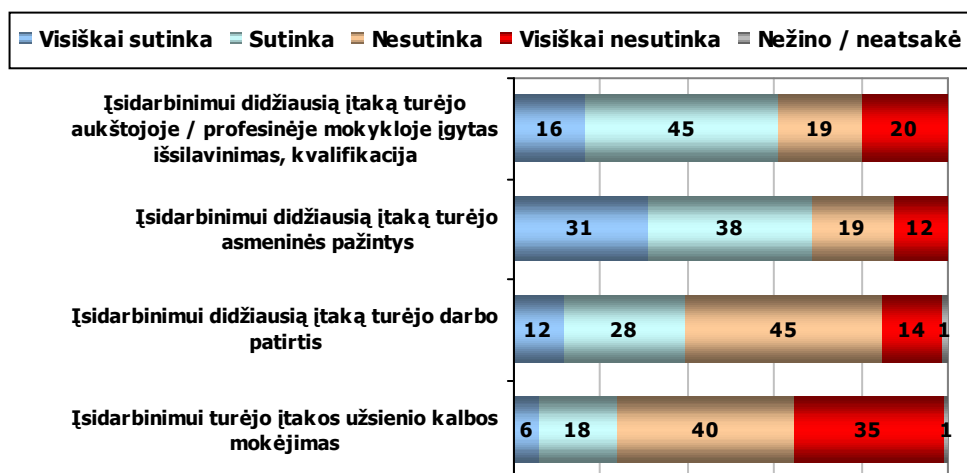
3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=146)

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 15,7. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

Dauguma (60 proc.) dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 30 proc. labai domėjosi, o 10 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją rinkosi nesąmoningai (žr. 3.4.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio ir darbo pagal specialybę (Spearmano $\rho = -0,320$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad sąmoningiau pasirinkę profesiją dažniau dirba pagal specialybę.

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

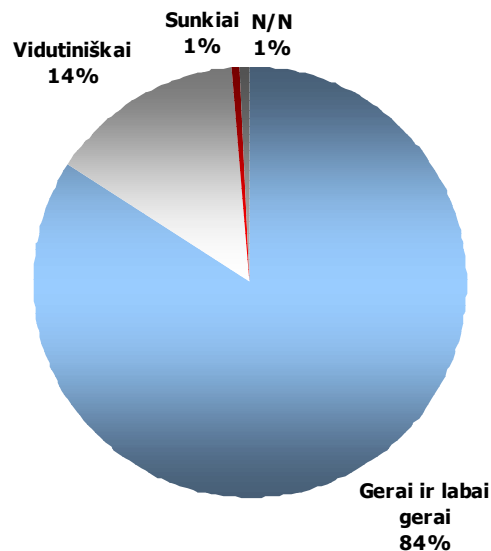

3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnius (proc., N=146)

Dauguma (69 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys. 61 proc. respondentų mano, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas. 40 proc. taip mano apie turėtą darbo patirtį. 24 proc. kaip svarbų veiksni įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą (žr. 3.4.6 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pripažinimo, kad įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas, silpnos teigiamos koreliacijos su pripažinimais, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,163$, $p=0,049$) ir darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,183$, $p=0,027$). Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinimą lėmė įgytas išsimokslinimas ar turėta darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat buvo labai svarbios. Be to nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama darbo pagal specialybę koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje, profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,488$, $p<0,001$) ir silpna neigiama koreliacija su pripažinimu, kad įsidarbinant didžiausią įtaką turėjo asmeninės pažintys (Spearmano $\rho=-0,196$, $p=0,018$). Tai rodo, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas, o asmeninės pažintys rečiau turėjo įtakos. Aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas dažniau įsidarbinimą lėmė turintiems aukštąjį universitetinį išsimokslinimą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.

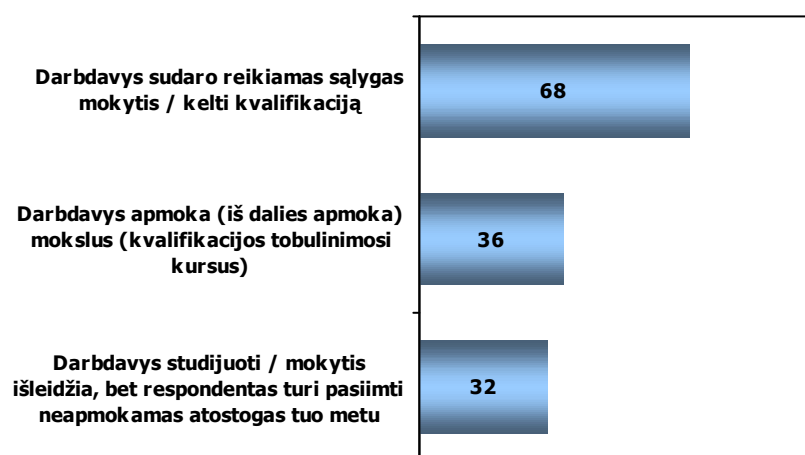
3.4.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=146)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,0. Tai rodo, kad su problemomis darbe yra susidorojama gerai.

Dauguma (84 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja gerai ir labai gerai, 14 proc. – vidutiniškai, 1 proc. – sunkiai (žr. 3.4.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe rodiklio koreliacija su darbu pagal specialybę (Spearmano $\rho=0,231$, $p=0,005$) ir silpna neigiama koreliacija su sąmoningumu, renkantis profesiją, rodikliu (Spearmano $\rho=-0,216$, $p=0,009$). Tai reiškia, kad dirbantys pagal specialybę apklaustieji ir sąmoningiau pasirinkę profesiją respondantai geriau susidoroja su darbe kylančiomis problemomis.

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

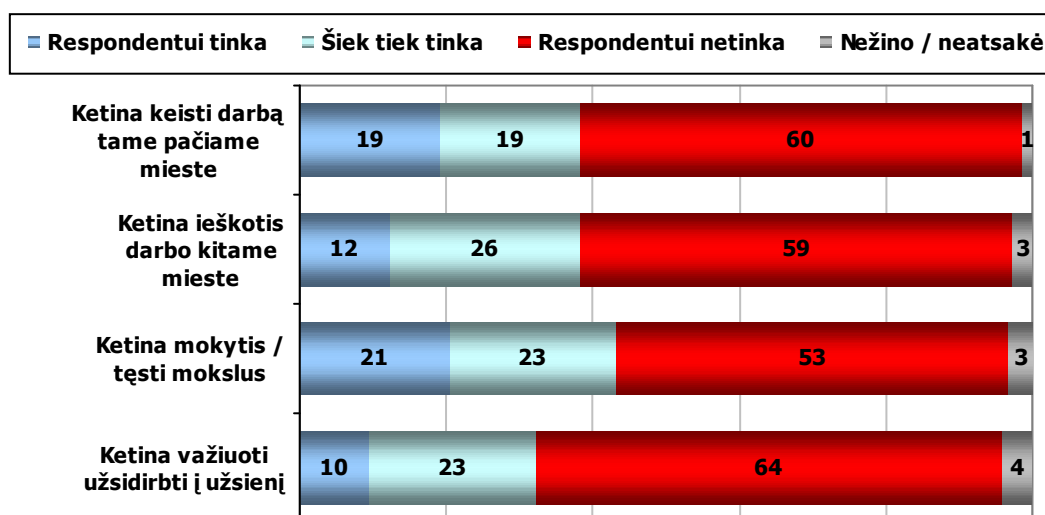

3.4.8 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=146)

Daugumai (68 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 36 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 32 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.8 pav.).

Darbdavys sąlygas mokytis, kelti kvalifikaciją dažniau sudaro aukštojo universitetinio išsimokslinimo atstovams (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$). Jiems taip pat dažniau (bent iš dalies) apmokami mokslai (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

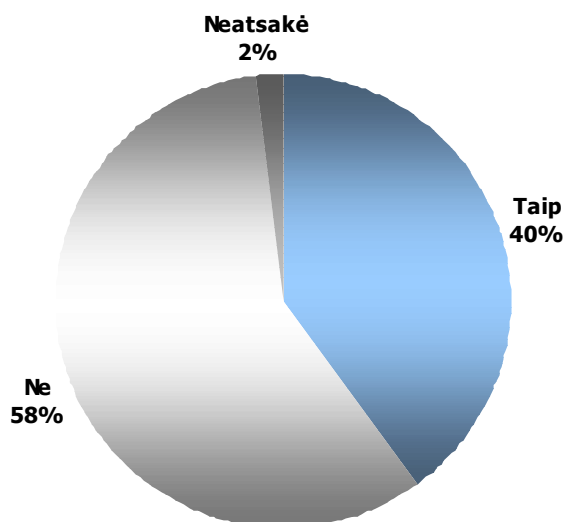
Ketinimai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=146)

Mokslus tęsti ketina 44 proc. apklaustųjų. Keisti darbą tame pačiame mieste – 38 proc., kitame mieste – taip pat 38 proc. tyrimo dalyvių. Važiuoti į užsienį užsidirbti svarsto 33 proc. (žr. 3.4.9 pav.).

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

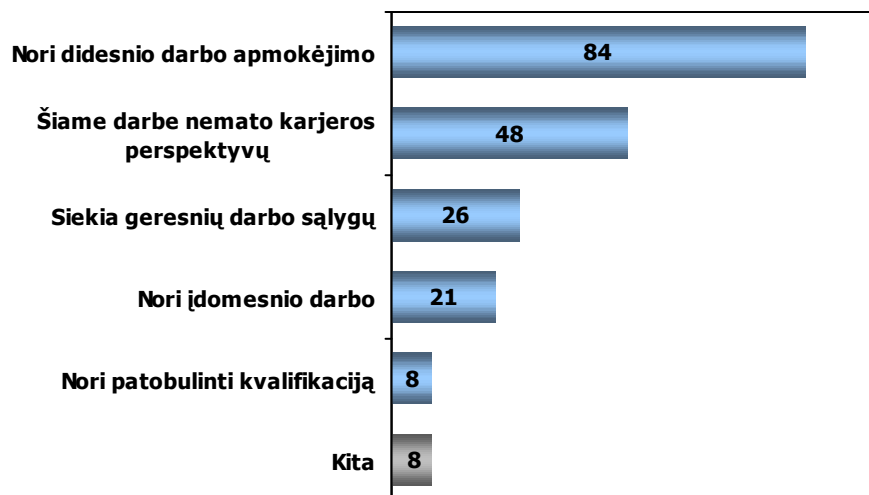

3.4.10 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=146)

Dauguma (58 proc.) dirbančių apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. 40 proc. ketina tai daryti (žr. 3.4.10 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos neigiamos planų keisti darbą koreliacijos su darbu pagal specialybę (Spearmano $\rho=-0,247$, $p=0,003$), įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe (Spearmano $\rho=-0,171$, $p=0,039$) rodikliais ir silpna teigiama koreliacija su sąmoningumo, renkantis profesiją, rodikliu (Spearmano $\rho=0,188$, $p=0,023$). Tai rodo, kad dažniau keisti darbą ketina dirbantieji ne pagal specialybę apklaustieji, ne taip sąmoningai pasirinkę profesiją respondentai ir sunkiau su problemomis darbe susidorojantys tyrimo dalyviai. Nustatytos statistiškai reikšmingos planavimo keisti darbą stiprios teigiamos koreliacijos su ketinimais keisti darbą tame pačiame mieste (Spearmano $\rho=0,837$, $p<0,001$), kitame mieste (Spearmano $\rho=0,645$, $p<0,001$) ir vykti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,511$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad ketinantys keisti darbą labiausiai svarsto galimybę jo ieškoti tame pačiame mieste, truputį mažiau – kitame mieste ir dar mažiau – vykti į užsienį užsidirbti.

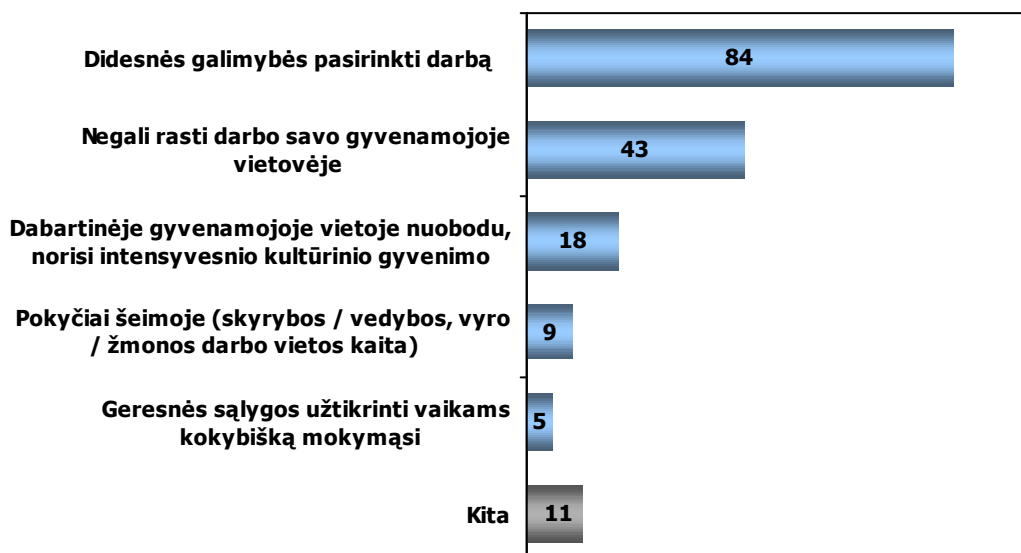
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=61)

Dažniausiai (84 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio atlyginimo. 48 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų. 26 proc. ketina ieškoti geresnių darbo sąlygų, 21 proc. – įdomesnio darbo. 8 proc. nori patobulinti kvalifikaciją (žr. 3.4.11 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.12 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=44)

Dažniausiai (84 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 43 proc. tiesiog negali rasti darbo savo gyvenamojoje vietovėje. Dar 18 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo (žr. 3.4.12 pav.).

Elektrėnų savivaldybė jaunimas (14–18 m.) vertina nevienareikšmiškai. Patrauklumą lemiančios priežastys:

- ✓ **vieta, tinkamų praleisti laisvalaikį, gausa** („turim čiuožyklą, baseiną, jaunimo centrą, pakankamai parduotuvių“, „daug įvairių jaunimo užimtumo centrų“)
- ✓ **gausi įvairios veiklos pasiūla** („jame yra pilna organizacijų ir veiklos“)
- ✓ **graži aplinka** („išvaizda tai jis gražus“, „turim gražią gamtą“, „Elektrėnų gamta labai graži“).

14–18 m. amžiaus tyrimo dalyvių nepasitenkinimą Elektrėnų savivaldybė kelia **veiklos ir pramogų stygius** („jis nuobodus, nes retai kas būna linksma, nevyksta jokios jaunimo susitikimo dienos, diskotekos ar koncertai“, „jaunimui nėra kuo užsiimti“, „čia mažai ką galima laisvalaikiu nuveikti“).

Vyresni jaunuoliai (19–29 m.) Elektrėnų savivaldybės patrauklumą vertina gana teigiamai. Tai lemia:

- ✓ **įdomios veiklos gausa** („yra čiuožyklą, baseinas, jaunimo centras, kultūros centras, sutvarkyta marių pakrantė, įrengtos žaidimų ir tinklinio aikštelės“, „čia yra nemažai veiklos“, „yra ką veikti“, „daug veiklos, laisvalaikio“)
- ✓ **puikios sąlygos vaikų auginimui** („tinkama vieta auginti vaikus, čia tam sudarytos sąlygos“)
- ✓ **patogus susisiekimą** („čia patogus susisiekimas“).

Vis dėlto keletas vyresniųjų jaunuolių Elektrėnų savivaldybę įvertino ir neigiamai. Nepatrauklumą lemiančios priežastys:

- ✓ **informacijos apie vykstančias veiklas bei esančias organizacijas stoka** („veikla nėra reklamuojama, daugelis apie ją nežino“, „trūksta informacijos apie veikiančias organizacijas“)
- ✓ **organizacijoms skirtų patalpų trūkumas** („kaime trūksta patalpų, kur galėtų rinktis ir burtis įvairios organizacijos“)
- ✓ **jaunimo pasyvumas** („trūksta paties jaunimo iniciatyvos“).

Kokybinio tyrimo metu jaunimo taip pat buvo teiraujama, kokios veiklos jie labiausiai pasigenda. Nustatyta, jog 14–18 m. amžiaus jaunuoliams Elektrėnų savivaldybėje labiausiai trūksta:

- ✓ **pramogų, laisvalaikio praleidimo vietų** („daugiau diskotekų“, „šokių“, „kino teatro, kokių nors žaidimų“, „vieta, kur jaunimas galėtų praleisti laiką“, „susibūrimo vietų jauniems žmonėms“)
- ✓ **papildomo jaunimo centro** („daugiau jaunimo centrų reikia Elektrėnuose“)
- ✓ **sportinių užsiėmimų** („įvairios sportinės veiklos“).

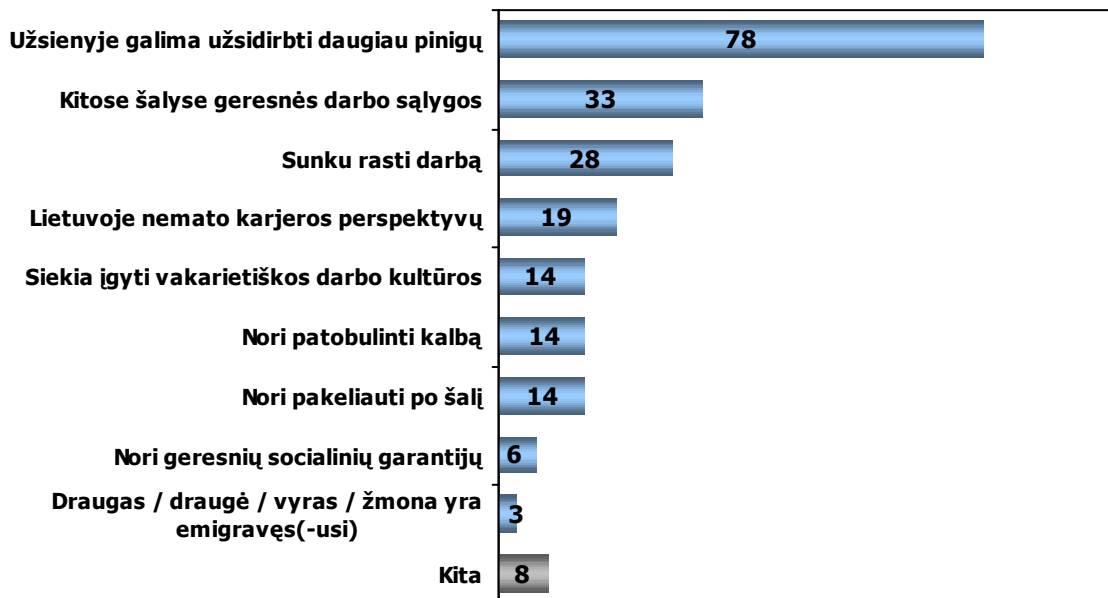
Du jaunuoliai teigė, kad Elektrėnų savivaldybėje jokios **veiklos netrūksta** („man jokios veiklos netrūksta“, „jokios“), bet vis dėlto vienas jaunuolis **pasigenda bendraamžių iniciatyvos** („veiklos netrūksta, gal kartais kai kuriems trūksta noro kažką daryti“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų aspektų, Elektrėnų savivaldybėje labiausiai stokoja:

- ✓ **sutvarkytų sporto aikštelių** („norėtusi, kad visos esamos sporto aikštelės būtų rekonstruotos, sutvarkytos taip, kad jaunimas galėtų laisvalaikį leisti sportuodami“)
- ✓ **įvairios veiklos vėlyvu metu** („vakarais maža pasiūla veiklos. Tik kavinės, bet ir jos dirba tik iki 22 val., o vėliau nėra kur dėtis“)
- ✓ **darbo vietų** („darbo trūksta“).

Beveik pusė vyresnio amžiaus (19–29 m.) tyrimo dalyvių patikino, **kad jokios veiklos jiems netrūksta** („man dabar netrūksta nieko“, „veiklos tikrai netrūksta“, „kas nori – tas randa, visko yra“).

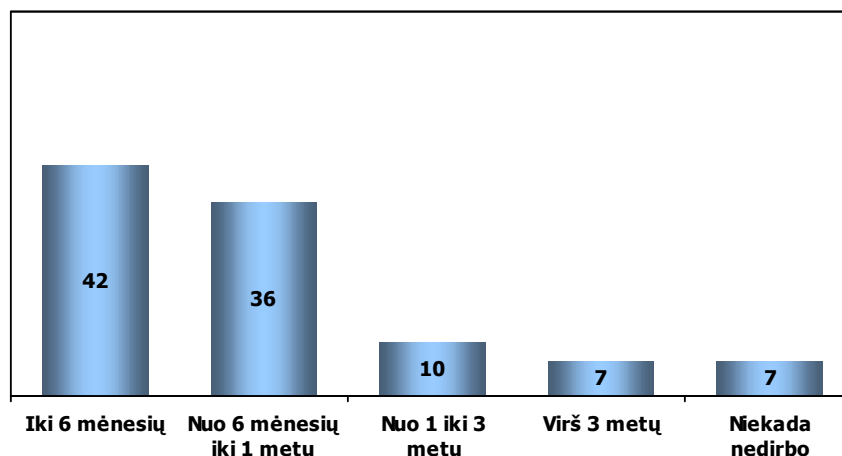
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=36)

Dažniausiai (78 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškotis dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 33 proc. respondentų mano, kad kitose šalyse yra geresnės darbo sąlygos. 28 proc. nurodė, jog jiems tiesiog sunku susirasti darbą. 19 proc. Lietuvoje nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.13 pav.).

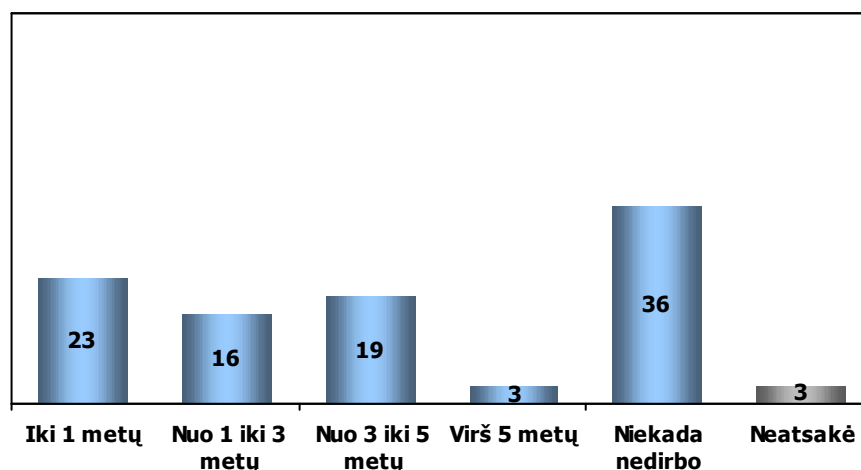
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=31)

42 proc. nedirbančių apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 36 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 10 proc. – nuo 1 iki 3 metų. Dar 7 proc. nedirba daugiau nei 3 metus. 7 proc. respondentų niekada nedirbo (žr. 3.4.14 pav.).

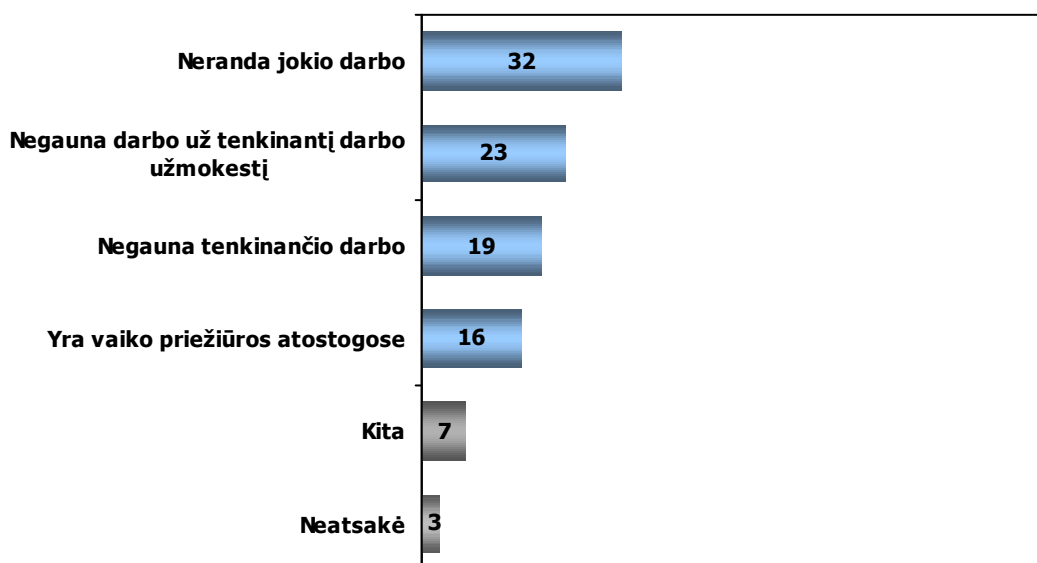
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=31)

23 proc. nedirbančių apklaustųjų paskutinėje darbovietėje dirbo iki 1 metų, 16 proc. – nuo 1 iki 3 metų. Dar 22 proc. – ilgiau nei 3 metus (žr. 3.4.15 pav.).

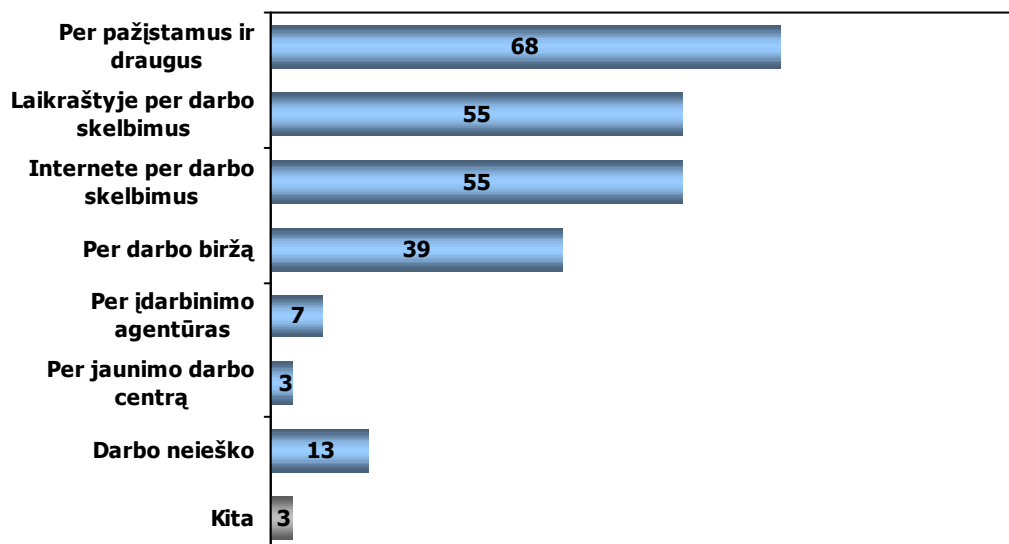
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=31)

32 proc. nedirbančių apklaustųjų neranda jokie darbo, 23 proc. – darbo už tenkinantį atlyginimą. 19 proc. darbo neturi, nes negauna juos tenkinančio darbo. 16 proc. šiuo metu yra vaiko priežiūros atostogose (žr. 3.4.16 pav.).

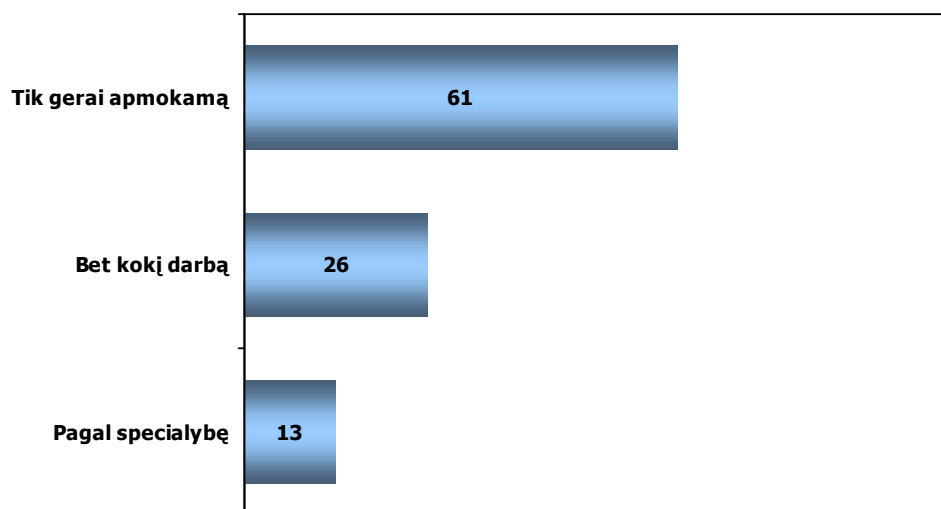
Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.17 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=31)

Dauguma nedirbančiųjų apklaustųjų darbo ieškosi per pažįstamus ir draugus (68 proc.). Darbo skelbimus internete ir / ar laikraštyje paminėjo 55 proc. 39 proc. respondentų darbo ieškosi per darbo biržą (žr. 3.4.17 pav.).

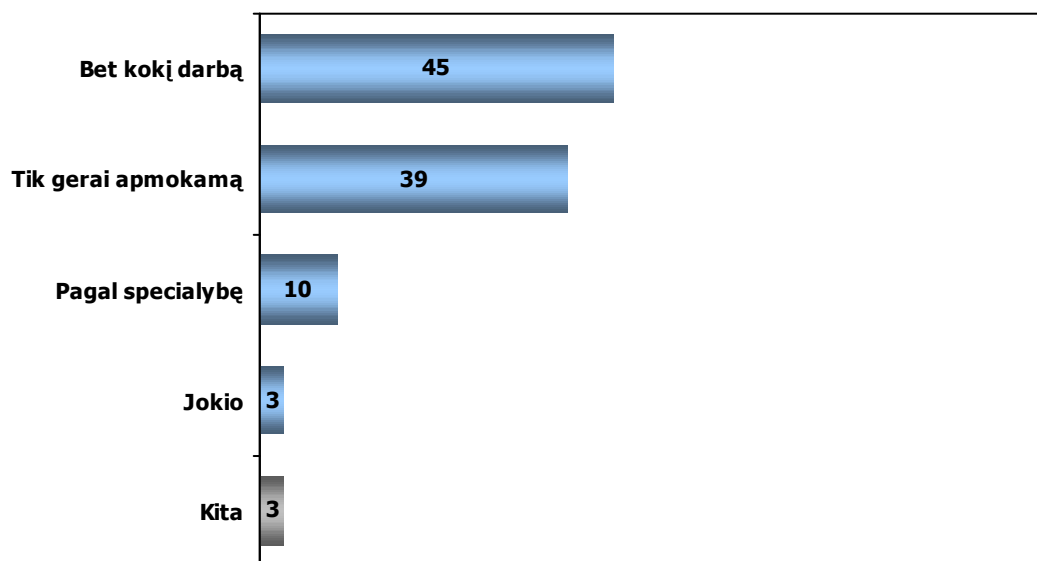
Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=31)

Dauguma (61 proc.) nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą. Bet koks darbas tenkintų 26 proc. jaunų Elektrėnų savivaldybės bedarbių (žr. 3.4.18 pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

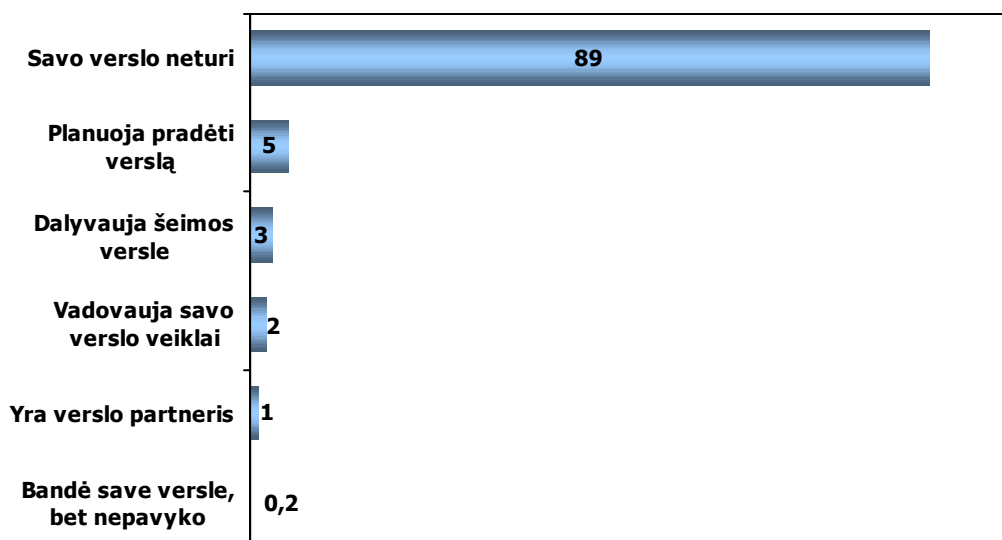

3.4.19 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=31)

45 proc. nedirbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti bet kokį, 39 proc. – tik gerai apmokamą darbą (žr. 3.4.19 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija tarp darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje ir užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys apklaustieji, pobūdžio (Spearmano $\rho=0,537$, $p=0,002$). Tai rodo, kad šie apklaustieji sutiktų dirbti panašų darbą tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje.

Verlumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

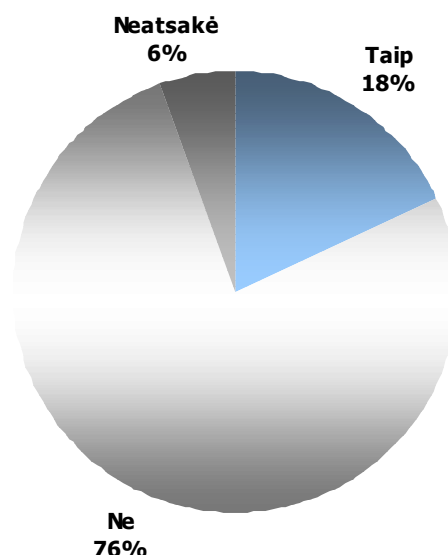

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (89 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. 6 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle. Pradėti savo verslą planuoja dar 5 proc. respondentų (žr. 3.4.20 pav.).

Dažniau savo verslo neturi ir neplanuoja pradėti vidurinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

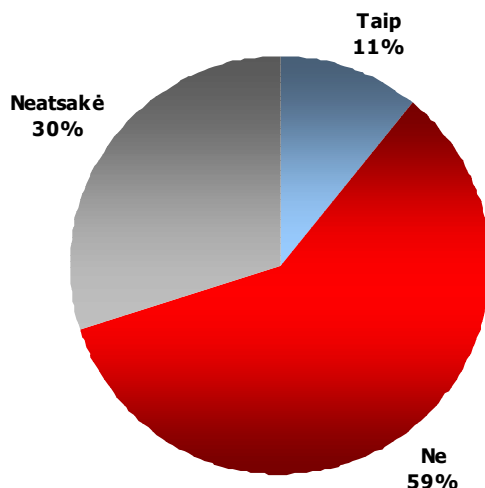

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (76 proc.) apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 18 proc. su ja susipažinę (žr. 3.4.21 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,212$, $p<0,001$). Tai rodo, kad turintys savo verslą ar jame dalyvaujantys dažniau yra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje.

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.22 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (59 proc.) apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 11 proc. teigimu, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.22 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos teigiamos koreliacijos tarp šio rodiklio ir susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika (Spearmano $\rho=0,248$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo politika geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje.

Remiantis kokybinio tyrimo metu, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai Elektrėnų savivaldybėje įvardino šias svarbiausias su darbu susijusias problemas:

- ✓ **mažas darbo vietų pasirinkimas** („jaunimui sunku susirasti darbą“, „maža darbo pasiūla“, „nėra darbo vietų“, „darbo vietų pasiūla, mūsų savivaldybėje, yra labai menka“)
 - ✓ **sunkumai rasti darbą neturint patirties** („darbdaviai nepriima jaunimo be patirties, reikalauja įgūdžių“, „iš jaunimo reikalaujama turėti didelę darbo patirtį“)
 - ✓ **sunkumai rasti darbą pagal įgytą specialybę** („ta darbo pasiūla, kuri yra, neatitinka mano specialybės“, „darbo vietų trūkumas pagal specialybę“)
 - ✓ **maži atlyginimai** („mažas darbo užmokestis“, „darbai yra mažai apmokami“).
- Problemas, susijusias su darbu, tyrimo dalyviai siūlo spręsti šiais būdais:
- ✓ **pensinio amžiaus darbuotojams „užleidžiant“ darbo vietas jaunimui** („atleisčiau dirbančius pensinio amžiaus žmones, kad jaunimas turėtų darbo“,

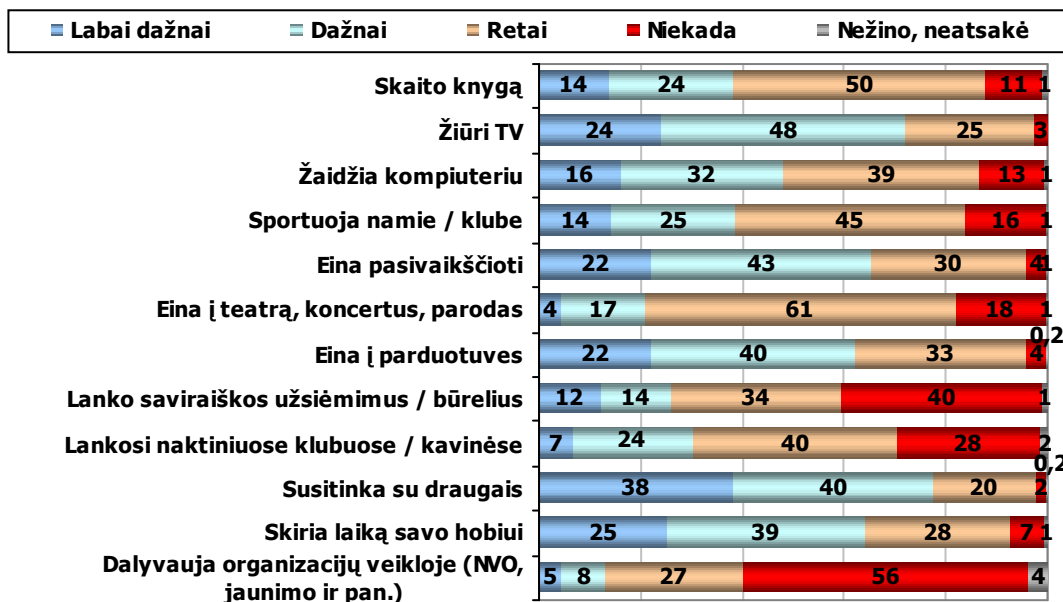
„pensininkus (su visa pagarba) palydėčiau į užtarnautą poilsį, taip atsirastų darbo vietų jaunimui“)

- ✓ **vedant seminarus jaunimui apie perspektyvias specialybes** („vesti mokymus, juose pasakoti apie perspektyvias specialybes, kad tvirtai neapsisprendžiantys mokiniai profesiją rinktųsi ne pagal populiarumą, o pagal tai, ar ji perspektyvi“)
- ✓ **sudarant palankias sąlygas jaunimui kurti verslą** („sudaryčiau visas sąlygas, kad jaunimas verslautų ir patys galėtų pasiūlyti darbo vietų visoje savivaldybėje“)
- ✓ **aiškinantis su darbu susijusias jaunimo problemas** („išsiaiškinčiau ko tiksliai jiems trūksta ir bandyčiau pateikti pasiūlymus“)
- ✓ **priimant jaunimą praktikai** („svarbiausia, kad įmonėse ar įstaigose atsirastų vietos praktikantams“).

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

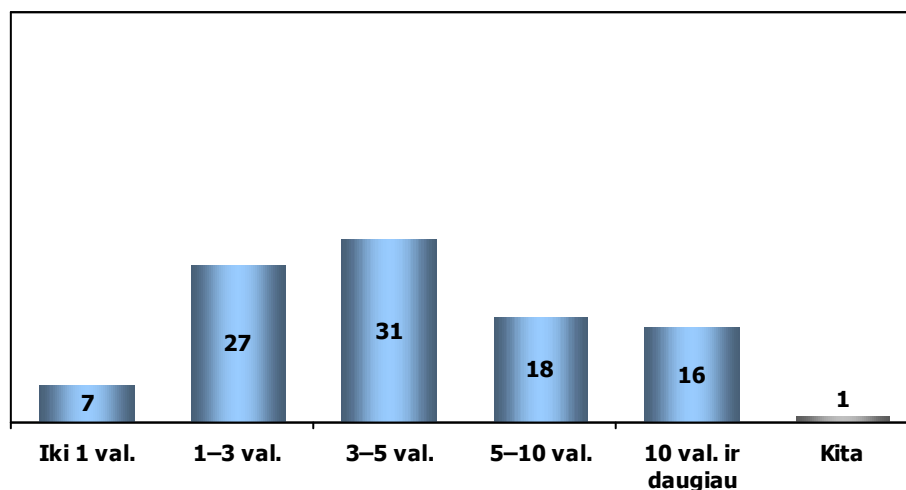
3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=403)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (78 proc.), žiūrėti TV (72 proc.), eiti pasivaikščioti (65 proc.), skirti laiką savo hobiui (64 proc.). 62 proc. respondentų labai dažnai ar dažnai laisvalaikiu eina į parduotuves. Rečiau dalyvaujama organizacijų veikloje (13 proc.), einama į teatrą, koncertus, parodas (21 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankosi teatre, koncertuose, parodose

(Pearsono χ^2 testo $p=0,006$), parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), susitinka su draugiais (Pearsono χ^2 testo $p=0,024$). Vyrų dažniau sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p=0,010$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$), lankosi parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$), susitinka su draugais (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$). Vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji dažniau lankosi naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearsono χ^2 testo $p=0,015$). Miestų gyventojai dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$), lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p=0,024$), lankosi naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$).

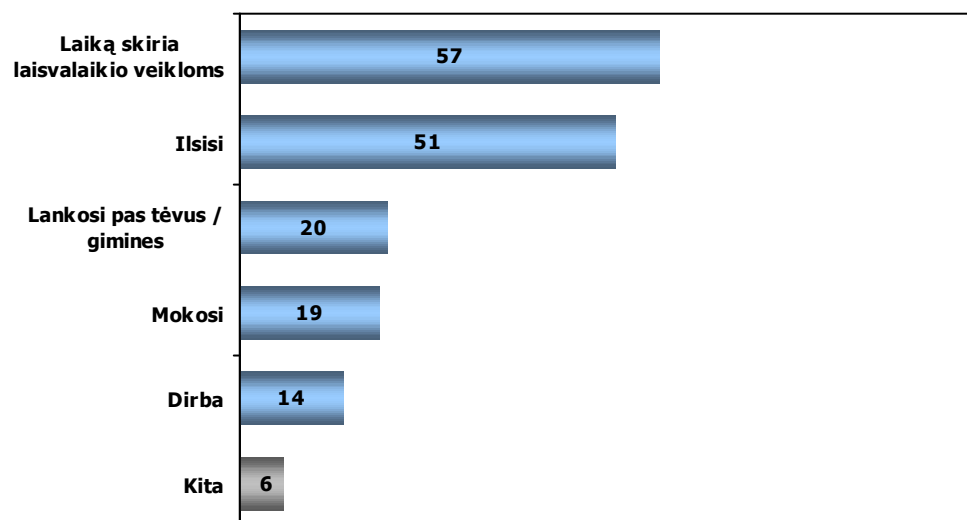
Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=403)

34 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 31 proc. – 3–5 val. 18 proc. – 5–10 val. Dar 16 proc. – 10 val. ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

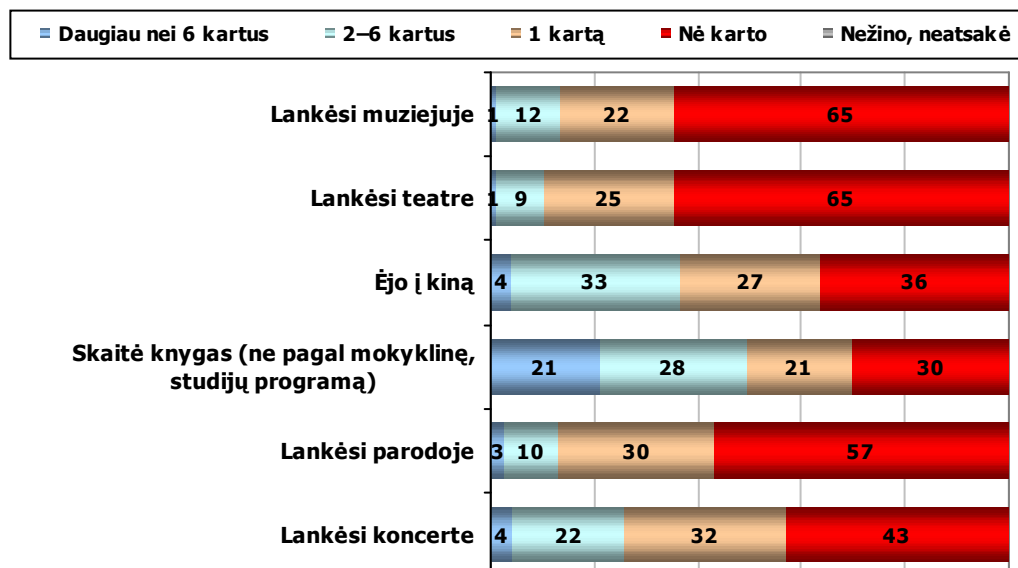
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=403)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (57 proc.) ir poilsis (51 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

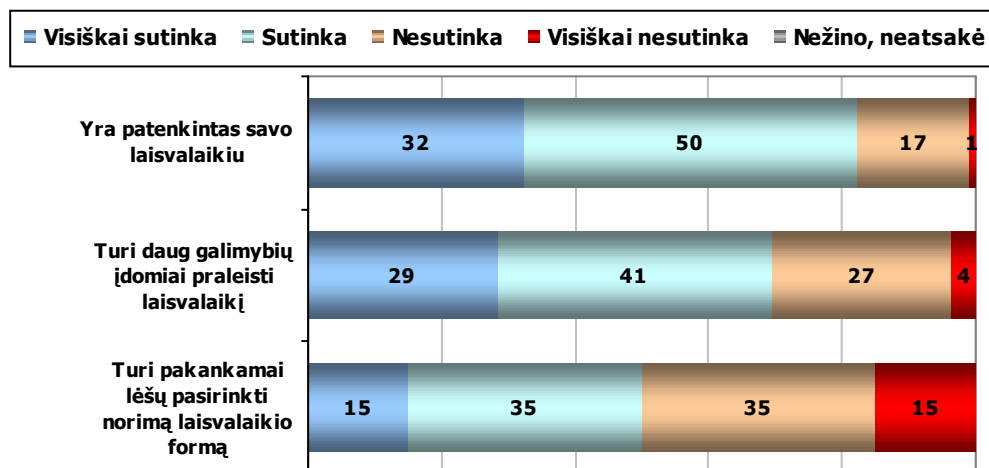

3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=403)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą knygą skaitė 70 proc. apklaustųjų. Kine lankėsi 64 proc., o koncerte – 58 proc. respondentų (žr. 3.5.4 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius knygas dažniau skaitė moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$).

Pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=403)

Savo laisvalaikiu patenkinti 82 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 70 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 50 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Stipri koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo daug galimybių įdomiai jį praleisti (Spearmano $\rho=0,628$, $p<0,001$)
- Stipri koreliacija tarp turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,526$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,413$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu. Savo laisvalaikiu dažniau patenkinti jauniausieji tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$). Jie taip pat dažniau pripažino turį daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Pearsono χ^2 testo $p=0,006$) ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, kaip pagrindines priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai įvardijo:

- ✓ **didelį mokymosi krūvį** („dėl didelio namų darbų krūvio“, „dėl to, kad būna užduota labai daug namų darbų, kartais savaitėj būna net po du kontrolinius ir begalės savarankiškų darbų“, „negaliu išnaudoti laisvalaikio, nes labai dažnai būna užduota daug namų darbų, visi kontroliniai būna sukelti į vieną savaitę“, „labai

dažnai būna užduota daug namų darbų, nelieta laiko laisvalaikiui", „būna labai daug kontrolinių, todėl reikia daug mokytis")

✓ **daug laiko atimančius būrelius** („negaliu išnaudoti savo laisvalaikio dėl sporto ir meno mokyklos, esu labai užimtas")

✓ **pinigų stygių** („tam, kad galėčiau lankyti normalius būrelius, reikia daug pinigų").

Du jaunuoliai patikino, kad savo **laisvalaikį išnaudoja efektyviai** („dėl savo laisvalaikio neturiu priekaištų", „laisvalaikį bandau išnaudoti kiek galiu, viskas su juo gerai").

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), efektyviai išnaudoti laisvalaikio negali dėl šių priežasčių:

✓ **pinigų stygius** („neišnaudoju dėl pinigų trūkumo", „nėra pinigų")

✓ **bendraminčių trūkumas** („bendraminčių trūkumas")

✓ **laiko stoka** („trūksta laiko").

Vis dėlto beveik pusė 19–29 m. amžiaus informantų teigė, kad savo **laisvalaikį geba išnaudoti efektyviai atsižvelgdami į savo finansines galimybes ir dažniausiai jį praleidžia su šeima bei draugais** („laisvalaikį išnaudoju efektyviai, dažniausiai būnu su dukra, susigalvojame įvairiausių užsiėmimų", „išnaudoju, susitinku su draugais, tėvais ir giminėmis", „išnaudoju savo laisvalaikį pagal savo galimybes ir finansus. Kai turiu pinigų – važiuoju slidinėti, kai ne – džiaugiuosi grynu kaimo oru").

Jaunuolių pasiteiravus, kaip būtų galima šalinti priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus tyrimo dalyviai pasiūlė:

✓ **mažinti mokymosi krūvį** („mažinti namų darbų krūvį", „mažiau užduoti namų darbų", „galėtų neužduoti namų darbų savaitgaliams <...> kai užduoda namų darbų, tai išėginių nelieta", „mokytojams reikia pagalvoti, kad ne tik jos užduoda namų darbų, bet ir kitos", „mažiau užduoti namų darbų bei rečiau rašyti kontrolinius ir savarankiškus darbus")

✓ **organizuoti nemokamus būrelius moksleiviams** („reikia, kad būreliai būtų mokiniams nemokami").

19–29 metų amžiaus jaunuoliai siūlo:

✓ **įrengti daugiau laisvalaikio praleidimo vietų** („Elektrėnuose įrengti daugiau kavinių, bowlingų, vietų, kur jaunimas galėtų praleisti laisvalaikį")

✓ **skatinti jaunimą burtis bendrai veiklai** („suburti vyresnį jaunimą bendrai veiklai, skatinti iniciatyvas")

✓ **platinti informaciją** („prieinamesnė informacija reikalinga").

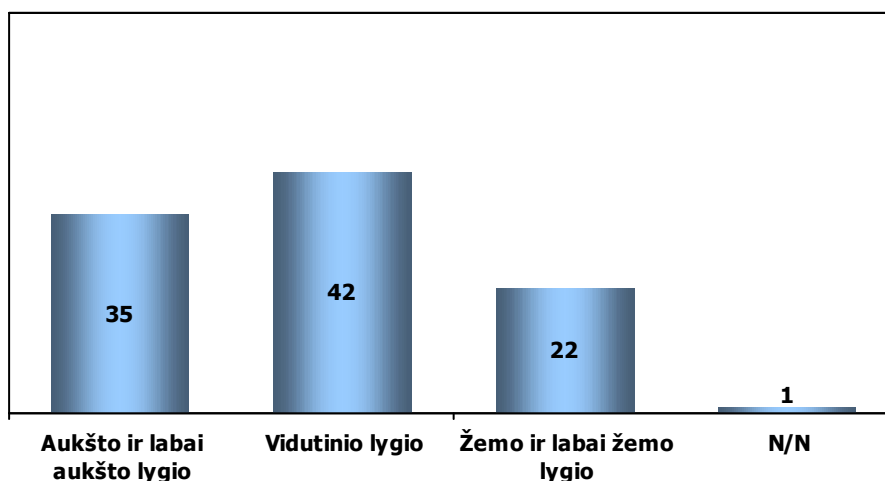
Kelių jaunuolių (19–29 m.) manymu, **priežasčių, trukdančių efektyviai išnaudoti laisvalaikį, pašalinti nepavyks** („manau, kad tokios priežastys, kurias turi dauguma dirbančiųjų, yra nepašalinamos", „priežasčių pašalinti neįmanoma").

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam

indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.

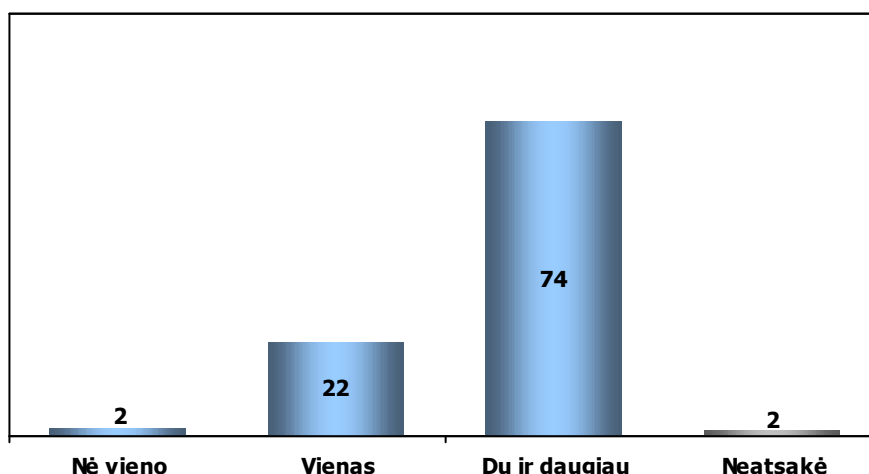
3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=403)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 13,7. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

42 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 35 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 22 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Aukšto ir labai aukšto lygio palaikymo santykiais dažniau pasižymi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$) ir vidurinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

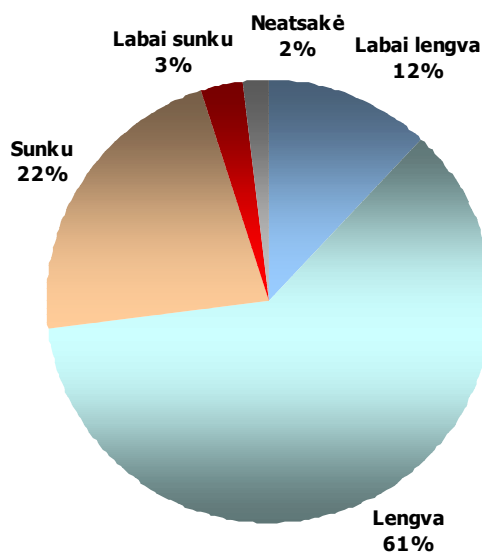
Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkames, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=403)

Dauguma (74 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Vieną artimą draugą turi 22 proc., o nė vieno – 2 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

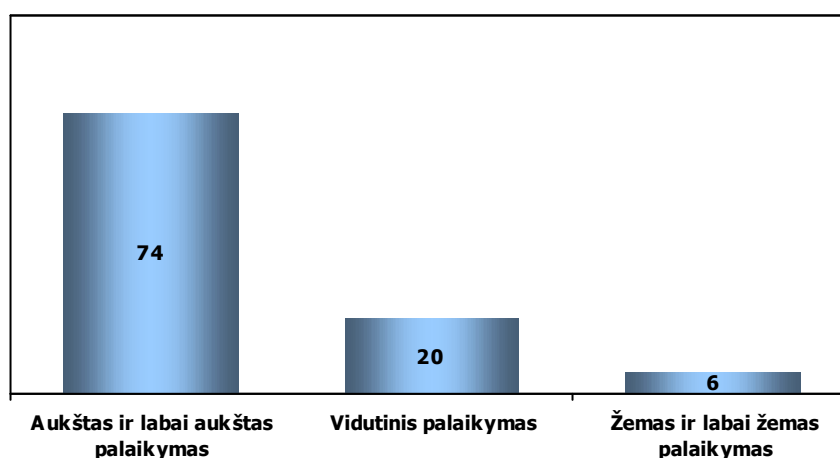
3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=403)

Daugumai (61 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. Dar 12 proc. – labai lengva. 22 proc. respondentų tai padaryti sunku. 3 proc. – labai sunku (žr. 3.6.3 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp naujų draugysčių užmezgimo lengvumo ir artimų draugų skaičiaus (Spearmano $\rho = -0,281$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad daugiau artimų draugų turintiems lengviau užmegzti naujas draugystes. Naujų

draugų lengviau susirasti jauniausiems (14–18 m.) apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 6,0. Tai rodo, kad susilaukiama aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo.

Dauguma apklaustųjų (74 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 20 proc. – vidutinio ir 6 proc. – žemo ir labai žemo socialinio palaikymo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos socialinio palaikymo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna teigiama koreliacija su santykių su draugais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho=0,130$, $p=0,009$)
- Silpna teigiama koreliacija su artimų draugų skaičiumi (Spearmano $\rho=0,108$, $p=0,031$)
- Silpna neigiama koreliacija su naujų draugysčių užmezgimo lengvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,213$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučia daugiau artimų draugų turintys apklaustieji, geresniais santykiais su jais pasižymintys tyrimo dalyviai ir lengviau naujas draugystes mezgantys respondentai. Aukštą ir labai aukštą socialinį palaikymą dažniau jaučia moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 m. amžiaus jaunuoliai sutinka, jog yra svarbu turėti draugų. Tokią nuomonę jie grindžia:

- ✓ **būtinybe išsipasakoti, pasitarti** („draugai reikalingi, kad turėtum kam atsiverti, nes juk ne viską gali sakyti mamai ar tėčiui“, „draugu visada gali pasitikėti ir

išsipasakoti", „tik su draugais galima kalbėtis apie viską", „su draugais gali aptarti kilusius klausimus")

- ✓ **galimybė gauti įvairios pagalbos, paramos** („tik draugai gali suprasti, palaikyti ir užtart", „jie visada pataria, padeda", „padeda kai būna sunku")
- ✓ **galimybė kartu praleisti laisvalaikį** („draugai reikalingi tam, kad galėtum praleisti laisvalaikį")
- ✓ **draugų suteikiamomis geromis emocijomis** („be draugų, bent jau aš, nesijaučiu laiminga")
- ✓ **būtinybė bendrauti** („žmonės privalo bendrauti, kitaip jiems net psichika gali pakrikti").

Vienas 14–18 m. amžiaus informantas draugų vaidmenį vertina nevienareikšmiškai. Jo teigimu, **draugai kartais išduoda, tada būna itin skaudu** („kai kada draugai išduoda mano paslaptis kitiems draugams, tada būna skaudu").

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) taip pat mano, jog draugai yra labai svarbūs. Be jau minėtų aspektų jie dar pabrėžia ir šiuos draugų turėjimo privalumus:

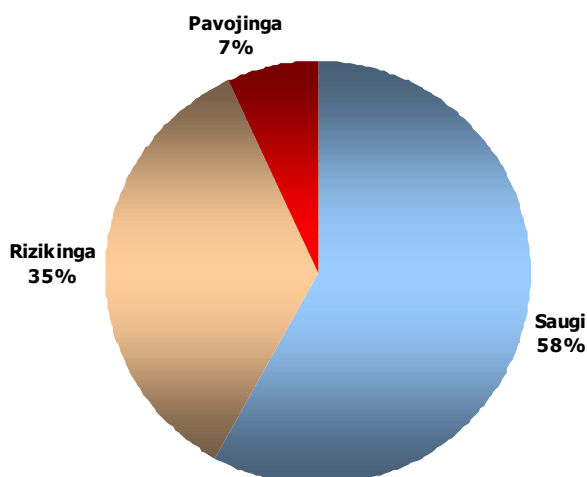
- ✓ **draugų suteikiama pagalba darbo paieškose** („susirasti darbo vietą per draugus yra kur kas lengviau", „reikalingi, nes su jais galima rasti darbą", „Lietuvoje taip yra, jei neturi draugų, tai neturi ir darbo")
- ✓ **galimybė pasiskolinti pinigų** („pasiskolinti pinigų").

Vienas jaunuolis mano, jog **draugų svarba su amžiumi blėsta ir jie tampa svarbūs tik iškilus tam tikroms aplinkybėms** („draugai reikalingi, kai neturi šeimos. Vėliau, sukūrus savo šeimą, jie tampa mažiau reikalingi. Jų poreikis atsiranda tik tada, kai nori įdomiau praleisti laisvalaikį, ar rasti darbo vietą").

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skaičiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

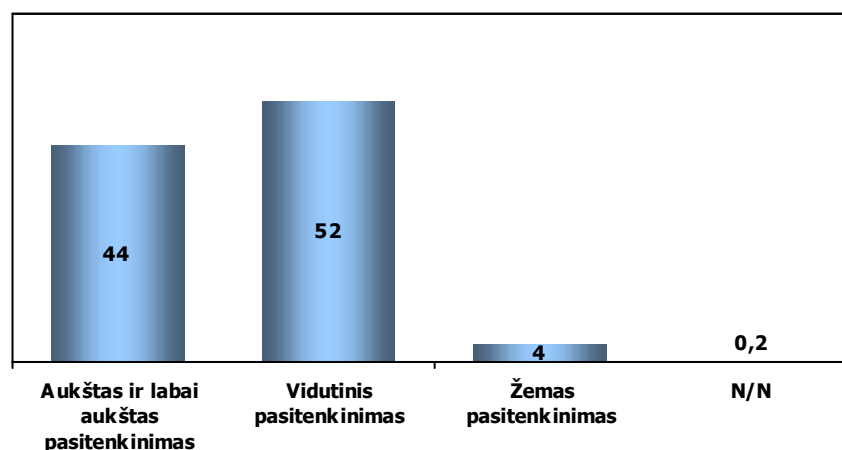

3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,1. Tai rodo, kad kaimynystės saugumo rodiklis balansuoja tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (58 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 35 proc. respondentų gyvena rizikingoje ir 7 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.).

Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynystėje ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 7 iki 14), vidutinio (nuo 15 iki 21) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 22 iki 28), lygio pasitenkinimas kaimynystėje ir santykiais joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmė yra 15,1. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynystėje yra vidutinis.

52 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 44 proc. – aukšto ir 4 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp kaimynystės saugumo ir pasitenkinimo kaimynystėje rodiklių (Spearmano $\rho = -0,107$, $p = 0,032$). Tai rodo, kad saugesnėje kaimynystėje gyvenantys apklaustieji yra labiau ja patenkinti. Savo kaimynystėje labiau patenkinti jaunesni (14–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, jaunuoliai (14–29 m.) įvardina šias svarbiausias problemas, susijusias su jų rajonu / kaimu / kvartalu:

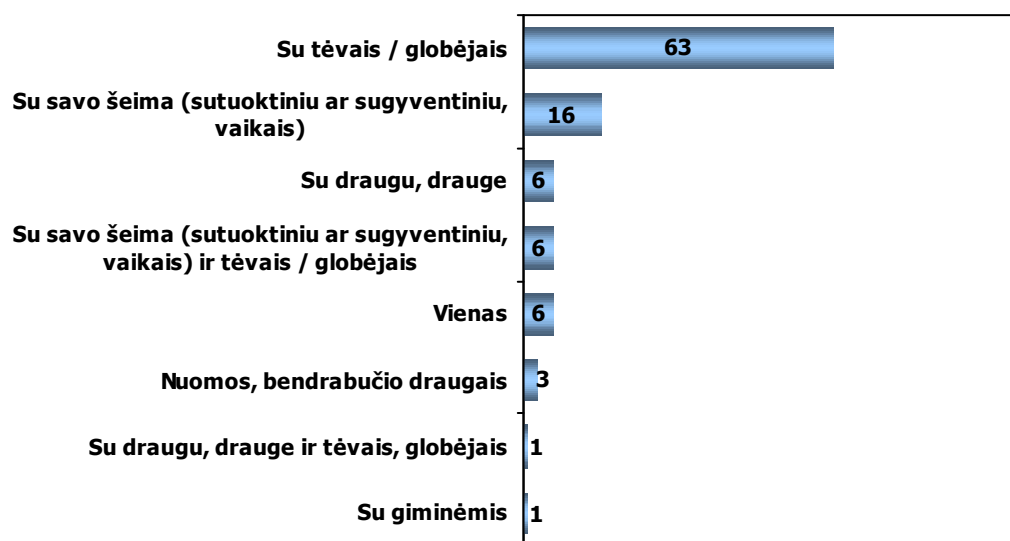
- ✓ **žalingi gyventojų įpročiai** („yra tokių 14–15 metų amžiaus jaunuolių, kurie rūko ir siūlo kitiems“, „mano miestelyje yra nemažai jaunuolių, kurie vartoja alkoholį“, „narkotinių medžiagų platinimas“, „jaunimo alkoholizmas ir narkotikų vartojimas bei platinimas“)
- ✓ **chuliganiškas elgesys** („yra viena grupuotė, kurie viską laužo“, „pasitaiko tokių žmonių, kurie gadina kitų turtą“, „reketavimai, vagystės“)

- ✓ **neatsargūs ir girti vairuotojai** („nesaugiai vairuojantys žmonės, dažnai išgėrę važinėja po šaligatvius“)
- ✓ **neapšviestos gatvės** („man labai aktualu, kad būtų apšviesti dviračių takai“, „neapšviestos gatvės“)
- ✓ **saugumo trūkumas** („nebūna saugu vienam vaikščiui gatvėmis, per dažnai įvyksta nelaimės“)
- ✓ **netvarka mieste** („netvarka“, „aplinka netvarkinga“).
Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai papildomai išskyrė ir šias jų rajono / kaimo / kvartalo problemas:
 - ✓ **sausakimšos automobilių stovėjimo aikštelės** („mašinų stovėjimo aikštelės yra opi problema, visi kiemai užstatyti, vos praeiti galima“)
 - ✓ **jaunimo susibūrimams skirtų vietų trūkumas** („nėra vietų, kur jaunimas galėtų susirinkti“)
 - ✓ **pramogų vaikams trūkumas** („pramogų mažiems vaikams pasiūla labai menka“)
 - ✓ **darbo vietų stygius** („nėra darbo vietų“).
Jaunuoliai (14–29 m.) mano, kad situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:
 - ✓ **į jaunimą orientuotos veiklos organizavimas** („pamėginčiau organizuoti daugiau renginių jaunimui“, „įsteigčiau jaunimo centrą“, „įsteigčiau jaunimui laisvalaikio praleidimo vietą“)
 - ✓ **dviračių takų bei sportui skirtų vietų įrengimas** („įrengčiau normalius dviračių takus“, „pastatyčiau geras krepšinio, futbolo aikšteles, su geru apšvietimu“)
 - ✓ **kelių būklės gerinimas** („sutvarkyčiau kelius ir ne taip, kad sudeda ženklus, sukala kuoliukus ir palieka pusei metų, o normaliai“)
 - ✓ **gyventojų poreikių aiškinimasis** („išdalinčiau anketas, kad patys žmonės galėtų parašyti, ko jiems trūksta“)
 - ✓ **miesto gatvių stebėjimas vaizdo kameromis** („miesto gatves stebėčiau video kameromis“)
 - ✓ **geresnis gatvių apšvietimas** („sutvarkyčiau gatvių apšvietimą“).
Atskirai moksleiviai (14–18 m.) mano, jog situaciją pagerintų ir didesnė mokinių priežiūra mokyklose („mokyklose padaryčiau, kad prižiūrėtų vaikus, ar jie saugūs, ar ne“).
Vyresnieji (19–29 m.) informantai mano, kad situaciją rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų ir šie veiksniai:
 - ✓ **pastatų renovacija** („pasirūpinčiau senais, apleistais pastatais, sutvarkyčiau juos, kad nebūtų tokie apšiuę“)
 - ✓ **automobilių stovėjimo aikštelių statyba** („įrengčiau mašinų stovėjimo aikšteles be duobių“)
 - ✓ **darbo vietų kūrimas** („sudaryčiau jaunimui sąlygas dirbti, kurčiau vietas darbui“)
 - ✓ **alkoholio pardavimo griežtinimas** („griežtinčiau alkoholio pardavimą jaunimui“)
 - ✓ **renginių organizavimas** („organizuočiau įvairius renginius jaunimui“)
 - ✓ **parko šunims įkūrimas** („įrengčiau šunų vedžiojimo parką“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

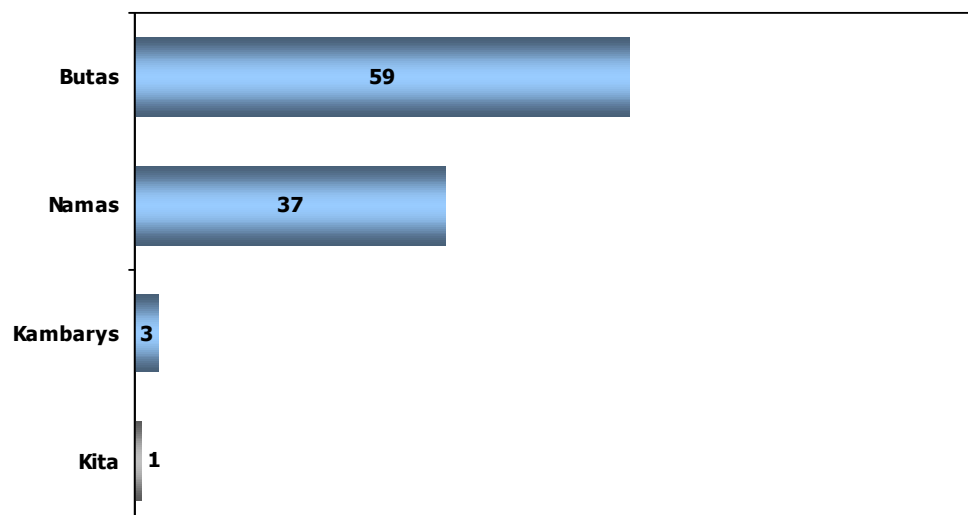
Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t. y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=403)

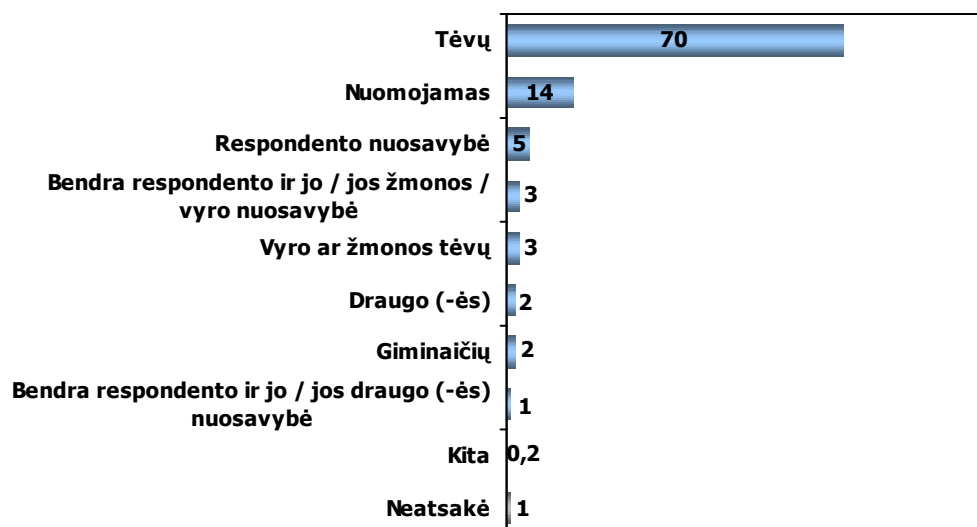
63 proc. Elektrėnų savivaldybės jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 16 proc. – su savo šeima. 6 proc. – su draugu (-e), vieni arba su savo šeima bei tėvais / globėjais (žr. 3.8.1 pav.).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=403)

59 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena bute, 37 proc. – name, dar 3 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

Bute dažniau gyvena vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$).

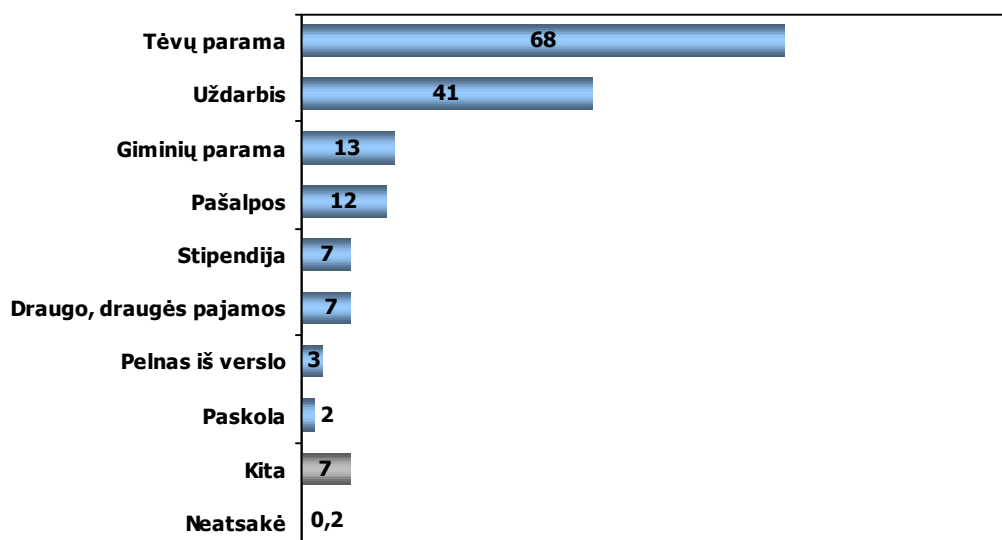

3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=403)

70 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste, 14 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena 9 proc. respondentų (žr. 3.8.3 pav.).

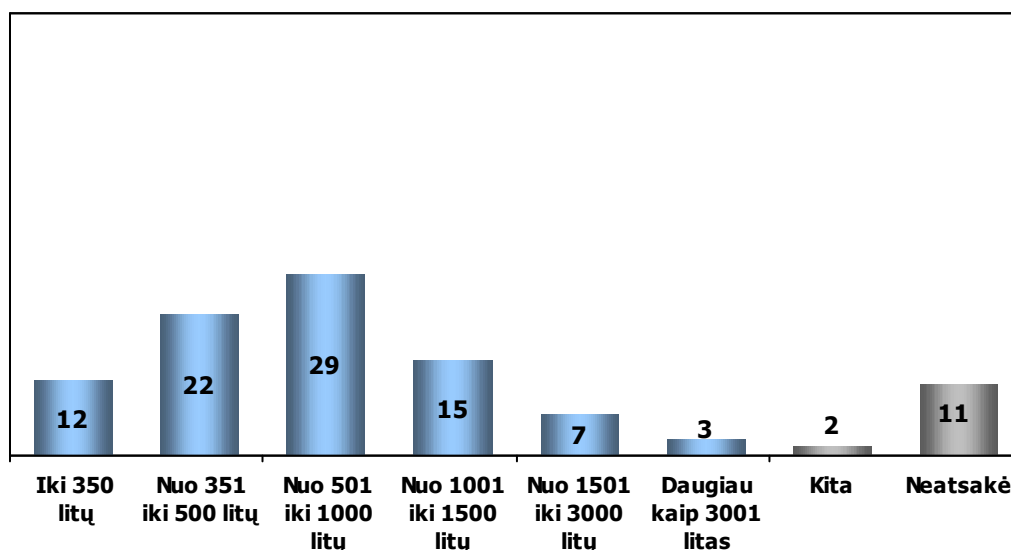
Kaimo vietovių gyventojai dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o miesto – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$).

Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=403)

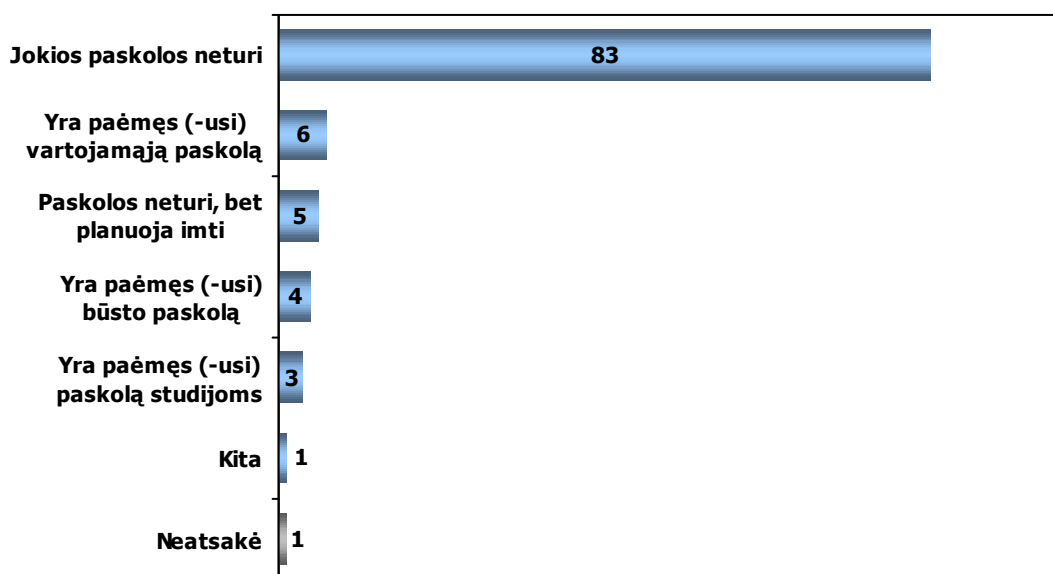
Tėvų paramą, kaip pajamų šaltinį, nurodė 68 proc. jaunuolių, uždarbį – 41 proc. 13 proc. respondentų sulaukia paramos iš giminių. 12 proc. gauna pašalpas, 7 proc. – stipendijas. Dar 7 proc. gyvena iš draugo / draugės pajamų (žr. 3.8.4 pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=403)

Kiek daugiau nei pusės (51 proc.) apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, svyruoja nuo 351 iki 1000 Lt: 22 proc. – nuo 351 iki 500 Lt, 29 proc. – nuo 501 iki 1000 Lt. Ketvirtadalio (25 proc.) respondentų pajamos siekia 1001 Lt ir daugiau. 12 proc. – nesiekia 351 Lt (žr. 3.8.5 pav.).

Vyriausių (24–29 m.) apklaustųjų šeimų vienam gyventojui dažniau tenka vidutinės ar didesnės (virš 1000 Lt) pajamos (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$). Kaimo vietovių gyventojų – mažesnės nei vidutinės (iki 500 Lt) pajamos (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=403)

83 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 6 proc. turi paėmę vartojamas paskolas. 5 proc. ketina imti paskolą (3.8.6 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad geras gyvenimo sąlygas užtikrina:

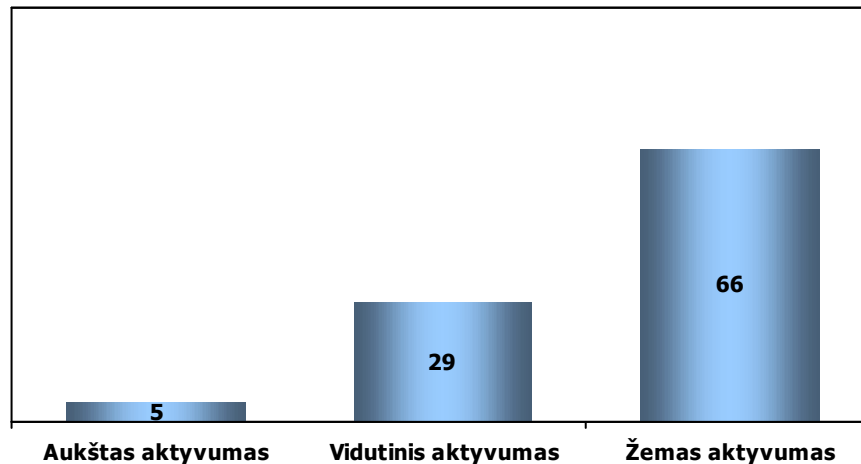
- ✓ **finansinis stabilumas** („didžiausią įtaką daro pinigai. Kai jų mažai ir užtenka tik būtinausiems dalykams, tada gyvenimo sąlygos būna nepilnavertės“, „kai turi pakankamai lėšų <...> sąlygos gyventi būna geros“, „pinigai“, „galimybė gyventi nebijant, jog pritrūksi pinigų“)
- ✓ **darbas ir poreikius atitinkantis atlyginimas** („darbas“, „nuolatinis darbas“, „darbo užmokestis, leidžiantis susimokėti visus mokesčius, o nuėjus į parduotuvę leidžiantis nusipirkti ne tik duonos, bet ir sviesto“, „patinkantis darbas“)
- ✓ **geri santykiai su artimaisiais** („bendravimas su šeima, geri santykiai su kolegomis, kaimynais“, „bendravimas su artimaisiais ir draugais“)
- ✓ **gyvenamasis būstas** („jauki gyvenamoji vieta“, „būstas“)
- ✓ **turingas laisvalaikis** („gerai suplanuotas laisvalaikis“)
- ✓ **socialinės garantijos** („socialinės garantijos“).

3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybinių organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdaringam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

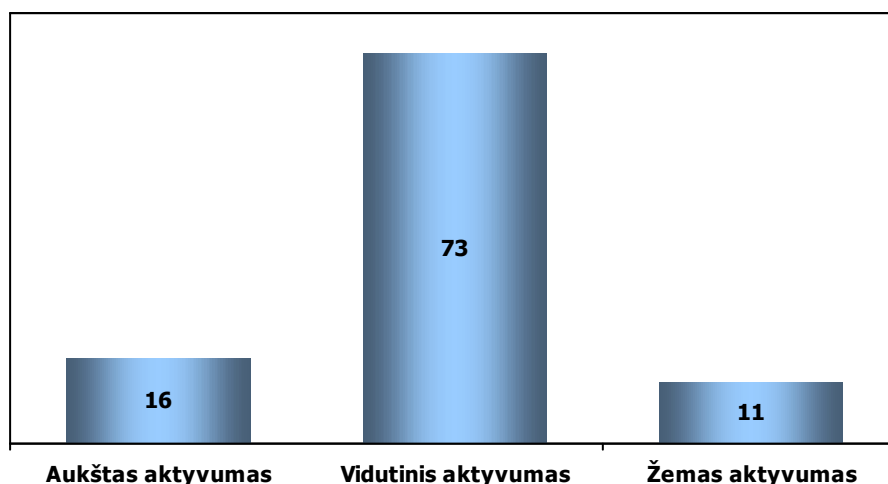
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė – 1,9 (t. y. žemo aktyvumo rodiklis).

Didžiąją dalį (66 proc.) Elektrėnų savivaldybės jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 29 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis vidutinis. 5 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Žemu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolių supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

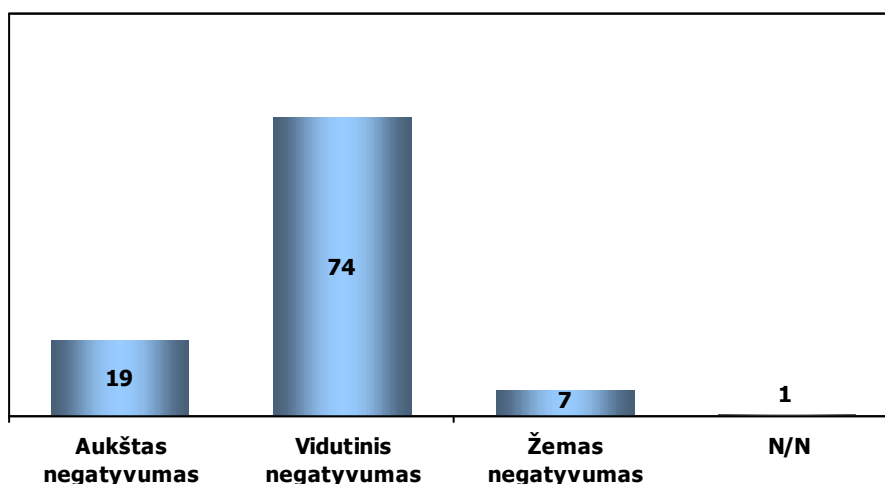
3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=403)

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 12,8. Ji rodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Elektrėnų savivaldybėje.

Daugumos (73 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 16 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 11 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklių (Spearmano $\rho=-0,217$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje gyvenantis jaunimas yra politiškai-pilietiška aktyvesnis.

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=403)

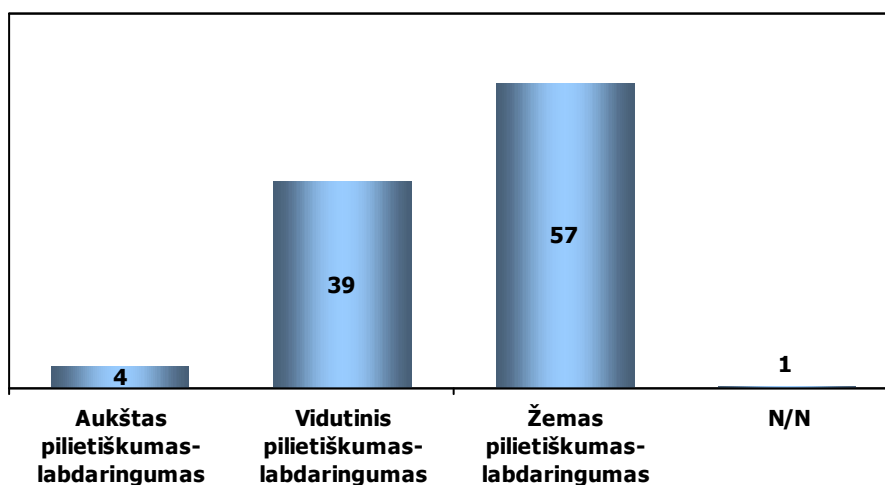
Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,7. Šis rodiklis rodo vidutinišką Elektrėnų jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (74 proc.). 19 proc. į politiką žiūri itin negatyviai. 7 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką (žr. 3.9.1.3 pav.).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė

rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

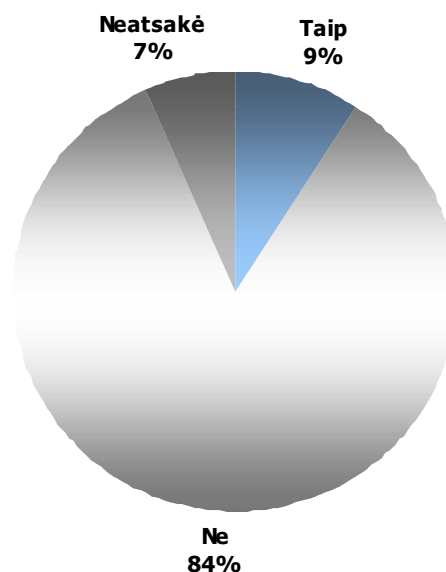
3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=403)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,6. Ši reikšmė patenka tarp vidutiniško ir žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio.

57 proc. apklaustųjų pilietiškumo-labdaringumo lygis yra žemas, 39 proc. – vidutinis. 4 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga pilietiškumo-labdaringumo rodiklio silpna neigiama koreliacija su politiško-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,187$, $p < 0,001$) ir silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiško-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,157$, $p = 0,002$). Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni ir gyvena politiškai-pilietiškai aktyvesnėje aplinkoje.

Narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=403)

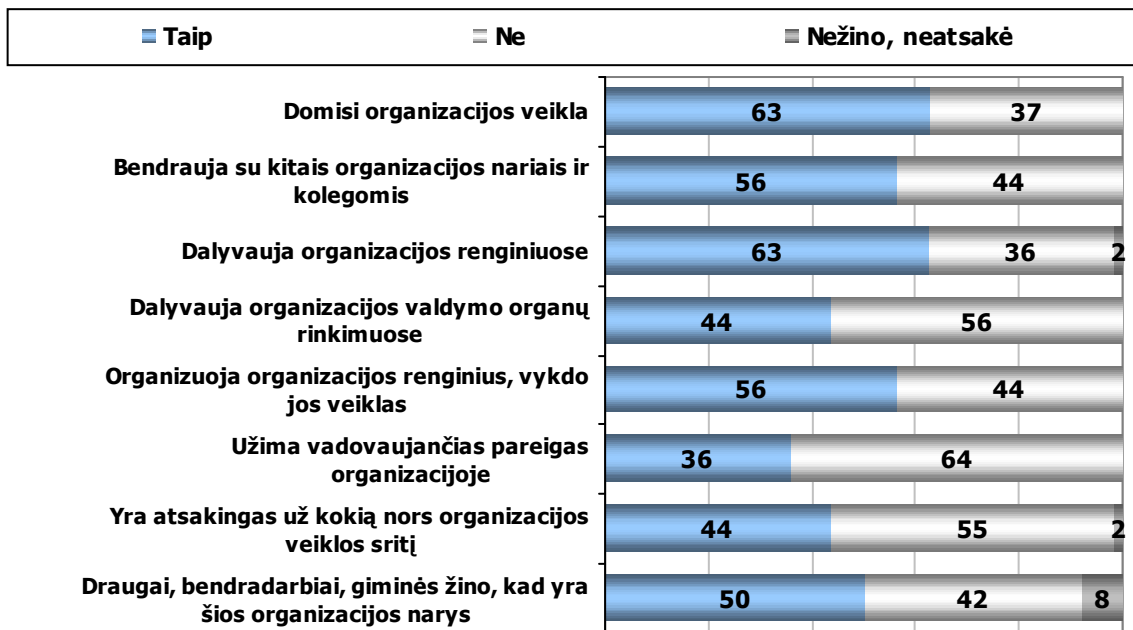
Nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja 9 proc. tiriamųjų (žr. 3.9.2.2 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos priklausymo nevyriausybiniams organizacijoms koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,214$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,141$, $p = 0,005$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,233$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,143$, $p = 0,004$).

Tai reiškia, kad nevyriausybiniams organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės, gyvenantys politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje apklaustieji, aukšto pilietiškumo-labdarungumo lygio respondentai bei gyvenantys aukšto politiškumo ir labdarungumo lygio aplinkoje tyrimo dalyviai.

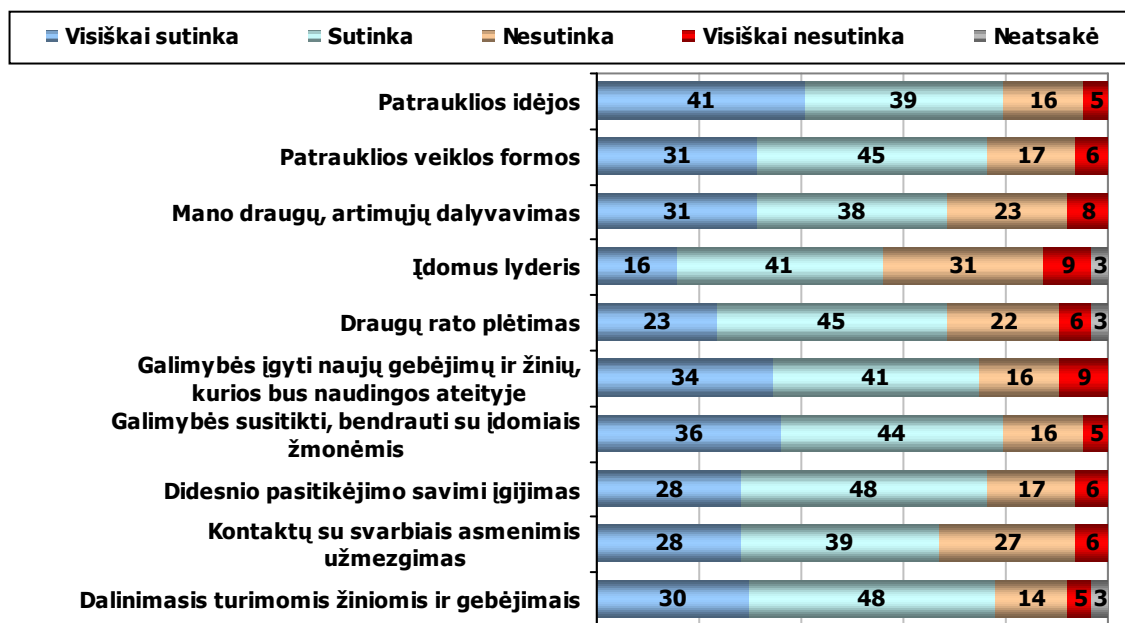
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=64)

Dauguma nevyriausybinių organizacijų narių domisi organizacijos veikla (63 proc.), dalyvauja organizacijos renginiuose (63 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (56 proc.), organizuoja renginius (56 proc.). 50 proc. teigė, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

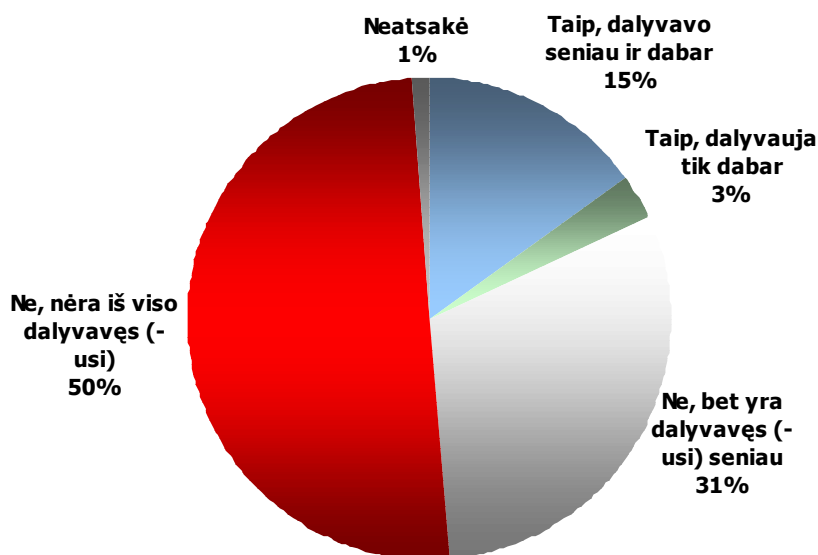
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=64)

Dauguma (57–80 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t. y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale: dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=403)

50 proc. Elektrėnų savivaldybės jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 31 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 15 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 3 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,241$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,253$, $p < 0,001$)
- Silpna neigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,106$, $p = 0,034$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,221$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos pilietiškumo ir labdarungumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,278$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybinės organizacijos nariu (Spearmano $\rho = 0,233$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje gyvenantys tyrimo dalyviai, teigiamai politiką vertinantys respondentai, aukšto pilietiškumo-labdarungumo lygio jauni žmonės,

aukšto pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje gyvenantieji bei nevyriausybinių organizacijų nariai. Savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai yra pasidalinę į pilietiškai aktyvius ir pasyvius. Aktyvumą lemia šios priežastys:

- ✓ **rūpestis bendra žmonių gerove** („esu aktyvus, nes man svarbus tėvynės likimas ir gerovė“, „man įdomi mano pačios, miesto ir šalies gerovė“)
- ✓ **noras susirasti draugų** („dalyvauju, nes susirandu naujų draugų“)
- ✓ **asmeninis susidomėjimas** („man tiesiog patinka“)
- ✓ **mokytojų paskatinimas** („mokytojai kviečia“).

14–18 m. amžiaus informantų pasyvumą lemiančios priežastys:

- ✓ **naudos nematymas** („nedalyvauju, o kas man iš to?“)
- ✓ **laiko stygius** („neturiu laiko“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) taip pat pasidalinę į aktyvius ir pasyvius. Jų aktyvumą lemia:

- ✓ **artimųjų įtaka** („nuo vaikystės buvau tėvų raginamas dalyvauti vienokioje ar kitokioje veikloje“, „<...> toks bruožas, manau, susiformavo dėl tėvų įtakos“)
- ✓ **noras būti reikalingu** („noras jaustis reikalingu“).

Vyresniųjų amžiaus grupės pasyvumą lemiantys veiksniai:

- ✓ **naudos nematymas** („matau, kad dalyvavimas neatneša jokios naudos, todėl ir nedalyvauju“, „dalyvavimas neatneša norimo rezultato“)
- ✓ **laiko stygius** („neturiu tam laiko“, „nesu aktyvi, nes turiu mažai laisvo laiko“).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jų bendraamžių pilietinį aktyvumą paskatintų:

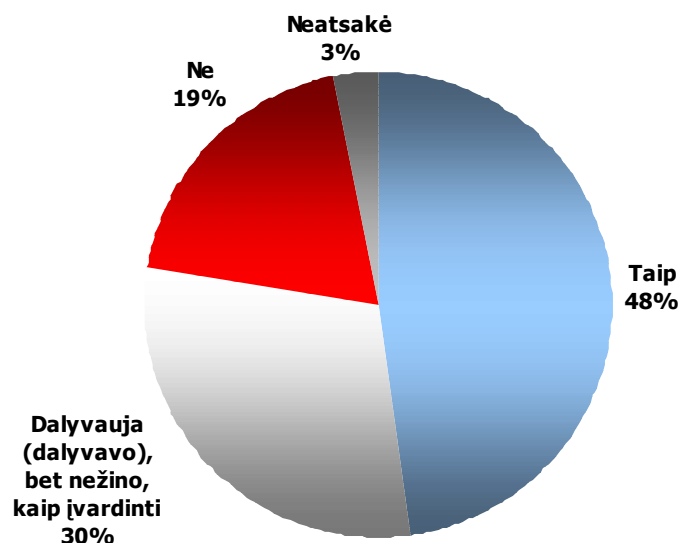
- ✓ **didesnė motyvacija** („reikia geresnės motyvacijos“, „juos reikėtų kažkaip sudominti“, „įvairiais paskatinimo prizais“, „reikia juos paskatinti įvairiais dalykais, privalumais“)
- ✓ **įvairios veiklos organizavimas pamokų metu** („tokie renginiai turėtų vykti ne po pamokų, o per pamokas <...> tada dalyvautų daugiau jaunimo“)
- ✓ **informacijos platinimas** („kai kurie net nesužino, kad vyksta kažkoks renginys, reikia padaryti, kad visas miestas sužinotų apie vykstančius renginius“).

19–29 metų amžiaus informantai, be jau minėtų aspektų, taip pat akcentavo:

- ✓ **jaunimo aktyvumo skatinimą nuo pat vaikystės** („mes turim būti auklėjami nuo mažens būti aktyviais, dalyvauti visuomeniniame gyvenime, tada nekils problemų ir jaunystėje, ir brandesniame amžiuje“)
- ✓ **jaunuolių poreikių aiškinimąsi** („rengti susirinkimus, išsiaiškinti, ko jaunimui trūksta, ką jie norėtų veikti“)
- ✓ **aktyvų jaunuolių skatinimą, rodant tinkamą pavyzdį** („reikia jaunimui rodyti pavyzdžius savo elgesiu“).

Vis dėlto du 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad **bendraamžių aktyvumas priklauso tik nuo jų pačių noro ir jokie skatinimai ar kitos priemonės jų aktyvesnių nepadarys** („nieko čia daryti nereikia, kas nori, tas dalyvauja“, „jei patys nori, tai ir dalyvauja, nieko čia nepakeisi“).

Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo klausama, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

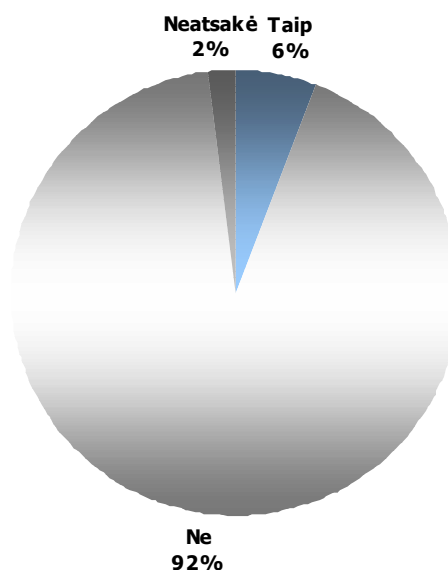

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=201)

48 proc. tiriamųjų pasisakė, kad galėtų įvardyti savanorišką veiklą, kurioje dalyvavo. 30 proc. mano, kad būtų sudėtinga apibrėžti tai, kur jiems teko dalyvauti. 19 proc. negali įvardyti savo savanoriškos veiklos (žr. 3.9.2.6 pav.).

Savanorišką veiklą, kurioje dalyvauja, dažniau galėtų įvardinti vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,040$).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., *reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.*) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

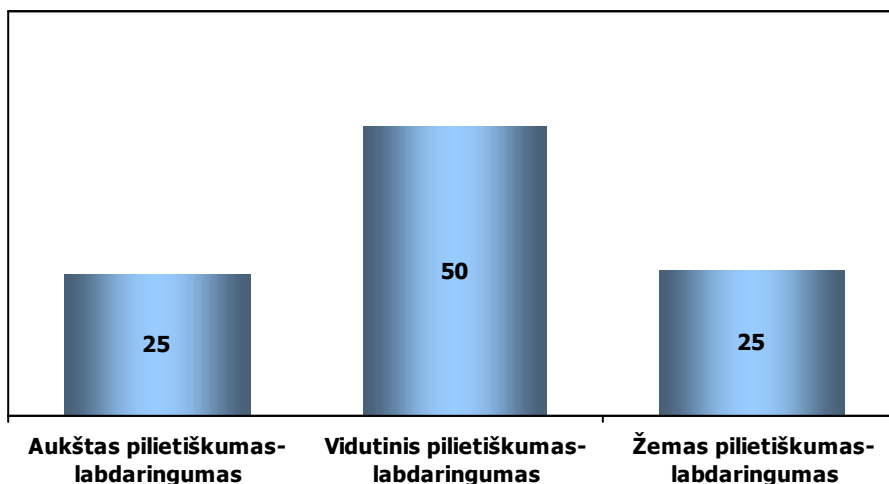

3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=403)

6 proc. apklaustųjų priskyre save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp priklausymo neformaliai grupei ar stiliui ir pilietiškumo-labdaringumo rodiklio (Spearmano $\rho=0,098$, $p=0,049$). Tai reiškia, kad neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso aukštesniu pilietiškumo-labdaringumo lygiu pasižymintys apklaustieji. Taip pat nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos teigiamos priklausymo neformaliai grupei ar stiliui koreliacijos su dalyvavimu savanoriškoje veikloje (Spearmano $\rho=0,169$, $p=0,001$) ir buvimu nevyriausybės organizacijos nariu (Spearmano $\rho=0,106$, $p=0,033$). Tai rodo, kad neformalių grupių ar stilių atstovai yra labiau linkę dalyvauti savanoriškoje veikloje ir priklausyti nevyriausybėms organizacijoms. Neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,016$).

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=403)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,7. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Elektrėnų savivaldybės jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

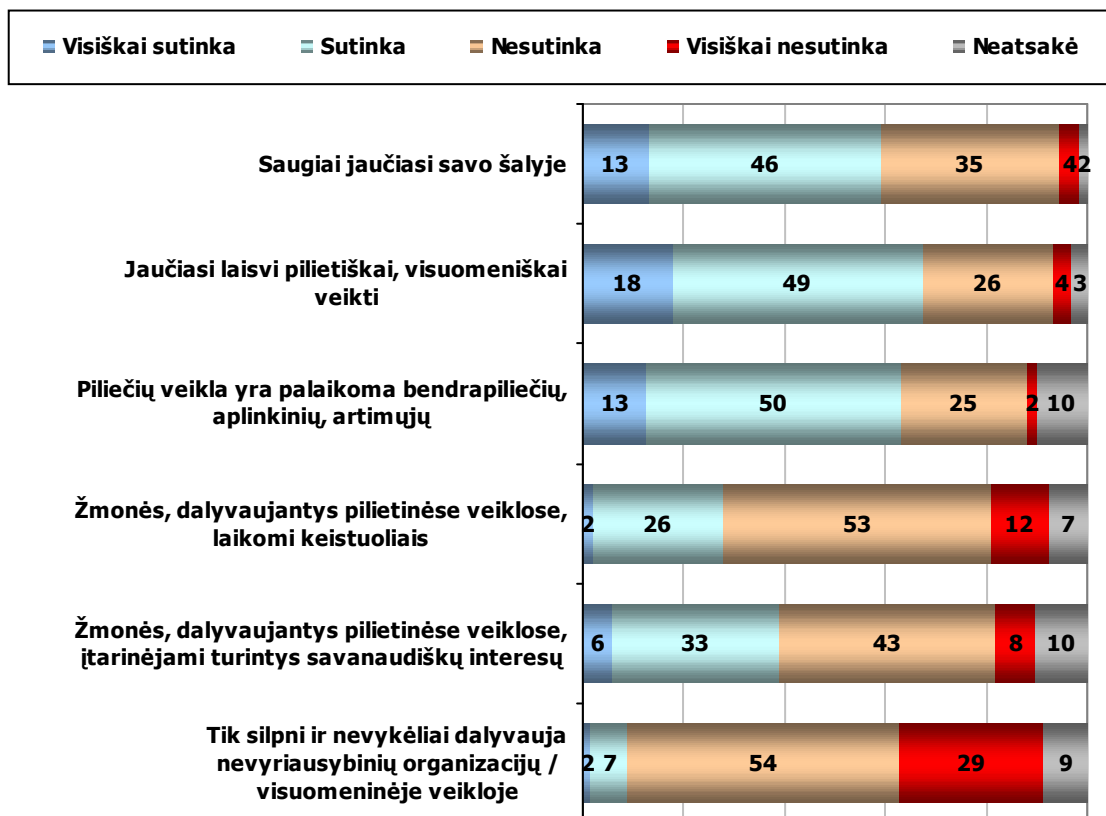
50 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 25 proc. aplinka yra aukšto, dar 25 proc. – žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio (žr. 3.9.2.8 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,215$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,162$, $p=0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,263$, $p<0,001$)
- Silpna neigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,123$, $p=0,013$).

Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis politinis-pilietinis aktyvumas, aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, didesnis pilietiškumas-labdaringumas ir pozityvesnis požiūris į politiką.

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=403)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (67 proc.), mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (63 proc.) bei jaučiasi saugiai savo šalyje (59 proc.). 39 proc. respondentų sutinka su teiginiu, kad žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 28 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 9 proc. teigimu, NVO veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, kaip piliečiai, savo miestui norėtų pasitarnauti:

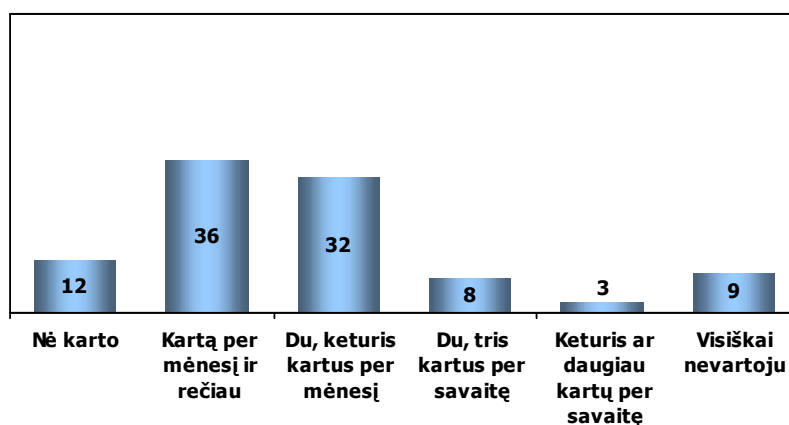
- ✓ **gražindami aplinką** („sutvarkyti miestą, išvalyti ežerą“, „norėčiau sutvarkyti Elektrėnus, padaryti gražesnę miestą“, „galėčiau pasodinti medžių, ar sutvarkyti pakrantę nuo šiukšlių kur žvejai žvejoja“)
- ✓ **dalyvaudami miesto / kaimo veikloje** („norėčiau dalyvauti dažniau šio miesto akcijose ir kituose dalykuose“, „dalyvauti šio kaimo renginiuose“)
- ✓ **organizuodami renginius** („galbūt suorganizuoti kokią šventę ar renginį“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), kaip piliečiai, miestui taip pat norėtų pasitarnauti gražindami Elektrėnų aplinką bei organizuodami šventes, o be jau minėtų aspektų, ir **dalyvaudami pilietinėje veikloje** („sudalyvauti pilietinėje akcijoje“, „daugiau organizuočiau pilietinių akcijų“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

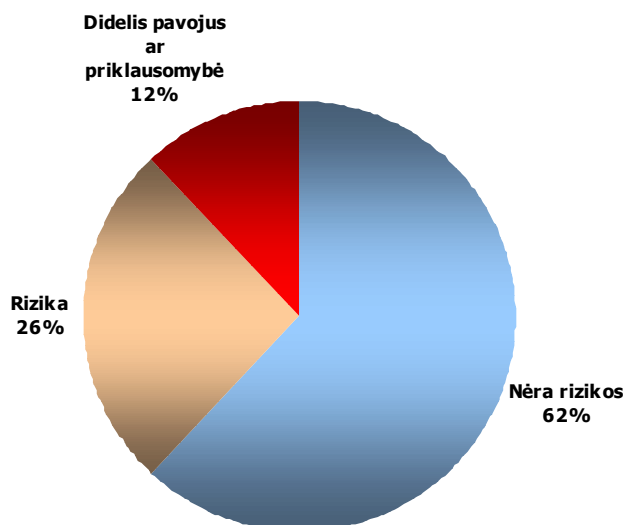

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=403)

Per paskutinius šešis mėnesius 36 proc. jaunuolių alkoholį vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, 32 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 11 proc. tai darė dažniau. 21 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Alkoholinių gėrimų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

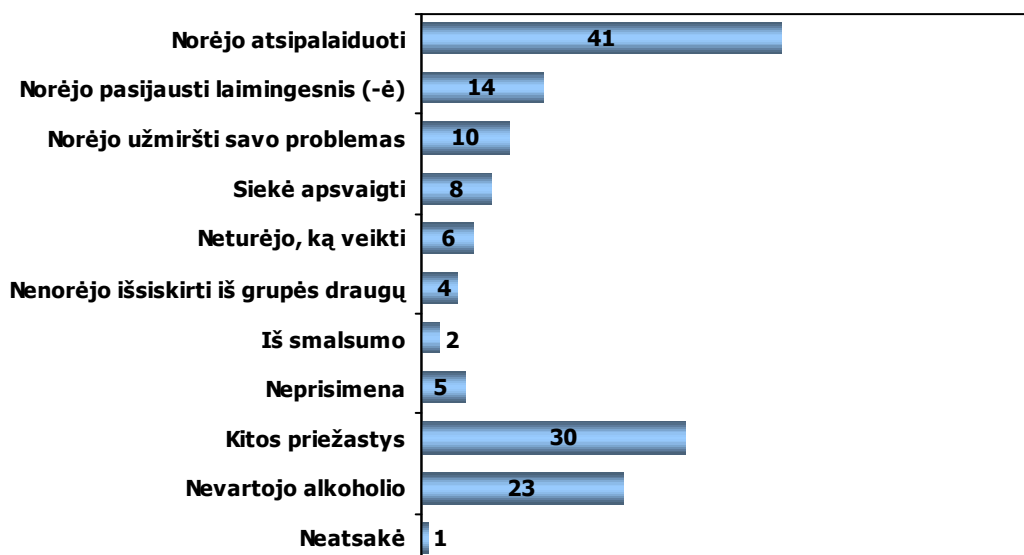

3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=403)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,8. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

62 proc. šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 26 proc. priklauso rizikos grupei. 12 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2 pav.).

Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

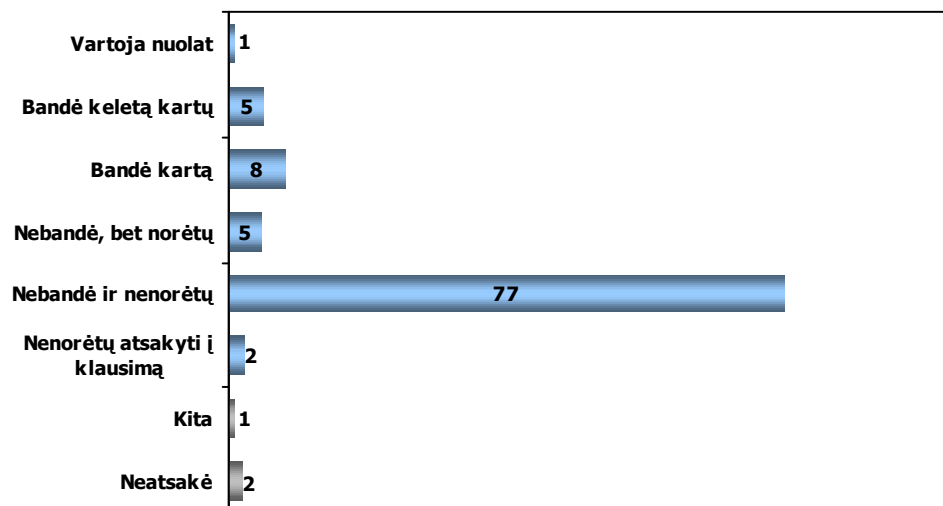

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=403)

41 proc. vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 14 proc. respondentų alkoholį vartoja norėdami pasijausti laimingesni, 10 proc. – tikėdamiesi užmiršti savo

problemas, 8 proc. – apsvaigti. 6 proc. alkoholių vartoja dėl neturėjimo, ką veikti (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartuju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

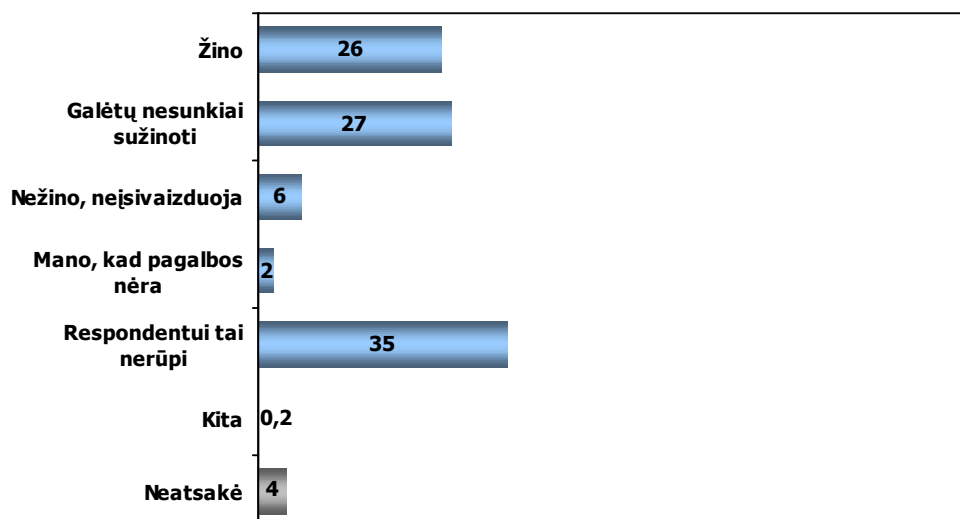

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=403)

77 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 13 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 1 proc. vartoja nuolat (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp narkotikų vartojimo ir rūkymo dažnumo (Spearmano $\rho = -0,190$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų.

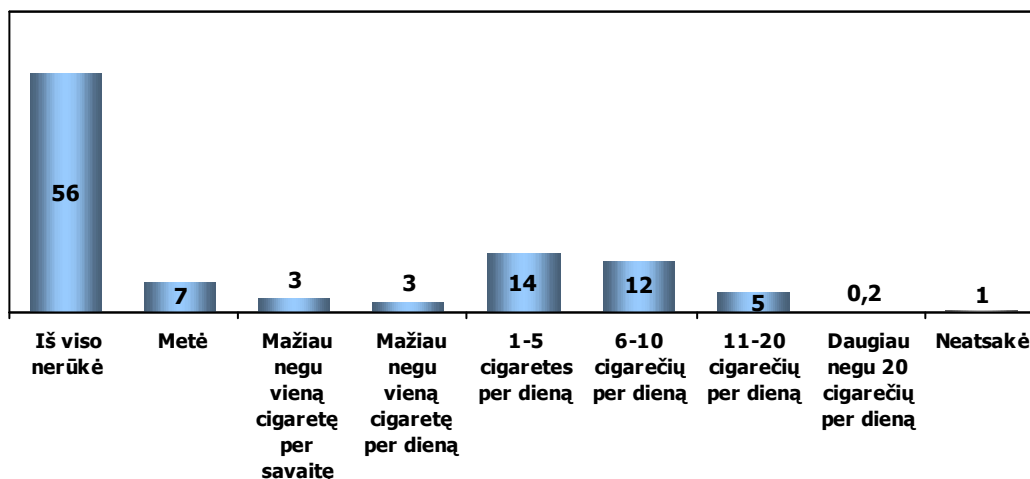
Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=403)

26 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 27 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 35 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

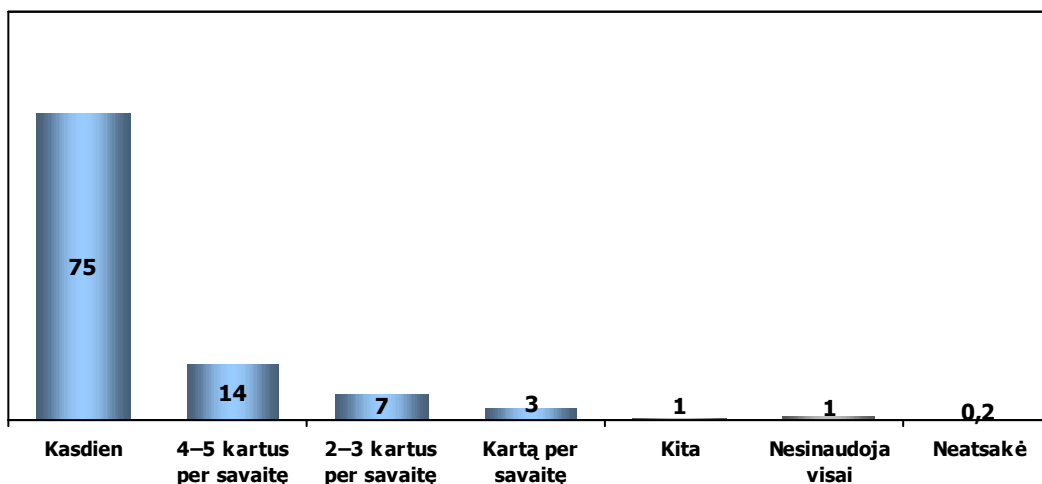

3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=403)

63 proc. Elektrėnų savivaldybės jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 6 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 14 proc. surūko 1–5 cigaretes per dieną. Daugiau nei 17 proc. tyrimo dalyvių teigė, jog surūko daugiau negu 6 cigaretes per dieną (žr. 3.10.6 pav.).

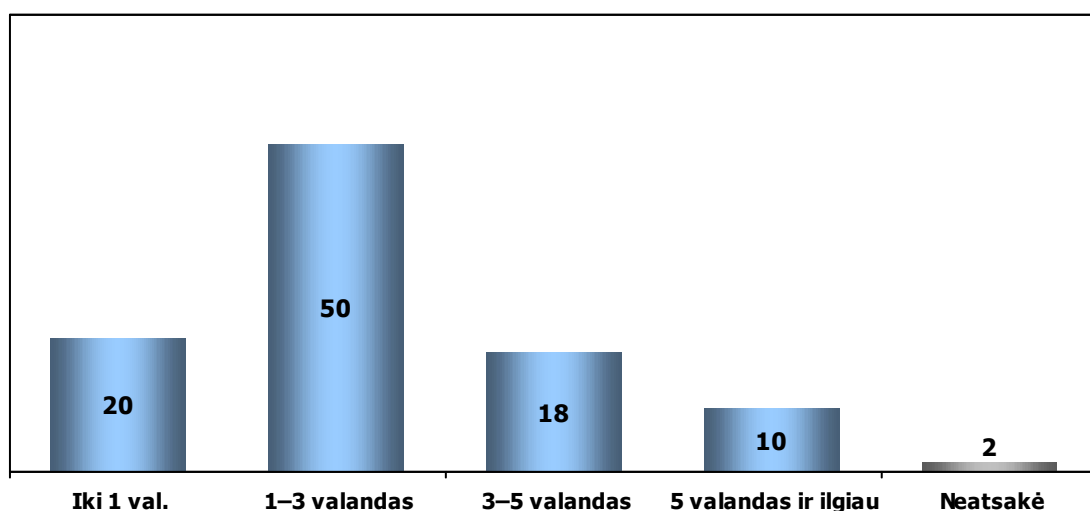
Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp rūkymo dažnumo ir priklausomybės nuo alkoholio rodiklio (Spearmano $\rho=0,199$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio.

Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=403)

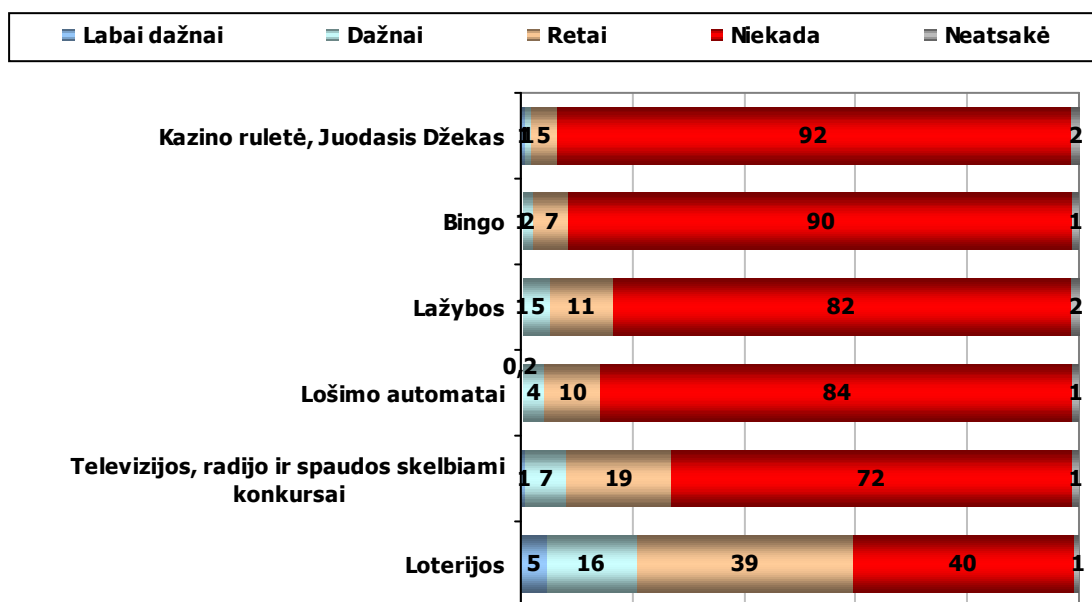
75 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 14 proc. – 4–5 kartus per savaitę. 7 proc. – 2–3 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=403)

Dažniausiai internetu naudojama 1–3 val. per dieną (50 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 20 proc. respondentų. 18 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 10 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

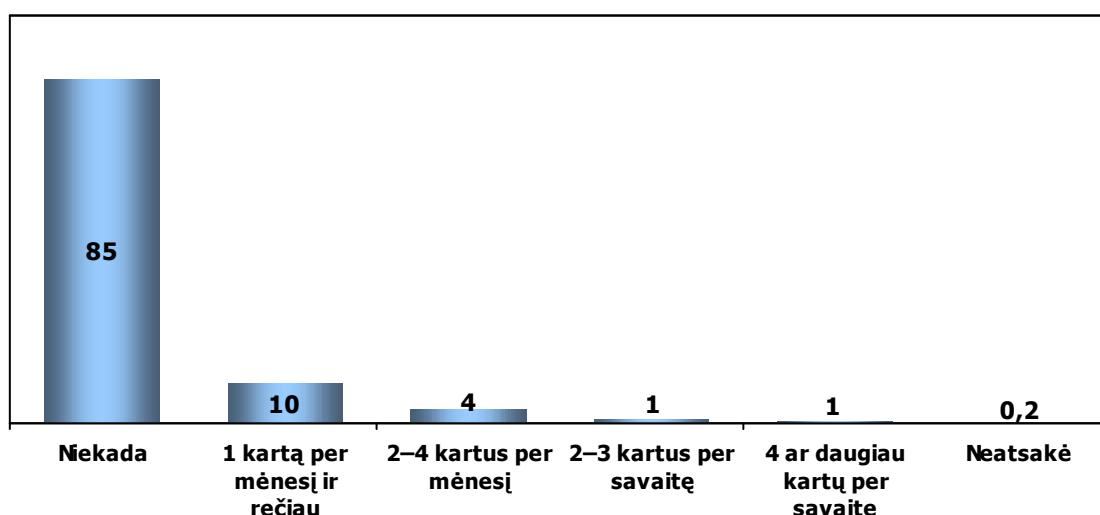
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=403)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos: 60 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 27 proc. teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. Lažybose teko dalyvauti 16 proc. apklaustųjų. Lošti automatais – 14 proc. (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=403)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (85 proc.). 10 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 6 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų per paskutinius 6 mėnesius dažniau teko vartoti moterims (Pearsono χ^2 testo $p=0,043$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, apskritai 14–29 metų amžiaus jaunuoliai labiausiai paplitusiu žalingu įpročiu tarp bendraamžių laiko **alkoholio vartojimą** („girtavimas“, „alkoholis“, „labai visi geria“, „alkoholiniai gėrimai“, „alkoholis, mano kaime, geriausias visų draugas“).

Kiti susirūpinimą keliantys įpročiai:

- ✓ **narkotikų vartojimas** („kai kurie vartoja narkotikus“, „narkotikai“, „įvairių uostalų ir narkotikų vartojimas“, „narkašinasi“)
- ✓ **rūkymas** („rūko“, „rūkymas“, „cigaretės“, „rūkalų vartojimas“, „daugiausiai įpratę prie rūkymo“)
- ✓ **nesaikingas naudojimasis kompiuteriu** („kai kurie per ilgai prie kompiuterio sėdi“)
- ✓ **nusikalstamumas** („vandalizmas“, „nusikalstamumas“)
- ✓ **tinginystė** („tinginystė“, „tingumas“)
- ✓ **persivalgymas** („persivalgymas“)
- ✓ **rasizmas** („rasizmas“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunuolių buvo teiraujama, kas, jų manymu, padėtų sumažinti bendraamžių žalingus įpročius. 14–18 m. amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **drausti / riboti alkoholio ir tabako pardavimą** („uždrausčiau visose parduotuvėse prekiauti alkoholiu ir cigaretėmis“, „ribočiau vietas, kur galima įsigyti alkoholio ir rūkalų“, „uždrausčiau rūkyti, įvesčiau Lietuvoje įstatymą, kuris reglamentuotų tabako gaminių gamybą ir vartojimą, įvesčiau visiško nevartojimo pataisą“)
- ✓ **organizuoti įvairius užsiėmimus žalingų įpročių neturintiems žmonėms** („įkurčiau sporto klubą, kuriame nebūtų priimami rūkantys ar kvaišalus vartojantys, kad jaunimas turėtų motyvaciją mesti, tokiu principu ir šokius būtų galima organizuoti“)
- ✓ **griežčiau prižiūrėti alkoholio vartojimą ar rūkymą viešose vietose** („dažniau žiūrėčiau tas vietas, kuriose galėtų vartoti alkoholį ar rūkyti jaunimas“, „atidžiai stebėčiau kioskus ir parduotuves, šalia kurių renkasi jaunimas“)
- ✓ **didinti cigarečių ir alkoholio kainas** („pakelčiau kainas, kad jos būtų visai neįkandamos“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų prižasčių, žalingų įpročių mastą siūlo mažinti ir šiais būdais:

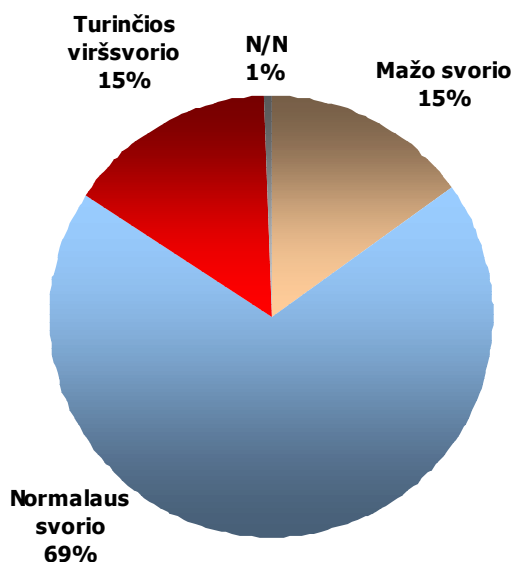
- ✓ **alkoholinių gėrimų bei cigarečių pardavimas tik specializuotose parduotuvėse** („alkoholis ir cigaretės turėtų būti parduodami nuo 21 metų ir tik tam skirtose vietose“, „alkoholį leisčiau parduoti tik specializuotose parduotuvėse su ribotu darbo laiku“)
- ✓ **bendravimas su turinčių žalingų įpročių jaunuolių tėvais** („kreipčiausi į jaunuolio tėvus, nes tik bendraujant su tėvais galima pasiekti rezultatų“)
- ✓ **seminarų apie žalingų įpročių žalą organizavimas** („teikčiau pagalbą vedant seminarus ar informacinius pokalbius apie žalingus įpročius“)
- ✓ **prevencinių akcijų rengimas** („prevencinės programos rūkymui ir alkoholiui“).

Vieno jaunuolio (19–29 m.) teigimu, **alkoholio ir tabako vartojimas yra kiekvieno asmeninis reikalas** („manau, tai turi būti kiekvieno žmogaus viduje, pačiam reikia nuspręsti, ar vartoti, ką vartoti, ar iš viso atsisakyti. Mes nieko nepakeisim“).

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: $kūno\ masė/ūgis^2$ (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

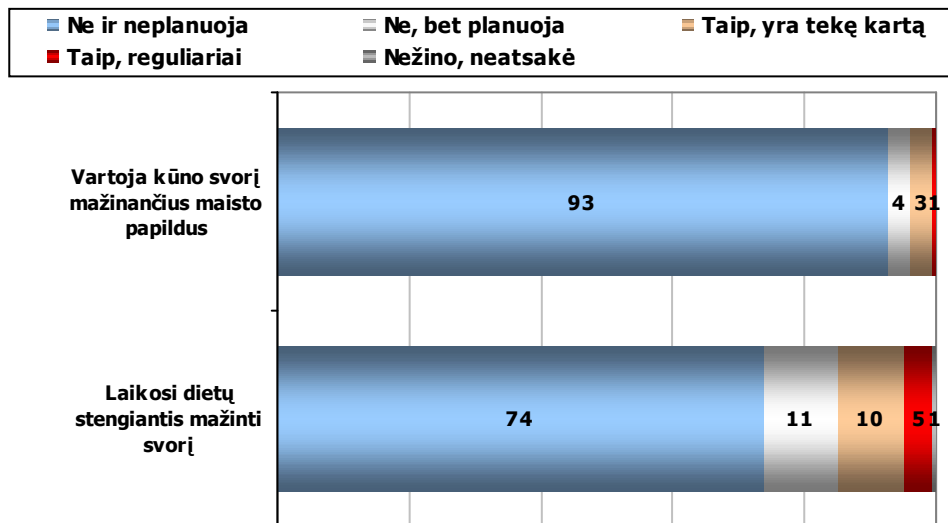
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=201)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 22,0. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (69 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 15 proc. tiriamųjų turi viršsvorio, dar 15 proc. yra per mažo svorio (žr. 3.11.1 pav.).

Jauniausios (14–18 m.) tyrimo dalyvės dažniau yra per mažo svorio, o vyriausios (24–29 m.) – turinčios viršsvorio (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

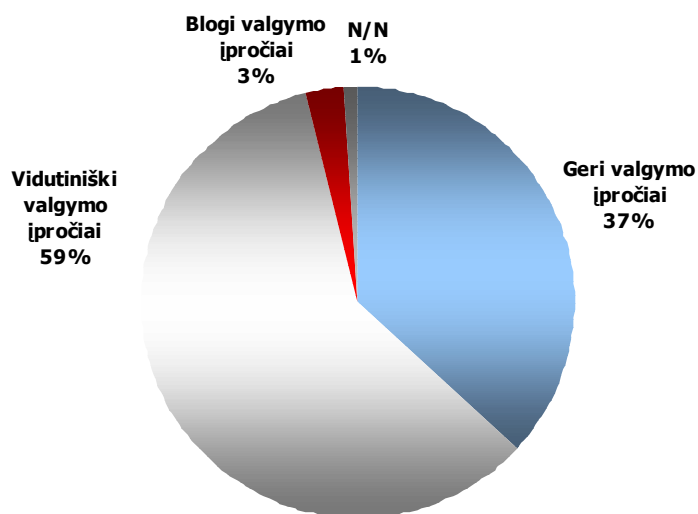

3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=403)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (93 proc.) bei neketina laikytis dietų (74 proc.). 8 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, yra bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 26 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos migdomųjų vaistų vartojimo dažnumo koreliacijos su kūno svorį mažinančių papildų vartojimo (Spearmano $\rho=0,239$, $p<0,001$) ir dietų siekiant mesti svorį laikymosi (Spearmano $\rho=0,137$, $p=0,006$) dažnumais. Tai reiškia, kad kūno svorį mažinančius papildus vartojantieji ar dietų besilaikantieji dažniau vartoja raminamuosius vaistus. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių papildų vartojimo ir dietų laikymosi, siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho=0,466$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno masę mažinančius papildus. Kūno svorį mažinančių papildų dažniau vartoja moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,011$). Jos taip pat dažniau laikosi ar ketina laikytis dietų, stengiantis mažinti svorį (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=403)

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 23,4. Tai reiškia, kad Elektrėnų savivaldybės jaunuoliams būdingi vidutiniški mitybos įpročiai.

59 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 37 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri. 3 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių prastą maitinimąsi sieja su šiais aspektais:

- ✓ **didelė nesveiko maisto pasiūla** („parduotuvėse didžiąją dalį prekių sudaro nesveiki produktai“, „dabar labai mažai sveiko maisto“, „nueina į parduotuvę ir prisiperka visokių energetinių gėrimų, čipsų“, „daugelis maisto produktų yra konservuoti, kurie didina alkį ir verčia suvalgyti jų dar, o tai juk nesveiki produktai“)
- ✓ **pirmenybės teikimas skoninėms savybėms** („toks maistas, turiu omeny nesveikas, yra greita, skanu ir patogus“, „toks maistas yra ir greitas, ir skanus. Todėl ir valgo prastai“)
- ✓ **nesirūpinimas savo sveikata** („svarbu, kad skrandį šlamštu užkimšti ir koks skirtumas, geras tai maistas, ar ne, kenkia sveikatai, ar ne“)
- ✓ **žalingi įpročiai** („visus pinigus išleidžia cigaretėms ir alkoholiui“)
- ✓ **laiko trūkumas** („trūksta laiko“).

Vienas jaunuolis patikino, kad **bendraamžiai maitinasi gerai** („man atrodo, normaliai jie maitinasi, namuose visada gali rasti normalaus maisto“).

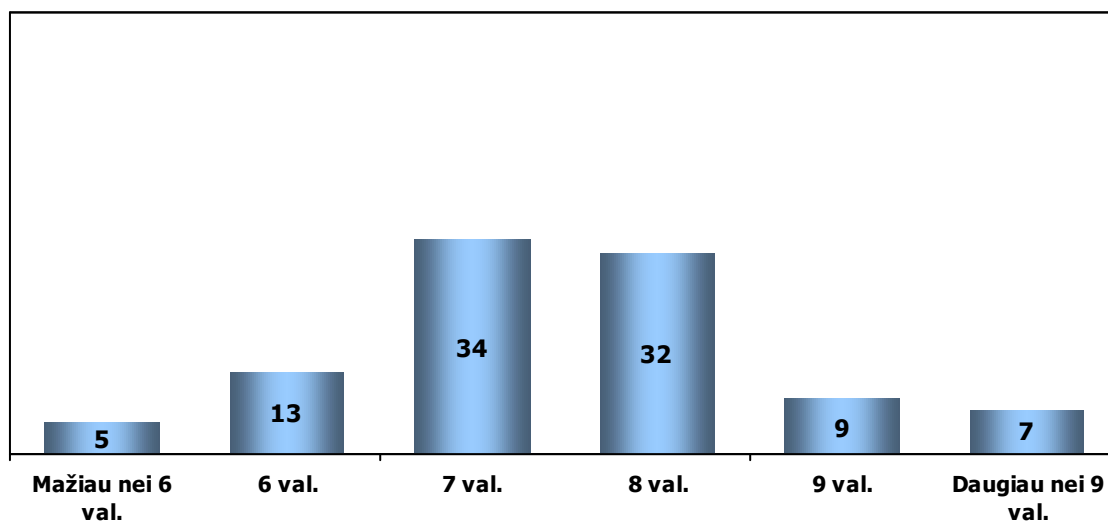
Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, taip pat akcentavo:

- ✓ **greitą gyvenimo tempą** („jaunimas dabar labai skuba, patys valgio negamina, užsuka į greito maisto kavinukę ir ten pavalgo“, „dėl įtemptos dienvakars“, „kai visi skuba, lekia, tėvai po darbo padaro ką nors greita pavalgyti ir krenta į lovas“, „intensyvus gyvenimas, ne visada spėjama pavalgyti namuose“)
- ✓ **finansinį nepriteklių** („dėl pinigų trūkumo, perki tai – ką sugebi įpirkti, o tai aišku, ne visada geriausi maisto produktai“)
- ✓ **sveikos mitybos ugdymo spragas** („niekas neauklėjo, kaip reikia gerai maitintis ir susiformavo blogi įpročiai“)

- ✓ **tingėjimą gamintis patiems** („studentai dėl tingėjimo gaminti maistą valgo pusfabrikačius ir greitą maistą“).

Trys jaunuoliai (19–29 m.) teigė, jog **ties jie, tiek jų bendraamžiai, maitinasi sveikai** („nemanau, kad prastai maitinasi. Dažniausiai visi yra sukūrę šeimas ir nors kartą per dieną valgo šiltą maistą“, „mano šeima stengiasi maitintis kuo sveikiau“, „pakankamai gerai visi maitinasi“).

Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

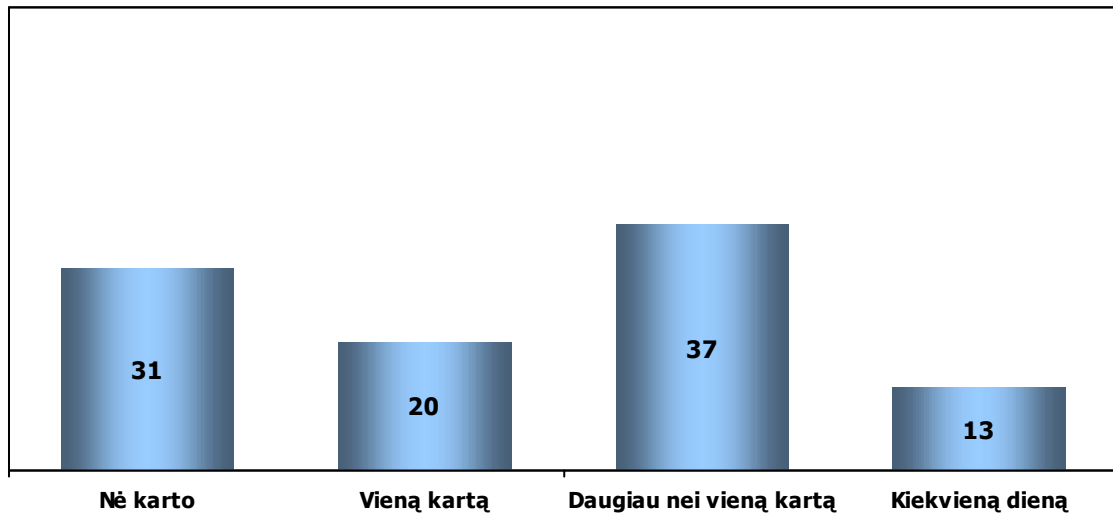

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=403)

34 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 8 val. per parą. 32 proc. miegojo po 7 val. 18 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 16 proc. – po 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

Ilgiausiai (9 val. ir daugiau) dažniau miega jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

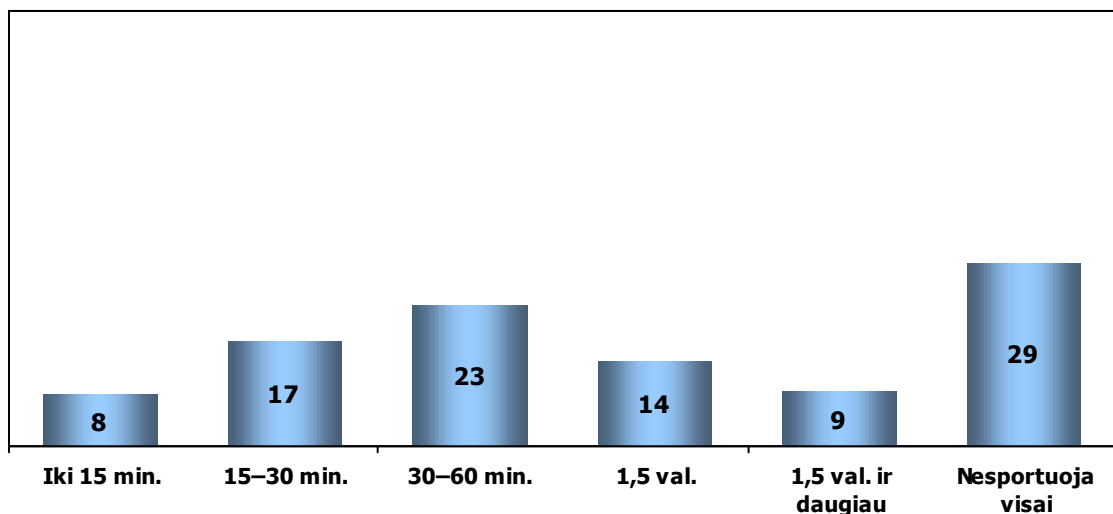
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko sportuoja per dieną, šešių rangų skale nuo „nesportuju“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=403)

50 proc. respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 20 proc. sportuoja kartą per savaitę. 31 proc. – išvis nesportuoja (žr. 3.11.5 pav.).

Dažniau visai nesportuoja moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,002$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=403)

Sportavimui per dieną skiriama trukmė yra įvairi: 25 proc. tam skiria iki pusvalandžio per dieną, 23 proc. – 30–60 min., dar 23 proc. – 1,5 val. ar daugiau (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta stipri neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumo per savaitę ir trukmės per dieną (Spearmano $\rho = -0,528$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam per dieną skiria daugiau laiko. Daugiausiai laiko sportui per dieną dažniau skiria vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **laiko leidimas prie kompiuterio, interneto, TV** („jie daug laiko praleidžia prie kompiuterių“, „įdomiau yra prie kompiuterio pasėdėti“)
- ✓ **žalingi įpročiai** („kai kurie negalvoja apie kitokią veiklą, kaip tik apie rūkymą ir kvaišalus“, „jiems dabar svarbiau parūkyti ir pagerti“)
- ✓ **pinigų stygius** („į krepšinio treniruotes, baseiną ar treniruoklių salę – reikia nemažai mokėti ir ne kiekvienas gali sau tai leisti“)
- ✓ **tinginystė** („mažai aktyvūs yra tie, kurie yra tinginiai“, „visi aptingo“)
- ✓ **nuovargis** („jaučiasi pavargę nuo darbo, pamokų“).

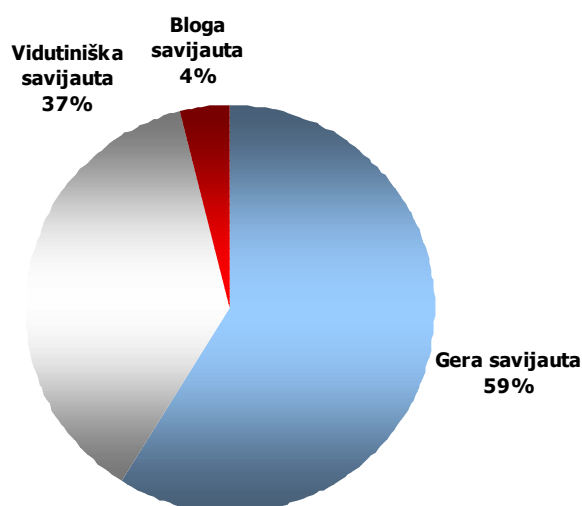
Dviejų jaunuolių teigimu, bendraamžiai **yra fiziškai aktyvūs** („mano amžiaus pakankamai aktyvūs, gal neaktyvūs tie, kuriems virš 20“, „daugelis mano pažįstamų yra fiziškai aktyvūs“).

Vyresnieji (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat mano, kad pagrindinė mažo fizinio aktyvumo priežastis yra **polinkis laiką leisti prie kompiuterio ar televizoriaus**. Taip pat teigia, kad mažas fizinis aktyvumas gali būti sietinas ir su šiais veiksniais:

- ✓ **dideli sporto klubų įkainiai** („ne pigiai kainuoja apsilankymai sporto klubuose“, „nėra pinigų vaikščioti į sporto klubus“, „sporto klubai yra brangūs“)
- ✓ **didžiąją dalį laiko užimanti darbinė veikla** („jaunimas privalo dirbti, kad galėtų išlaikyti šeimą ir susimokėti mokesčius“)
- ✓ **nesutvarkytos sportavimui skirtos vietos** („nesutvarkytos miesto sporto aikštelės“)
- ✓ **kita (įdomesnė) veikla** („nes nenori, randa kitų užsiėmimų, dalyvauja kitose veiklose“)
- ✓ **laiko stygius** („nėra laiko“, „labai retai randame laiko užsiimti aktyvia fizine veikla“).

Vienas vyresnio amžiaus jaunuolis patikino esantis **fiziškai aktyvus** („aš pakankamai sportuoju“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4 reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 12,8. Šis rodiklis patenka tarp vidutinės ir geros fizinės sveikatos kategorijų.

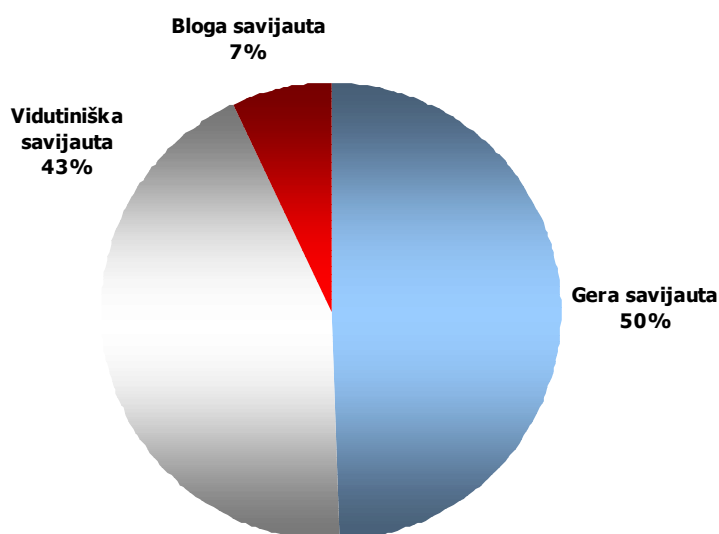
59 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 37 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 4 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp fizinės savijautos ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,099$, $p=0,048$). Tai rodo, kad geriau fiziškai jaučiasi tie apklaustieji, kurie sveikiau maitinasi. Bloga fizine savijauta dažniau pasižymi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$).

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 24,0; reiškianti vidutinišką psichinę Elektrėnų savivaldybės jaunuolių savijautą.

43 proc. jaunuolių per pastarąjį mėnesį susidūrė su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 50 proc. šiuo atžvilgiu jaučiasi gerai. 7 proc. pasižymi bloga psichine savijauta (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $\rho=0,447$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai.

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo klausama, kaip, jų manymu, būtų galima pagerinti bendraamžių psichologinę savijautą. 14–18 metų amžiaus informantai siūlo:

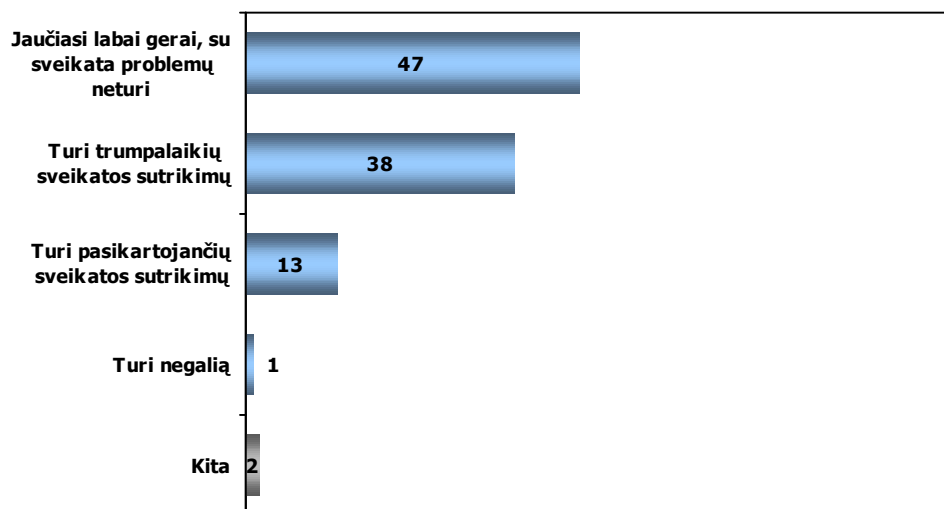
- ✓ **bendrauti su supratingais žmonėmis** („turėti kuo daugiau suprantančių draugų, suaugusiųjų“, „kuo daugiau laiko praleisti lauke, kartu su savo artimais draugais“, „pasirinkti normalius draugus, kurie moka laikyti liežuvį už dantų, kurie nesityčioja. Taip pat reikia tėvų supratimo“)
- ✓ **auklėti jaunuolius taip, kad augtų jų pasitikėjimas savimi** („juos reikia motyvuoti ir auklėti, kad pasitikėtų savimi“)
- ✓ **įdarbinti mokyklose psichologus** („gerai būtų, kad kiekviena mokykla turėtų savo psichologą“)
- ✓ **skirti daugiau dėmesio jaunimui** („daugiau jiems dėmesio skirti“).

Vienas jaunuolis mano, jog prasta bendraamžių psichologinė **savijauta pagerės savaime** („nieko nereikia daryti, tai praeis savaime“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat siūlo:

- ✓ **kalbėtis apie iškilusias problemas su artimaisiais, palaikyti jaunimą** („turėtų išsikalbėti su artimaisiais apie iškilusias problemas, manau, kad tėvai turėtų labiau įsitraukti į jų gyvenimą“, „reikalinga didelė šeimos ir draugų pagalba, bendravimas“, „šeimos palaikymas“)
- ✓ **lėtinti gyvenimo tempą** („reikėtų visiems elgtis ramiau, mažiau skubėti, mažiau skubinti kitus“).

Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

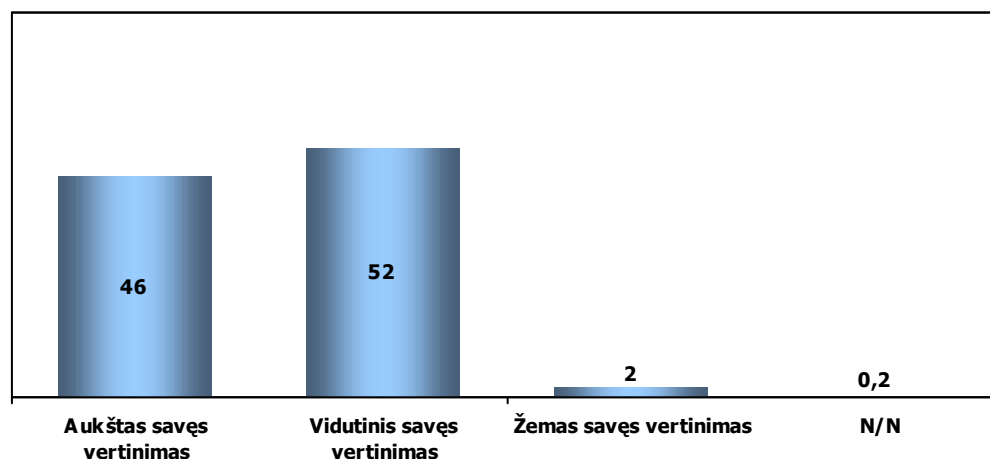

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=403)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (47 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (38 proc.). 13 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Gerai jaučiasi ir sveikatos problemų dažniau neturi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=403)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 30,0. Tai parodo, kad Elektrėnų savivaldybės jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

52 proc. apklausos dalyvių priskirtini vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 46 proc. pasižymi aukštu, 2 proc. – žemu savęs vertinimu (žr. 3.12.3 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp savęs vertinimo ir fizinės (Spearmano $\rho=0,144$, $p=0,004$), psichinės (Spearmano $\rho=0,231$, $p<0,001$) sveikatos suminių ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,100$, $p=0,045$) rodiklių. Tai reiškia, kad geriau save vertinti yra linkę geriau fiziškai ir psichiškai besijaučiantys ir sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys apklaustieji.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, prastą požiūrį į save sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **patiriamas psichologinis smurtas** („galbūt todėl, kad kas nors iš jų tyčiojasi“, „dažnai jie patiria patyčias, dėl to nusivilia savimi“, „dėl draugų patyčių“)
- ✓ **nepasitikėjimas savimi, kompleksai** („nėra pasitikėjimo savimi“, „jie dėl kažko kompleksuoja“, „nepasitiki savimi“)
- ✓ **palaikymo iš artimųjų stoka** („juos nuvertina draugai, suaugę“)
- ✓ **charakterio bruožai** („gal tiesiog jų toks charakteris“).

Du jaunuoliai mano, kad **bendraamžių požiūris į save yra geras** („neprastas, savo akiratyje tokių neturiu“, „manau, kad tikrai neprastas“).

Vyresnieji (19–29 m.) kokybinio tyrimo dalyviai bendraamžių prastą požiūrį į save sieja ir su šiais aspektais:

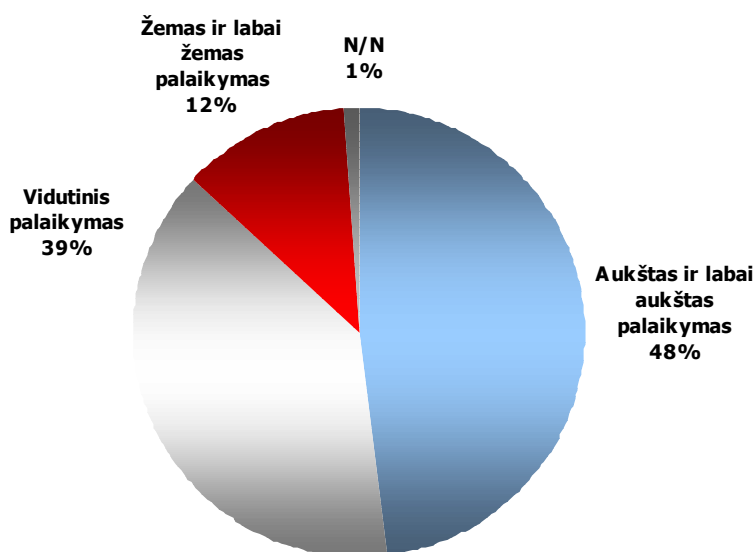
- ✓ **visuomenės spaudimas, įrėminimas į tam tikrus standartus** („visuomenės požiūris į truputį kitokius, nei eskaluojamas grožio kultas“, „nesugebėjimas atitikti sėkmingo žmogaus prototipo, sukurto filmų“)
- ✓ **skaudi gyvenimo patirtis** („dėl įvairių nesėkmių gyvenime“)
- ✓ **tėvų dėmesio stoka** („tėvų mažas dėmesys“)
- ✓ **žiniasklaidos įtaka** („televizijos įtaka“).

Du vyresnieji (19–29 m.) jaunuoliai teigė **nepastebėję, jog jų bendraamžių požiūris į save būtų prastas** („manau, kad požiūris į save yra geras“, „tikrai nemanau, kad prastas“).

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), prastą požiūrį į save siūlo gerinti:

- ✓ **labiau save vertinant ir mylint** („tiesiog nemąstyti taip, kad esi prastas, nes kiekvienas žmogus yra sukurtas tobulai“, „save mylėti“, „pasitikėti savimi“, „niekas jūsų nemylės, jei jūs patys savęs nemylėsite, viską daryti dėl savęs, o ne dėl kitų“)
- ✓ **dalyvaujant įvairioje veikloje** („siūlyčiau dalyvauti kokioje nors veikloje, kurioje galėtų išbandyti save“, „įsisukti į kokią nors veiklą, kurioje galėtų pamiršti visas savo problemas“)
- ✓ **nenuleidžiant rankų nesėkmių atveju** („net jei ir nepasiseka, nenuleisti rankų ir bandyti veikt iš naujo“, „reikia siekti, veikti, visada žvelgti į priekį“)
- ✓ **stengiantis nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas** („nekreipti į tuos pavyduolius dėmesio“, „nekreipti dėmesio ką kalba kiti“)
- ✓ **daugiau bendraujant su artimaisiais** („daugiau bendrauti su tėvais, broliais ar tiesiog artimais giminaičiais“)
- ✓ **nusiteikiant optimistiškai** („būti optimistiškais“).

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=403)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 16,7; t. y. vidutinis šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis.

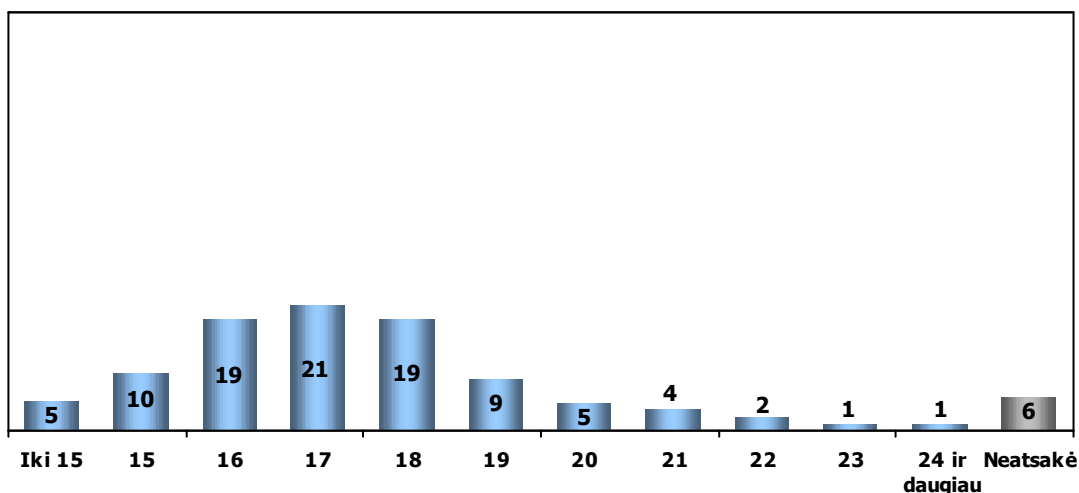
Grupei, pasižyminčiai aukštu / labai aukštu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 48 proc. apklaustųjų, vidutiniu – 39 proc., žemu ir labai žemu – 12 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio silpna teigiama koreliacija su savęs vertinimo (Spearmano $\rho=0,208$, $p<0,001$) rodikliu. Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau save vertina. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp šeimos narių socialinio palaikymo ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,181$, $p<0,001$). Tai rodo, kad teisingesniais mitybos įpročiais pasižymintys apklaustieji susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo.

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

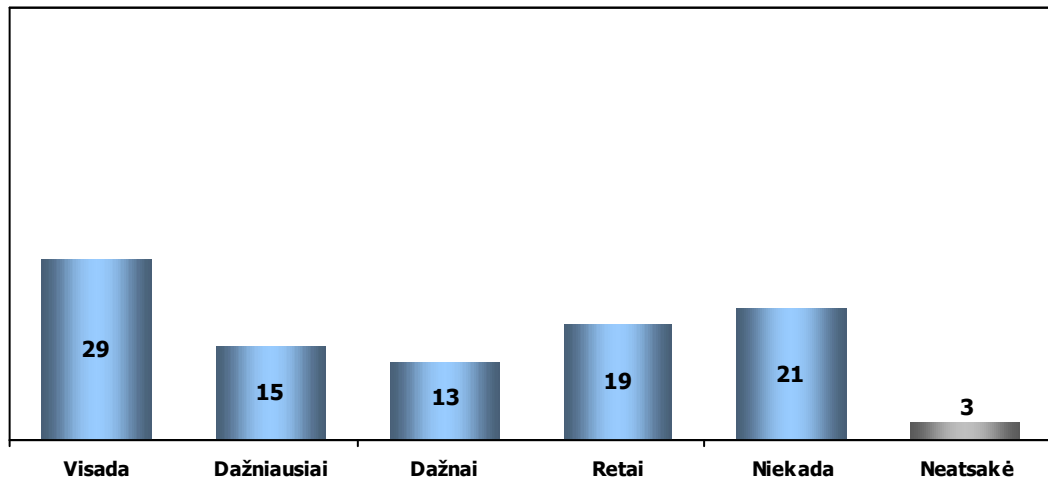
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=215)

Turėję lytinių santykių nurodė 53 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 17,4 metų.

21 proc. lytinį gyvenimą pradėjusių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 17 metų, 19 proc. – 18 metų, dar 19 proc. – 16 metų. 15 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje. 22 proc. – būdami 19 metų ar vyresnio amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,014$).

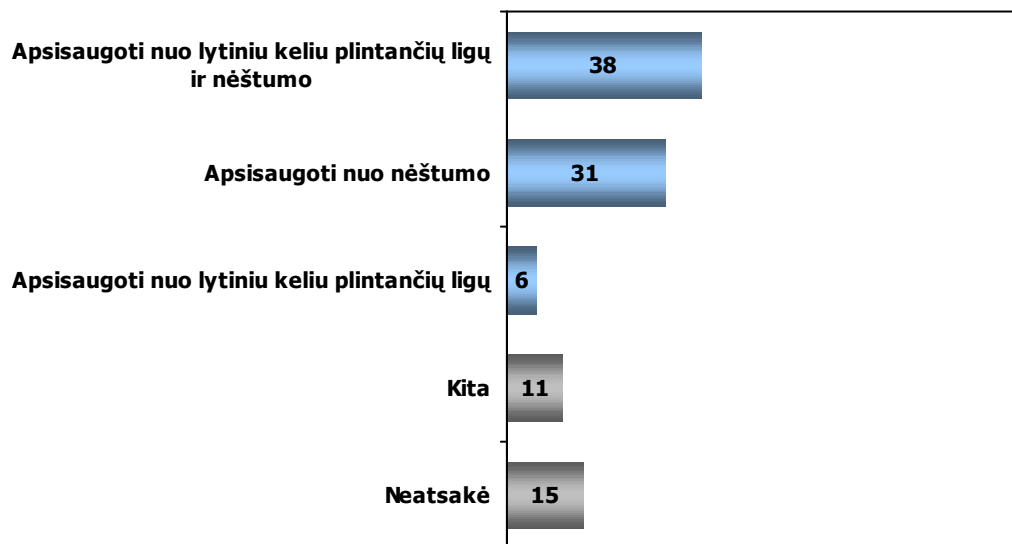
Naudojimas kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.2 paveikslas. Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=215)

29 proc. kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 15 proc. – dažniausiai, 13 proc. – dažnai. 19 proc. respondentų nurodė, kad kontraceptinėmis priemonėmis naudojasi retai, 21 proc. jomis išviso nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

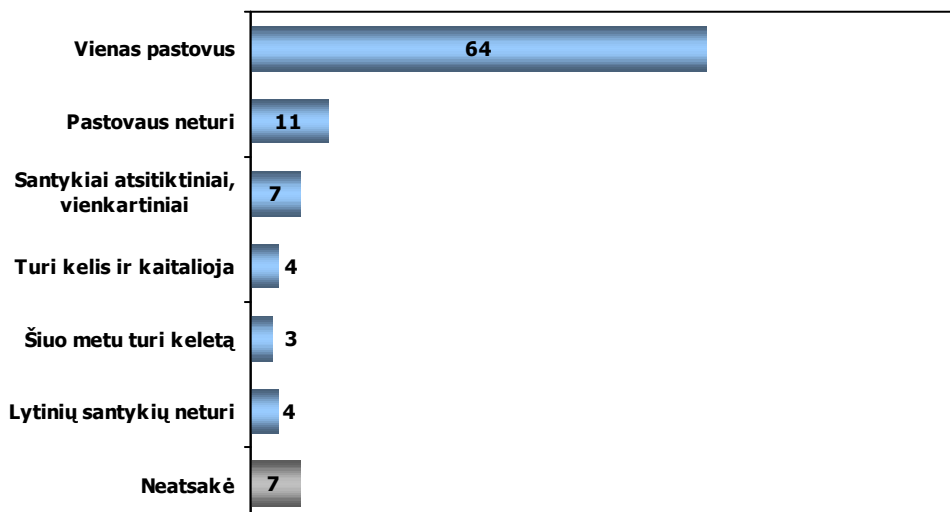
3.13.3 paveikslas. Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=215)

38 proc. tyrimo dalyvių kontraceptinėmis priemonėmis naudojasi tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 31 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsisaugotų nuo nėštumo. 6 proc. – tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Kontraceptines priemones, tik apsisaugoti nuo nėštumo, dažniau naudoja moterys, o vyrai dažniau pagalvoja ir apie lytiniu keliu plintančias ligas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Apsauga nuo lytiniu keliu plintančių ligų ir nėštumo dažniau rūpi vyriausiems (24–29 m.)

apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$) ir kaimo vietovių gyventojams (Pearsono χ^2 testo $p=0,026$).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=215)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (64 proc.). 11 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. 7 proc. šiuo metu turi kelis partnerius. Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys taip pat 7 proc. apklaustųjų (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad norint, jog bendraamžiams nestigtų informacijos apie lytinius santykius, reikia **mokymo įstaigose vesti specialias paskaitas lytinių santykių tema** („galėtų pamokose apie tai paaiškinti“, „per kai kurias pamokas daugiau apie tai kalbėti, galbūt į mokyklą galėtų atvažiuoti žmonės, kurie galėtų daugiau ir prieinama kalba tai paaiškinti“, „galėtų būti daugiau pamokų apie tai, kad jie jaustų atsakomybę“).

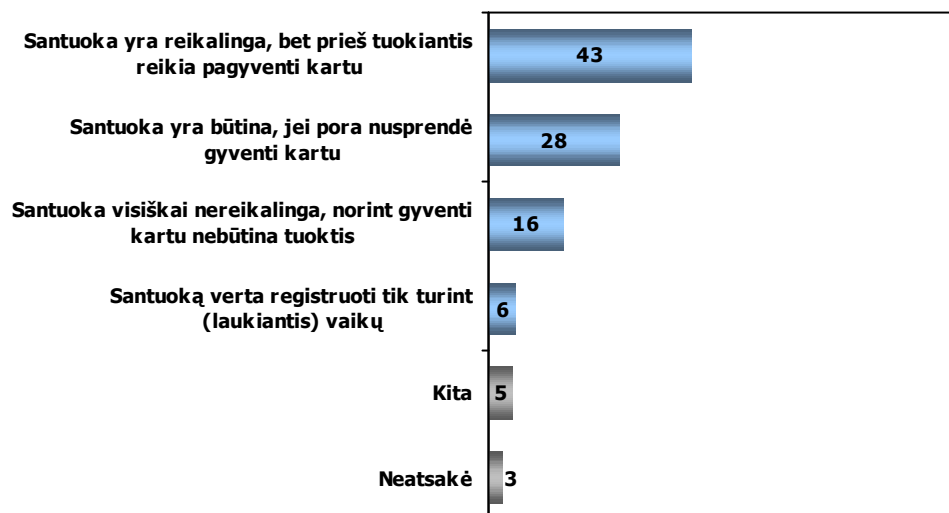
Bemaž pusė 14–18 m. amžiaus jaunuolių patikino, kad **informacijos jiems netrūksta, o kaip pagrindinį šaltinį įvardijo internetą** („informacijos netrūksta, nes jos yra internete“, „apie lytinius santykius tikrai informacijos pakanka“, „viską žinom“, „informacijos yra užtekstinai“, „visko pilna internete, nieko netrūksta“).

Vyresnio amžiaus (19–29 m.) jaunuoliai taip pat pritaria ugdymui mokykloje, įvairių paskaitų organizavimui, o taip pat siūlo bendraamžių informuotumą didinti ir šiais būdais:

- ✓ **jaunuolių supažindinimas su informacija apie lytinius santykius nuo pat mažens** („su informacija reikėtų pradėti supažindinti jau nuo mažų dienų, pagal augančio žmogaus supratimą ir pasaulio suvokimą“, „apie lytinį švietimą ir šeimą reikia kalbėti kuo anksčiau“, „jau nuo pirmos klasės kalbėti apie lytinius santykius“)
- ✓ **specialių leidinių apie lytinius santykius leidimas** („išleisti lankstinuką“, „specialūs leidiniai, nes į seminarus ar pamokas ne visi eis, o leidinį dažniau paims į rankas ir pasidomės kai to niekas nematys“)
- ✓ **pokalbių klubo įkūrimas** („mieste galėtų įkurti kokį pokalbių klubą“).

Vis dėlto keturi 19–29 m. amžiaus informantai teigė esantys pakankamai **išsamiai informuoti apie lytinius santykius bei šeimos planavimą** („labai daug informacijos yra internete ir tai yra lengvai prieinama“, „tokio amžiaus jaunuoliai žino daugiau nei reikia“, „informacijos netrūksta“, „mano amžiuje jos tikrai užtenka“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=403)

43 proc. Elektrėnų savivaldybės jaunuolių linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 28 proc. mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. 16 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga, 6 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų (žr. 3.13.5 pav.).

19–29 metų amžiaus informantai mano, kad siekiant šeimoje išlaikyti darną, svarbiausia:

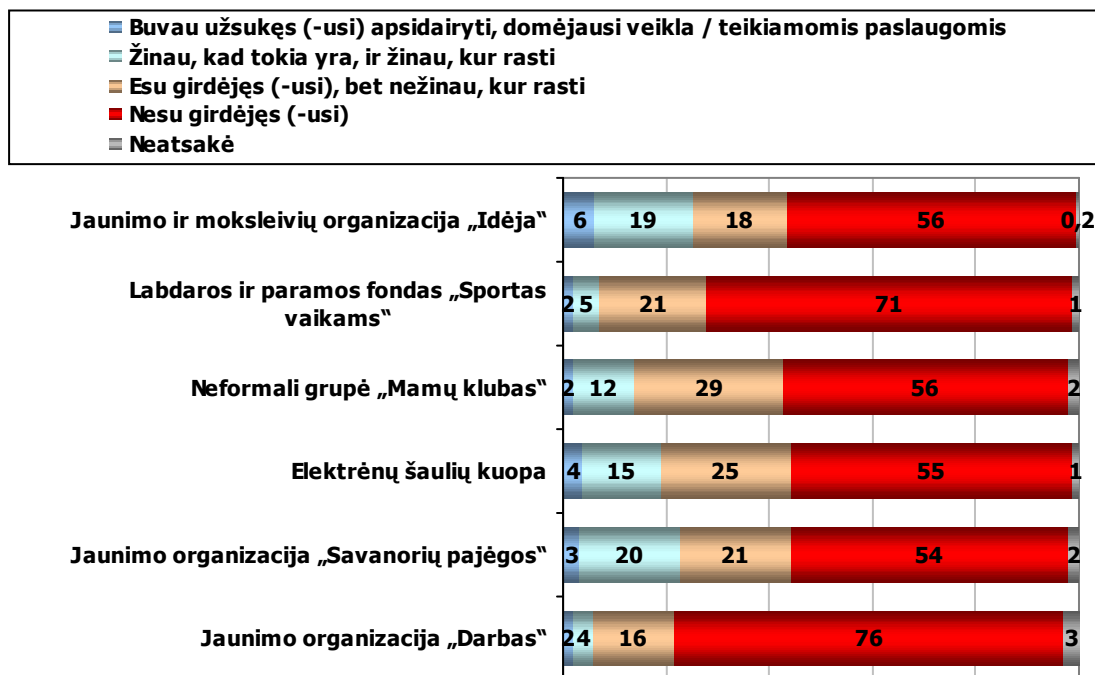
- ✓ **pagarba, pasitikėjimas, supratimas, meilė** („supratimas ir susikalbėjimas bei meilė“, „supratimas ir pasitikėjimas“, „meilė, supratimas, pagarba, laisvės pojūtis“, „tiesiog mylėti vienas kitą“, „tarpusavio supratimas“)
- ✓ **atviras bendravimas** („kalbėtis, bendrauti“, „daug kalbėtis, būti atviriems“, „pastovus bendravimas su visais šeimos nariais“, „nemeluoti vieni kitiems“)
- ✓ **problemų sprendimas** („nepalikti neišspręstų problemų“)
- ✓ **bendri interesai** („panašus požiūris į kai kuriuos dalykus“)
- ✓ **kompromisų ieškojimas** („reikia ieškoti kompromisų“)
- ✓ **rūpestingumas** („rūpestis vienas kitu“).

3.14. Jaunimo organizacijų žinomumas

Ši tyrimo dalis skirta išsiaiškinti savivaldybėje veikiančių jaunimui paslaugas teikiančių organizacijų žinomumą.

Jaunimui paslaugas teikiančių ar su jaunimu dirbančių organizacijų žinomumo rodiklis – kiekvienai organizacijai atskirai matuojamas rodiklis. Pateikiamas

organizacijų sąrašas, prašoma įvertinti organizacijos žinomumo lygį. Žinomumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „nesu girdėjęs (-usi)“, „esu girdėjęs (-usi), bet nežinau, kur rasti“, „žinau, kad tokia yra, ir žinau, kur rasti“, „buvau užsukęs (-usi) apsidairyti, domėjausi veikla / teikiamomis paslaugomis“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų organizacijų žinomumą.

3.14.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal jaunimui paslaugas teikiančių ar su jaunimu dirbančių organizacijų žinomumo rodiklį (proc., N=403)

Iš Elektrėnų savivaldybėje veikiančių jaunimo organizacijų geriausiai (44 proc.) žinomos yra Elektrėnų šaulių kuopa bei Jaunimo organizacija „Savanorių pajėgos“. 43 proc. jaunuolių žino / yra girdėję apie Neformalią grupę „Mamų klubas“ (žr. 3.14.1 pav.).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS ELEKTRŪNŲ SAVIVALDYBEI

Ketvirtadalis moksleivių pasižymi tik vidutiniu pasitenkinimu mokykla bei ribotais gebėjimais joje kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. Pastebėta, jog šie gebėjimai tiesiogiai susiję su jaunimo psichine savijauta: kuo geriau jaunuoliai jaučiasi psichiškai, tuo užtikrinčiau jie jaučiasi mokykloje, susitvarko su užduotimis ir tuo labiau savimi pasitiki.

Rekomenduotina užtikrinti kuo daugiau galimybių moksleiviams naudotis mokyklos patalpomis ne tik pamokų metu, bet ir laisvu laiku. Šiuo metu daugelis turi galimybę naudotis mokyklos stadionu, tačiau sporto, aktų salės bei klasės / kabinetai po pamokų moksleiviams yra uždari. Didesnės galimybės naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu sudarytų geresnes sąlygas moksleivių integracijai į mokyklos ar klasės bendruomenę. Taip pat padėtų plėsti mokyklos vaidmenį jaunuolių sąmonėje: stiprėtų ne tik funkcinis, bet ir emocinis ryšys su mokymosi įstaiga. Atitinkamai, geresnė psichinė moksleivių savijauta užtikrintų geresnius jų gebėjimus kontroliuoti įvykius ir susidoroti su problemomis.

Dauguma studijuojančių jaunuolių lengvai ar labai lengvai geba įveikti iškylančius sunkumus. Geriau problemas įveikti sekasi tvirčiau psichologiškai besijaučiantiems jaunuoliams.

57 proc. studijuojančio jaunimo turi darbą. Vis dėlto 40 proc. dirbančių studentų teigė susiduriantys su sunkumais, derindami studijas ir darbą.

Pusė studijuojančiųjų ketina tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. Ketvirtadalis svarsto keisti studijų kryptį, tačiau jas ir toliau tęsti Lietuvoje. Studijas užsienyje dažniau linkę rinktis tie, kuriems sunkiau sekasi derinti darbą bei studijas.

Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys visą darbo dieną. Tik kas antras dirbantis jaunuolis dirba pagal specialybę (dažiau turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą). Tai lemia itin mažas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Didesnis sąmoningumas, renkantis profesiją, tiesiogiai lemia darbo pasirinkimą ir pasitenkinimą juo: dažniau dirbama pagal specialybę, lengviau susidorojama su užduotimis. Atitinkamai, kuo lengviau įveikiamos problemos darbe, tuo mažiau svarstoma keisti darbovietę.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama pakankamai gerai.

40 proc. dirbančių jaunuolių išreiškė ketinimus keisti darbą. Dažniausias tokių planų motyvas: nepakankamas atlyginimas. Ketinantys išvykti į kitą miestą tai dažniausiai motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys dažniau nurodė nerandantys jokie darbo, o darbo ieškosi pirmiausia per draugus, pažįstamus. Pažymėtina, jog Lietuvoje jaunuoliai dažniau linkę rinktis tik gerai apmokamą darbą, o užsienyje – bet kokį darbą.

Su verslumo politika susipažinę 18 proc. jaunuolių. 11 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / žaidimai turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje – šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais, aukštųjų mokyklų ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Taip pat *rekomenduotina* keisti jau studijuojančio jaunimo požiūrį į išsilavinimą ir darbą (itin gajus mitas „darbą galima gauti tik per pažįstamus“) bei didinti jaunimo verslumo skatinimo programų žinomumą bei prieinamumą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai: finansų trūkumas, didelis užimtumas (mokslių krūvis) bei laisvalaikio formų skurdus pasirinkimas. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms (būstas, vaiko priežiūra ir t.t.).

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO, rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą, siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat *rekomenduotina* sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybės jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama, organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formos konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais: jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik kas trečias jaunuolis gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe (tai labiau būdinga merginoms ir 19–23 m. amžiaus atstovams).

Vis dėlto kokybinio tyrimo metu išryškėja jaunimo poreikis palaikyti kokybiškus santykius su draugais: bendrauti, išsipasakoti, kartu praleisti laisvalaikį, sulaukti jų pagalbos.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – 14–18 metų jaunuoliai, neturintys tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje gyvena net 42 proc. apklaustųjų, o pusės respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis yra vidutinis.

Kokybinio tyrimo duomenimis, pagrindinės jaunimo akcentuojamos problemos gyvenamojoje vietovėje yra žalingi gyventojų įpročiai, chuliganizmas, nesaugumas, užimtumo trūkumas.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 14 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 9 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 34 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Kokybiniam tyrimo jaunuoliai, kalbėdami apie gyvenimo sąlygų kokybės supratimą, greta finansinės gerovės paminėjo gerus santykius su artimaisiais, turiningą laisvalaikį, socialines garantijas.

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinų organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

9 proc. dalyvauja NVO veikloje, 6 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, apskritai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios: jaunimas jaučiasi laisvas pilietišškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinamas iš šalies, t.y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybines organizacijas ar

savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

75 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 21 proc. tai daro bent kelis kartus per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėties taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 19 proc. respondentų. Visgi daugumos (77 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 36 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra artimas bendram rūkymo paplitimui visuomenėje. Dažniau rūkantys jaunuoliai dažniau linkę ir į narkotikų vartojimą bei alkoholizmą. Tai rodo, jog narkotikai, rūkalai bei alkoholis vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai (išskyrus loterijas) tarp jaunuolių nėra paplitę.

Raminamuosius vaistus yra vartoję 16 proc. apklaustųjų, dažniau moterų.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat *rekomenduotina* taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra tokia pat kaip turinčių per mažą svorį, tad objektyvių priežasčių nuogaštauti dėl merginų viršsvorio problemos nėra. Tačiau tikėtina, jog viršsvorio problema stiprės vyresniame amžiuje, nes tokia tendencija pastebima: jauniausioje tiriamo

amžiaus grupėje dominuoja nepakankamas svoris, vyriausioje – viršsvoris. Dietų bent retkarčiais laikosi 26 proc. jaunuolių (dažniau merginos).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos: nesveiko maisto pasiūla, prioritetų skyrimas skoninėms maisto savybėms, greitas gyvenimo tempas, abejingumas sveikai mitybai, finansinis nepriteklus.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas, nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą vyresnėje jaunimo grupėje bei tarp moterų.

Gera fizine ir psichine savijauta pasižymi vos apie pusė apklaustų jaunuolių. Atitinkamai apie pusė save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t.y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su sveikos mitybos įpročiais: sveikiau besimaitinantys jaunuoliai geriau jaučiasi fiziškai ir geriau save vertina.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieka įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas vidutinis: 40 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dauguma jaunų žmonių turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis: santuoka reikalinga, tačiau daugelis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu.

Informacijos lytinio švietimo klausimais dažniau pasigenda jaunesni (14–18 m.) kokybinio tyrimo dalyviai. Jie itin akcentuoja lytinio švietimo pamokas ir specialius leidinius, supažindinančius jaunuolius su informacija apie lytinius santykius nuo pat mažens.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos į mokyklinio amžiaus jaunuolius. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių tema, *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik

pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.